MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının

Araştırma ve Yayın Organıdır

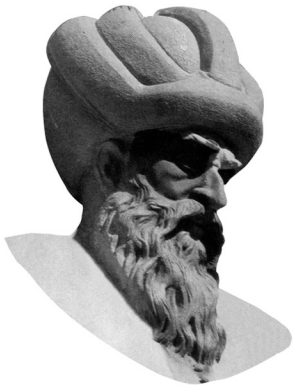
ISSN 1301- 2762

5 Büyük Üstat Mesajı ..... Rint AKYÜZ
7 Message from the Grand Master ..... Rint AKYÜZ
9 "Freemason" Kelimesinin Etimolojik Çalışması:
11. ile 15. Yüzyılları Arası İngiltere'deki Değişimler ..... Ufuk EGE
35 Azim Mahfeli Olayı (1932) ..... Orhan OKAY
49 Tekris
Viktor J. Kohen tarafından 1917 yılında verilen konferans ..... Kağan KALE
60 Ezoterizmin Metodu ve Gayesi ..... Can EGE
72 Bir Arşiv Belgesinin Eşliğinde Yemin Kürsüsüne
Zaman İçinde Yolculuk ..... Yavuz Selim AĞAOĞLU
79 Okurlar İçin Bibliyografya ..... Ergin KOPARAN
95 Aramızdan Ayrılanlar ..... MİMAR SİNAN
97 Mimar Sinan Dergisi Yazı Kabulü ve Yayın Kuralları ..... MİMAR SİNAN

YIL : 2022 NO : 188

MİMAR SİNAN

Gevşemeyin, endişe etmeyin.
İnancınız sağlamsa, mutlaka başarırsınız.
Şânı Yüce Kur'an (III: 139)

MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
Araştırma ve Yayın Organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası Adına
İmtiyaz Sahibi: Rint AKYÜZ
Yazı İşlerini fiilen idare eden: Orhan OKAY
DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.
ÜÇ AYDA BİR YAYINLANIR. ÜYELERİNE MAHSUSTUR. PARAYLA SATILMAZ.
ISSN 1301-2762

SAYI: 188 • Nuruziya Sokağı No:9 34430 Beyoğlu/İstanbul • **EKİM 2022**
Tel: 0212 251 26 50

5	Büyük Üstat Mesajı	Rint AKYÜZ
7	Message from the Grand Master	Rint AKYÜZ
9	"Freemason" Kelimesinin Etimolojik Çalışması: 11. ile 15. Yüzyılları Arası İngiltere'deki Değişimler	Ufuk EGE
35	Azim Mahfeli Olayı (1932)	Orhan OKAY
49	Tekris Viktor J. Kohen tarafından 1917 yılında verilen konferans	Kağan KALE
60	Ezoterizmin Metodu ve Gayesi	Can EGE
72	Bir Arşiv Belgesinin Eşliğinde Yemin Kürsüsüne Zaman İçinde Yolculuk	Yavuz Selim AĞAOĞLU
79	Okurlar İçin Bibliyografya	Ergin KOPARAN
95	Aramızdan Ayrılanlar	MİMAR SİNAN
97	Mimar Sinan Dergisi Yazı Kabulü ve Yayın Kuralları	MİMAR SİNAN

Kapak Kompozisyonu: Şinasi BARUTÇU

Metro Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Yahya Kemal Beyatlı Caddesi No: 94 Begos 3. Bölge 35400 Buca / İZMİR
T: 0.232.290 33 11 F: 0.232.290 33 21

BÜYÜK ÜSTAT MESAJI

Sevgili Kardeşlerim,

Dergimizin bu sayısının çıkışı yeni çalışma dönemimizin başına rastlıyor. Yeni çalışma dönemimiz yaraların sarılacağı, pandemi döneminin verdiği zararların giderileceği, eğitime önem vereceğimiz ve kısır tartışmalardan sıyrılıp Masonluğa odaklanacağımız bir dönem olacaktır. Her ne kadar bir önceki sayının önsözünde bahsettiğimiz ve bizler için çok önemli olduğunu düşündüğümüz tüzük değişiklikleri talihsiz bir olaya kurban oldu ve çoğunluk sağlanamadığı için görüşülemediyse de, önemli olan bizlerin kararlılığı ve niyetidir. Eminim bu dönemde düşündüklerimizi gerçekleştirir, kayıplarımızı telafi ederiz.

Dilerim öyle olur.

Kardeş Sevgi ve Saygılarımla

Rint AKYÜZ
Büyük Üstat

MESSAGE FROM THE GRAND MASTER

Dear Brethren,

The publishment of our journal coincides with the beginning of our new term. Our new term will be a period to heal our wounds, to recover the damage caused by the pandemic, to emphasize on masonic training and to elude from sterile discussions and focus on masonic issues. Although the amendments of our regulations and bylaws which were extremely important for us, were unfortunately not discussed due to lack of the majority in the assembly, this issue is still our determination and intention. We are consistent to realize our thoughts and ideas in this new term and retrieve our damages.

So mote it be!

Fraternal regards,

Rint AKYÜZ
Grand Master

"FREEMASON" KELİMESİNİN ETİMOLOJİK ÇALIŞMASI: 11. ile 15. YÜZYILLARI ARASI İNGİLTERE'DEKİ DEĞİŞİMLER

Ufuk EGE

This study focused on the etymological evolutions of the terminology of "Freemason" between 11th and 15th century in England. At the beginning, the "Freemason" terminology in English, French, Norman French, Latin and German languages was used for skilled laborers who specialized on stone carving and stone building in England. The common uses of the "Freemason" terminology in English at some regions of England were observed during the mid-14th century when England was experienced in social, economic, and political changes; extended the uses of the terminology at many regions during the 15th century; and finally, by the 16th century, the terminology in English was used in all over the country but included new meanings as well that the "Freemason" terminology was used not only for respected skilled laborers but also respected company owners who specialized on constructing not only stone buildings but also all kinds of buildings in England.

Günümüzde Spekülatif Masonluğu tanımlayan İngilizce "Freemason" kelimesinin etimolojik (etymology-kökenbilim) açıdan tarihsel değişim süreci, İngiltere'de farklı zaman dilimlerinde farklı yerlerde farklı anlamları ve gelişmeleri işaret etmektedir. "Freemason" kelimesinin kullanımı, İngiltere'de Orta Çağdan başlayarak "Spekülatif Masonluğun" kurumsallaştığı 18. yüzyılın ilk çeyreğine kadar kesintisiz tarihsel sürece sahiptir. Ancak, bu tarihsel süreç içinde İngiltere'nin ekonomik, sosyal ve politik gelişmelerinden de etkilenerek "Freemason" (Özgür Taş duvar yapım ustası veya emekçisi) içinde "Free" (Özgür) ve "Mason" (Taş duvar yapım ustası veya emekçisi) kelimelerinin farklı anlamlar taşıdıkları ve "Freemason" kelimesine farklı zaman dilimlerinde farklı anlamlar

yüklendiği görülmektedir. Bu nedenle, İngilizce "Freemason" kelimesi, bu çalışmanın ilk başında iki ayrı kelimeye ayrılarak, "Free" ve "Mason" şeklinde etimolojik ve kullanılan anlam açılarından incelenmektedir. Diğer yandan, İngiltere'nin değişen ekonomik, sosyal ve politik koşulları sonucunda Orta Çağın sonlarına doğru yeni anlamlar yüklenerek kullanılmaya başlanan "Freemason" (Taştan ve tuğladan yapılan her türlü binanın yapım ustası veya emekçisi) kelimesi, belirli bir tarih aralığında ayrı ayrı ve bir bütün olarak etimolojik açıdan bu çalışmada araştırılmaktadır. Bu çalışmada, Orta Çağın başlarında Taş duvar yapım emekçisi anlamında kullanılan "Mason" kelimesinin Orta Çağ boyunca çeşitli anlamlar yüklenerek kullanılan "Free" kelimesi ile birlikte evrilip Taştan (ve tuğladan) yapılan her türlü binanın yapım emekçisi, "Freemason" anlamında kullanılma süreci incelenmektedir. Ancak, Ufuk Ege'nin (A ve B) çalışmalarında detaylı olarak sunulduğu gibi, 16. yüzyıldan itibaren Britanya Adasında izlenen "Operatif Masonluktan" "Spekülatif Masonluğa" geçiş sürecinde kullanılan "Freemason" kelimesinin etimolojik incelemesi, bu çalışmanın dışında bırakılmıştır. Bu çalışma, "Freemason" kelimesinin İngiltere'de kullanımının etimolojik açıdan incelenmesi için "Freestone Mason" (Kolay yontulan özgür taşın taş duvar yapım ustası veya emekçisi) terminolojisinden evrilmesine; aynı zamanda "Free" ile "Mason" kelimelerinin dilbilimsel kökenlerine; bu iki kelimenin İngiltere'de birlikte ve ayrı ayrı gelişen tarihsel serüvenlerine ekonomik, sosyal ve politik açılardan vurgular yaparak odaklanmaktadır. Bu çalışma, "Freemason" kelimesinin 11. ile 15. yüzyıl arasında İngiltere'de evrimleşerek geçirdiği farklı anlamları araştırmakta ve odaklandığı tarihsel aralığı "Operatif Masonluk"'la sınırlandırmakta ve "Spekülatif Masonluk" sürecindeki anlam değişimlerini incelememektedir. Bunun yanında, bu yüzyıllar arasında İngiltere'nin değişen ekonomik, sosyal ve politik koşulları altında taştan yapılan her türlü binanın yapım emekçilerinin meslek Loncaları etrafında hiyerarşik düzen içinde, sınıfsal bir örgütlenme sürecine girdikleri bu çalışmada savunulmaktadır. Ayrıca, bu çalışma, "Freemason" kelimesini tarihsel açıdan tek bir kelime, tek bir anlam olarak başlamış olduğunu kabul etmemekte; tersine, iki ayrı kelimenin tarihsel süreç içinde farklı anlamlar yüklenerek, zaman içinde tek bir kelimeye evrildiği düşüncesini savunmaktadır.

Bölüm 1: "Freemason" Kelimesinin Etimolojik Değişimi

İngilizce "Mason" kelimesi, etimolojik (kökenbilim) açıdan incelendiğinde, Antik Yunanistan'da kullanılan yerleştirmek (Press) ve birlikte çalışmak (Work together) anlamlarında kullanılan "Maza" ve "Massein" (Macbride, 1914) ya da eller ile çalışmak (Work with hands) anlamında kullanılan "Masso" kelimelerinden türediğini vurgulayanlar vardır (Speth, 1897). Diğer yandan, Macbride'ın (1914) detaylı araştırmasında sunulduğu gibi, Roma İmparatorluğu döneminde toplum (Society) veya farklı parçaların birlikte ahenkle uyumlu hareket etmesi anlamlarında kullanılan Latince "Massa" kelimelerinden

türediğini işaret edenler de bulunmaktadır. Ayrıca, sonraki yüzyıllarda Fransızca "Maison" ve İngilizce "Mansion" kelimelerinin bina (building) anlamından ayrılarak "Mason" kelimesine evrildiğini ve bu kelimenin ayrı birimlerin topluca birleştirilerek örgütlü bir kitleye dönüşmesi (Building or joining units together into an organised mass) anlamında kullanılmasının, Antik Yunan ve Roma İmparatorluğu dönemlerindeki kullanımlara dayandıranlar da bulunmaktadır.

Prescott'un (2008, 2005 ve 2004) çalışmalarında belirtildiği gibi erken Orta Çağ İngilteresi'nde "Freemason" kelimesinin o dönemdeki kullanılan hali ve anlamı "Freestone Mason"'a (Kolay yontulan özgür taşın taş duvar yapım ustası) işaret edilmektedir. Bu terminoloji içinde "Freestone"'u (Kumtaşı, kireçtaşı gibi kolay yontulan özgür taşları) kesmekte (Cut), oymakta (Carve), yontmakta (Hewn) ve aletlerle şekil vermekte (Saw) uzmanlaşan işinin ehli ve nitelikli "Mason" (Taş duvar yapım usta veya emekçi) kelimeleri birlikte kullanımakta ve farklı bir anlam yüklendiği anlaşılmaktadır. Bu dönemde "Freestone Mason" ya da "Stonemason" ya da "Stonecutter" olarak kayıtlara geçen bu emekçiler, genelde kilise gibi taştan yapılan dinsel binaların yapımında çalışmaktadır. Öte yandan, Ward'ın (1956) ve Knoop ve Jones'un (1939) çalışmalarında vurgulandığı gibi "Freestone" (kumtaşı, kireçtaşı gibi kolay yontulan özgür taşlar) rezervleri İskoçya'nın taş rezervlerinde bulunmadığı için, Orta Çağ boyunca İskoçya'da "Freestone Mason" terminolojisi uzun süre kullanılmamış ve çoğunlukla "Mason" kelimesi kayıtlarda yer almıştır. Diğer yandan, "Freestone" rezervlerinin bol bulunduğu bölgelerde "Freestone Mason" ve sonra da "Freemason" terminolojilerinin Orta Çağ boyunca kullanıldığı saptanmıştır (Salzman, 1952). Ancak, Prescott'un (2004) vurguladığı gibi, Orta Çağın büyük bir bölümünde İngiltere'de devletin, daha doğrusu Ruhban sınıfın yazım dilinin Latince olması sebebiyle, "Freestone Mason" ile ilgili keşfedilebilen ilk yazılı kayıt, 1212 yılında Latince yazılmış bir devlet yazısıdır: "Sculptores lapidum liberorum," İngilizcesi "Sculptors of freestone"'dur (Kolay yontulan taşların heykeltıraşı ya da mimarı). İkincisi ise 1325 yılında gene bir devlet yazısında görülmektedir; hapishaneden kaçan ve bulunamayan bir mahkum ile ilgili bir devlet yazısında kullanılmıştır: Nicholas le Freemason. Üçüncüsü ise 1351 yılında gene bir devlet yazısında görülmektedir; ancak, bu sefer Fransızca bir terim kullanılmıştır: "Mestre meson de franche peer," İngilizcesi "Master mason of freestone"'dur (Kolay yontulan taşların işinin ehli ve en nitelikli taş duvar yapım ustası veya baş, lider, üstat emekçisi).

Speth (1897), Knoop ve Jones (1933), Williams (1935a ve 1935b), Gould (1936a ve 1936b) Ward (1956 ve 1978), Salzman (1952), Harvey (1954), Clifton-Taylor ve Ireson (1994), Scanlan'ın (2003) detaylı çalışmalarına göre, İngiltere'de 11. yüzyıl sonrasında farklı Kentlerde aynı veya farklı zamanlarda "Freestone (ffre) Mason" kelimesinin yanı sıra "Stonemason, Stonecutter, Alabesterer, Ashlar, Caementarius, Cementarii, Franc-maçonnerie, Franc Mason, Lathomus, Lathomos vocatos ffre Maceons, Lathomos vocatos ligiers, Magister cementarii, Magister lapicida, Marbeler, Maszsun, Masoun, Masoune,

Mazoni, Masonne de pere frannche, Mestre mason de franche pere, Sculptores lapidum liberorum, Plasterer" gibi Latin, Norman Fransızca, Fransızca ve İngilizce dillerinde "Freestone ve/veya Mason" kelimelerine işaret eden terminolojilerin kullanılmış olduğu saptanmıştır.

Öte yandan, Orta Çağın büyük bir bölümünde İngiltere'de "Caementarius," "Lathomos" ve "Ashlar" kelimelerinin çoğunlukla "Freestone Mason" kelimesinin yerine kullanıldığı görülmektedir (Speth, 1897; Salzman, 1952; Scanlan, 2003). Bu çok kullanılan kelimelerin etimolojik araştırmaları yapıldığında ise aşağıdaki bilgilere ulaşılmaktadır. Salzman'ın (1952) çalışması, Latince "Caementarius" kelimesinin katılaşan sıvı (Çimento) üzerine çalışmak (Work in concrete) kelimesinden türediğine işaret etmektedir. Findel'e (1866) göre Latince "Caementarius" ve "Cementarii" kelimelerinin taş duvar yapım emekçileri için antik çağlardan beri kullanılagelen terminolojilerdir. Scanlan'in (2003) çalışmasında "Ashlar" (Yontulmuş dörtköşe yapı taşlarını yapanlar) kelimesinin kökeni, Latince'de kullanılan "Assis" (Kaplamak) kelimesine bağlanmaktadır. Speth'in (1897) çalışmasında "Lathomos" kelimesinin kökeni incelendiğinde Antik Yunanistan'da kullanılan "Latomiae," taş kesen (A stone I Cut) anlamında kullanılan kelimeden türediği düşünülmektedir. Ayrıca, Orta Çağ süresince taştan binaların yapımında çalışan emekçiler için kullanılan kelimelerden biri olan "Lathomos" kelimesi, "ffre" (Freestone Mason) kelimesi ile birlikte kullanıldığında emekçinin niteliğinin, becerisinin ve bilgisinin yüksek derecesine işaret ettiği anlaşılmaktadır. Dikkat edilirse Orta Çağ boyunca İngiltere'de "Freestone Mason" kelimesi yerine en fazla kullanılan bu 3 kelime de antik Çağlardan beri Kıta Avrupası'nda kullanılmaktadır ve etimolojik araştırmaların sonucu da bu kelimelerin anlamlarının taş bina yapımı ile ilintili eylemlere işaret etmektedir.

11. ve 15. yüzyıllar arasındaki çeşitli dillerde yazılmış kayıtlarda rastlanan "Freemason" (Taştan yapılan her türlü binanın yapımında çalışan emekçi) kelimesinin kullanımında zaman zaman nitelikleri, becerileri ve bilgileri ayırt edilmediği ve zaman zaman da taştan bina yapımında çalışan emekçiler için farklı dillerde aynı terminolojinin kullanıldığı saptanmıştır (Salzman, 1952). Örneğin, Harvey'in (1954) çalışmasında belirtildiği gibi, 14. yüzyılın ilk yarısında aynı şehirde, aşağı yukarı aynı zamanlarda, aynı işi yapmış ve aynı mezarlığa gömülmüş iki kişininin mezar taşları okunduğunda, birinin mezar taşında "Cementarius", diğerinde ise "Lathomus" yazıldığı görülmüştür. Diğer yandan, bu yazılı kayıtların bazılarında da taş bina yapımında çalışan emekçilere aynı terminoloji kullanılıp farklı günlük ücretler verilmesinden dolayı nitelikleri, becerileri ve bilgileri farklı emekçiler oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Speth, 1897). Öyle görünüyor ki, bu terminolojileri kayıt altına alan çoğunlukla Ruhban sınıfına mensup kişilerin de bu terminolojilerin doğru yerde ve anlamda kullanımı konusunda kafaları karışıktı veya kullandıkları terminoloji üzerine detaylı bilgileri yoktu.

İngiltere'de "Freestone Mason" terminolojisinin kullanıldığı kayıtlar incelendiğinde, ya Latince ya Fransızca ya da Latince ile birlikte Fransızcadan türetilmiş aynı anlama gelen kelimelerin de kullanıldığı görülmektedir (Speth, 1897; Knoop ve Jones, 1933; Williams, 1935a ve 1935b; Gould 1936a ve 1936b; Ward, 1956 ve 1978; Salzman, 1952; Harvey, 1954; Clifton-Taylor ve Ireson, 1994; Scanlan, 2003). Özellikle, 1348-9 yıllarında İngiltere'de büyük bir ekonomik yıkıma ve kitlesel insan kaybına sebep olan veba salgınının hemen sonrasında, "Freestone Mason" anlamına gelen Latince, Fransızca, Norman Fransızca ve İngilizce olarak yazılmış kelime ve terminoloji kullanımının hızla arttığı ve devlet belgelerinde daha fazla yer aldığı gözlemlenmektedir (Begeman, 1897; Speth, 1897; Knoop ve Jones, 1933). 15. Yüzyılın ortalarından itibaren de yazılı kayıtlarda İngilizce "Freemason" kelimesine daha fazla rastlanıldığı görülmektedir. 16. Yüzyılın başlarından itibaren "Freestone Mason" yerine "Freemason" terminolojisinin yer değiştirmeye başladığı ve kayıtlarda çok daha sık görülmeye başlandığı gözlemlenmiştir (Knoop ve Jones, 1933; Harvey, 1954; Ward, 1956).

Ward'ın (1956 ve 1978) büyük titizlikle hazırladığı birbirini tamamlayan iki çalışmasında; Orta Çağ İngilteresi'nde kayıtlara geçen "Freestone Mason" terminolojisinin ilk defa kullanıldığı yıllar tarihsel sırasıyla ve detaylı açıklamaları ile sunulmuştur. Dikkat edilirse 13. ve 14. yüzyılları kapsayan terminolojiler ya "Freestone" (Kolay yontulan özgür taş) ile ya da bu taşa şekil veren oymak (Carve) ve kesmek (Cut) gibi eylemler ile ilintili oldukları görülmektedir. 14. Yüzyılın ortası itibari ile de "Freemason" kelimesinin bu terminolojiler ile birlikte kullanılmaya başlandığı anlaşılmaktadır.

Tablo 1: İngiltere'de Freestone Mason ile Freemason Kelimelerinin Tarihsel Kullanımı			
Yıllar	Kullanılan Terminoloji	İngilizce Anlamı	Kullanılan Diğer Terminoloji
1212	Sculptores lapidum liberorum	Carvers of Freestone	
1307	Cementarius entaillour (cutter)	Stonemason Carver	Cementarius cubitor
1351	Mestre mason de franche pere	Master Mason of Freestone	
1356	Masouns hewers		Masouns legers et setters
1391	Magister lathomus liberarum petrarum	Master Mason of Freestone	
1396	Lathomos vocatos ffre maceons	Stoneworkers called Free Masons	Lathomos vocatos legiers
1438	Liberi cementarii	Free Masons	Rough leggers
1445	Ffremasons	Freemasons	Hardhweres, Rough layers
1494	Fre masyns	Free Masons	Row masyns
1526	Freemasons	Freemasons	Setters, roughlayers, etc..
Kaynaklar: Ward (1956 ve 1978)			

Orta Çağ başlarında farklı dillerde "Freestone Mason" anlamında kullanılan bu terminolojilerin neredeyse tamamının taştan yapılan dinsel binaların yapımı; ancak, zaman zaman da köprü ve az da olsa büyük malikane binalarının yapımı sürecinde kayıt altına alınan ücret ve diğer evraklardan elde edilmiştir. Ayrıca, bu tür taş binaların yapımında çalışan bu emekçilerin hepsinin İngiltere'de doğmamış oldukları ve bazılarının Kıta Avrupası'ndan İngiltere'ye taş bina yapımlarında çalışmak için göç etmiş oldukları saptanmıştır (Findel, 1866). Muhtemelen bu nedenledir ki, kayıt altına alınmış olan bu taş bina yapım emekçileri, geldikleri ülkenin veya bölgenin terminolojisine göre isimlendirilmiş ya da kendileri isimlendirilmek istemişlerdir. Özellikle, Fransızca (Avrupalı Saxon kabilelerin konuştuğu ortak dile günümüzde Fransızca denilmektedir) ve Almanca (Avrupalı Germen kabilelerin konuştuğu ortak dile günümüzde Almanca denilmektedir) konuşulan bölgelerden gelen ve taş bina yapımının farklı alanlarında uzmanlaşan bu nitelikli işgücüne, İngiltere'deki kayıtlarda Magister, Mestre, Ligiers, Masonne gibi ustalıklarının derecelerine işaret eden farklı ünvan ve uzmanlaşma terminolojilerinin kullanıldığına da rastlanmıştır. Ancak, yukarıda belirtildiği gibi bu

kayıtları tutan kişiler, zaman zaman bu terminolojileri tüm taş bina yapım emekçileri için genelleyip tek terminoloji kullanarak yazıya geçirmişlerdir. Oysa, Gould (1883a ve 1883b), Speth (1897), Knoop ve Jones (1933), Williams (1935a; 1935b), Salzman (1952), Ward (1956), Woodward (1995) ve Scanlan'ın (2003) çalışmalarında çeşitli defalar vurgulandığı gibi, Orta Çağda taş bina yapım emekçileri nitelikli işgücü idi; ancak, Berman (2010) ve Prescott'un (2008) işaret ettiği gibi niteliklerine, becerilerine ve bilgilerine göre kendi aralarında sınırsal bir hiyerarşik yapı oluşturulmuştu. Örneğin, 1396 yılından kalan kayıtlarda Lathomos vocatos ligiers (Layers) olarak tanımlanan emekçiler, binanın çeşitli yerlerinde sıva ile taşları üst üste yerleştirmekte uzmanlaşmışken, Lathomos vocatos ffre Maceons (Freestone Mason) olarak tanımlanan emekçiler ise, bina yapımı için gerekli ham taşları tek tek kesip, oyup, yontup, şekil verip daha sonra da tüm bu taşları bir bütünlük içinde binanın hangi duvarlarına yerleştirileceğini hesaplayan ve bu işin bilimsel açıdan bilgisine sahip olan daha nitelikli emekçiler olarak biliniyorlardı (Willimas, 1935a ve 1935b).

Yazılı kayıtlardan anlaşıldığı üzere Orta Çağ ilerledikçe, özellikle 14. Yüzyılın ortalarından sonra taştan yapılan her türlü binanın yapımında çalışan emekçilerin niteliklerine, becerilerine ve bilgilerine göre farklı ünvanlar ve ücretler aldıkları saptanmıştır. Bu emekçiler arasında en yüksek seviyeli olanı belirtmek için "Freestone Mason" kelimesi ile ilintili "Freemason" kelimesinin bu kayıtları tutan kişiler tarafından ortak bir terminoloji olarak kullanılmaya yavaş yavaş bu tarihler itibariyle başlandığı gözlemlenmiştir. Gould'un (1936a) çalışmasına göre, 1376 yılı Londra'sında bir Meslek Loncasının Fransızca tutulan kayıtlarında, Lonca üyeleri arasında "Mason" ve "Freemason" (Freestone Mason) ayrımının net olarak yapıldığı görülmüştür. Bunun yanında, Prescott'un (2008) vurguladığı gibi, taştan yapılan bina yapımında çalışan emekçiler, 14. Yüzyılın ortalarından itibaren İngiltere'nin değişen ekonomik, sosyal ve politik koşullarına göre tarihte sendikalist sürecin bir başka adımı olan Loncalar etrafında sınıfsal bir hiyerarşik düzende "Operatif Mason"'lar çatısı altında örgütlenme sürecine girmişlerdir. Speth'in (1886b) çalışmasına göre, 18. Yüzyıl öncesindeki "Operatif Masonluk" dönemin çeşitli evrelerinde Mason'ların örgütlendiği Loncalar içinde Apprentices (Çıraklar), Journeymen (Seyyah Kalfalar) ve Masters (Ustalar) olarak sınıfsal bir hiyerarşik örgütlenme düzeni, bazı yazılı kayıtlarda rastlanmıştır.

Bölüm 2: "Collegae"'lerden Zanaatçı (Craft) ve Tüccar (Merchant) Loncalarına (Gilds)

İngiltere'de günümüze kadar ortaya çıkarılan yazılı belgelere göre, 11. ile 15. Yüzyıllar arasında taş bina yapım emekçilerini tanımlamak için farklı kentlerde farklı dillerde, farklı terminolojiler kullanılmıştır. Ayrıca, bu yüzyıllar arasında taş duvar yapım emekçileri, taştan yapılan her türlü binanın emekçisine evrilerek farklı bir terminoloji ile

anılmaya başlanmıştır. Bu yeni süreçte yer alan bazı emekçilerin de Almanca ve Fransızca konuşulan Kıta Avrupası'ndan İngiltere'ye göç etmiş oldukları anlaşılmaktadır. Kıta Avrupası'nda göç eden bu taş bina yapım emekçilerinin İngiltere'deki meslektaşlarına önemli teknik bilgi ve beceriler aktarmalarının yanı sıra, meslek örgütlenmeleri açısından kurumsallaşmayı da tekrar hatırlattıkları düşünülmektedir.

Speth (1886a) ile Findel (1866) arasında geçen İngiltere'deki "Operatif Mason" örgütlenmesinin kökenlerinin Kıta Avrupası'na ve hatta Roma İmparatorluğu döneminde etkin meslek örgütlenmelerine çatı teşkil eden "Collegae"'lere dayandığına dair akademik tartışmaya Gould'un (1936a) da katkıda bulunduğu görülmektedir. Bu akademik tartışmanın kökeninde şu gerçek bulunmaktaydı: Roma İmparatorluğu döneminde belirli mesleklerin örgütlendiği kurumsal çatılar olan "Collegium," "Collegae"'lerden oluşmaktaydı. Collegae'ler hiyerarşik ve dışa kapalı bir meslek örgütlenmesiydi ve her ayın belirli günlerinde yapılan ritüelik toplantıların içeriğinde esoterik öğretilerle birlikte gizli işaret ve dokunuşlar da bulunmaktaydı (Findel,1866).

Gould (1936a), Speth (1886a), Findel (1866), Macbride (1914), Mackey (1916) ve Vibert (1922)'in çalışmalarında Roma İmparatorluğu dönemindeki "Collegae"'lerin aslında Orta Çağ ve sonrası dönemlerdeki Meslek Loncalarının kurumsallaşma ve örgütlenme açılarından benzeştikleri kabul edilmektedir. Ancak, Roma İmparatorluğu'nun çöküşünün ardından Kıta Avrupası, teknolojik ve ekonomik açıdan gerileme sürecine girince Orta Çağ'ın büyük bir bölümünde dinsel öğelere dayalı bir üst yönetimin neredeyse tüm Kıta Avrupası'na hakim olduğu görülmektedir. Bu dönemde, taştan yapılan dinsel yapılara talep artınca taş bina yapımı ile ilgili mesleklerde dönemin en önemli işverenin koyduğu politik ve sosyal şartlara göre Lonca örgütlenmelerinin tekrar oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

Findel (1866), Macbride (1914) ve Mackey (1916) çalışmalarında Roma İmparatorluğu çöktükten sonra İmparatorluğun sosyal ve ekonomik sistemi ile birlikte "Collegae"'lerin de belirli mesleklerde Lonca sistemi olarak Kıta Avrupası'nın belirli bölgelerinde yüzyıllar boyunca devam ettiğine ve belirli bölgelerde de unutulmaya yüz tuttuğuna işaret etmektedir. Taştan yapılan dinsel binalar, Avrupa'nın bazı bölgelerinde daha fazla talep edilince, bu bölgelerin taş bina yapımında çalışan emekçi sayısında da artış görüldüğü vurgulanmaktadır. Bu gerçeklerden yola çıkarak Roma İmparatoluğunun çöküşü sonrasındaki dönemi açıklamaya çalışan ve ilk defa 19. Yüzyıl Kıta Avrupası'nın bir takım Masonik hareketleri tarafından öne sürülen "Steinmetz Teorisi"'ni incelemek gerekmektedir.

"Steinmetz Teorisi'nin" o dönemlerdeki en bilinen destekçilerinden biri olan Findel (1866) ve sonrasında Macbride (1914), Almanca "Freyer Steinmetzen" kelimelerinin etimolojisine işaret etmişlerdir. Orta Çağ Almancasında "Stein" kelimesi, Taş (Stone) anlamına gelmektedir. "Metzen" kelimesinin eski bir Alman kabilesi olan Teutonic dilinde "Messer", bıçak, kesen (Knife, Cut) kelimelerinden ve "Meitzel" de yontmak

(Hewn), oymak (Carve), şekil vermek (Saw) kelimelerinden türeyerek her ikisinin kullanımının taş kesen (Stone-cutter) anlamına evrildiği sonucuna varmışlardır. Hatta, Macbride (1914), bu etimolojik araştırmayı derinleştirerek "Metzen" kelimesinin "Messen" (Ölçmek, hesaplamak) kelimesi ile de etimolojik olarak ilintili olduğunu ispat etmeye çalışmıştır. Gould (1883a), Almanca "Steinmetzen" kelimesinin taş ölçen, hesaplayan (Stone-measurer) anlamına gelmesinin İngilizce "Stone-mason" kelimesi ile etimolojik ve terminolojik açıdan örtüşebileceğini belirterek "Mason" (Taş duvar yapım ustası veya emekçisi) kelimesinin anlam olarak "Measurer" (ölçen, hesaplayan) anlamını da içeren taşın kesimini ve taş binanın yapımını ölçen, hesaplayan emekçi şeklinde de tanımlanabileceğini belirtmiştir. Diğer yandan, "Freyer" kelimesinin etimolojik kökeni Saxon dilinden "Frei" ve "Frey," özgür (Free) kelimelerinden türediğine işaret edilmektedir (Schnitger, 1889). Böylece, bazı araştırmacılar, "Freyer Steinmetzen" kelimelerinin Özgür taş kesen ya da taş yontan, oyan, şekil veren ya da taş ölçen, hesaplayan anlamında kullanıldığı sonucuna varmıştır. Ancak, Speth'in (1889) önemle dikkat çektiği iki detay vardır: Birincisi, Almanca konuşulan bölgelerde "Freyer Steinmetzen" kelimelerinin 18. Yüzyılın ilk yarısından önce bu meslek için kullanılmamış olmasıdır. İkincisi, Almanca "Freyer Steinmetzen" kelimelerinin ayrı ayrı yazılmasından dolayı İngilizce "Freemason" kelimesi ile aynı anlama gelmediğini savunmaktadır ve Almanca konuşulan bölgelerde Orta Çağ boyunca taş bina yapım emekçileri için asıl kullanılmış olan kelimenin "Freimaurer" (Özgür duvarcı) olmasıdır. Spethe'e göre "Freimaurer" kelimesi, Orta Çağın sonlarına doğru yeni bir anlam yüklenerek kullanılmaya başlayan İngilizce "Freemason" (Taştan yapılan her türlü binanın yapım ustası veya emekçisi) kelimesine daha yakın bir anlam taşımaktadır. Nitekim, "Steinmetzen Teorisi'nin" en saygın öncü filozoflarından biri olan Friedrich Albert Fallou'nun 1848 yılında Leibzig'de yayımlanan "Die Mysterien der Freimaurer" başlıklı kitabında; Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra Almanca konuşulan bölgelerdeki Taş duvar yapım emekçileri için kullanılmış olan kelimenin "Freimaurer" olduğuna işaret etmesi de Speth'in görüşlerini desteklemektedir.

Speth'in (1889) "Steinmetzen Teorisi'ne" eleştirel yaklaştığı çalışmada, "Steinmetzen Teorisi'ni" destekleyenlerin Orta Çağ Avrupası'nın Almanca konuşulan bölgelerinde "Freimaurer"'ların (Özgür Duvarcıların) oluşturduğu Meslek Loncalarının Roma İmparatorluğu'nun "Collegae"'ların devamı olduğunu; İngiltere'de 11. ile 15. Yüzyıl arasında yazılmış bazı kayıtlarda Almanca, Fransızca Norman Fransızca, Latince ve İngilizce gibi farklı dillerde adı geçmiş taş bina yapım emekçilerinin büyük bir bölümünün de Kıta Avrupası'nın Fransızca ve Almanca konuşulan bölgelerinden göç eden taş duvar yapım emekçilerinin olduğunu iddia ettiklerini belirtmektedir. Dolayısıyla, "Steinmetzen Teorisi'ni" destekleyenler; 11. ile 15. Yüzyıl arasında İngiltere'de tekrar canlanan "Operatif Mason" hareketinin kökenlerini Almanca ve Fransızca konuşulan bölgelerdeki "Operatif Mason" geleneklerine ve nihayetinde Roma

İmparatorluğu dönemindeki "Collegae"'lerin kurumsal örgütlenmelerinden köken aldıklarını savunmaktadırlar. Ancak, Speth'e göre F. A. Fallou'nun kitabı; "Steinmetzen Teorisi'nin" bu lineer (doğrusal) tarihsel akışını bir ölçüde desteklerken, diğer yandan da iki başlıkta ayrışmaktadır. Birincisi, Fallou, Orta Çağ Kıta Avrupası Meslek Loncalarının çoğunun Roma İmparatorluğu "Collegae"'lerinden başta kurumsal örgütlenme olmak üzere etkilendiğini kabul ederken, bir o kadar da Orta Çağ Avrupası'nın dinsel hayatından ve kurumsal yapısından etkilendiklerini vurgulamaktadır. İkincisi, Kıta Avrupası'ndan İngiltere'ye göç eden bu taş duvar yapım emekçilerinin o yüzyıllarda İngiliz "Operatif Mason" hareketini etkilemiş olsa da, sonraki yüzyıllarda İngiltere'de gelişen "Operatif ve Spekülatif Mason" hareketinin de Kıta Avrupası'ndaki "Mason" örgütlenme ve hareketlerini yadsınamaz şekilde derinden etkilediğine işaret etmektedir.

Gould'un (1883a) çalışmasında 11. Yüzyılın başında gerçekleşen Norman istilasının öncesinde ve sonrasında İngiltere'de Meslek Loncaların varlığının bilindiği vurgulanmaktadır; ancak, bu Meslek Loncaların Roma İmparatorluğu'nun "Collegae"'lerin devamı olduğuna dair inandırıcı bir bilginin de bulunmadığına işaret edilmektedir. Aynı şekilde, 11. ile 15. Yüzyıllar arası Kıta Avrupası'ndan İngiltere'ye göç eden taş duvar yapım emekçilerinin de, bu Loncalar üzerinden İngiltere'deki "Operatif Mason" hareketinin başlangıç noktasını oluşturduğuna dair kesin bir kanıtın olmadığı da savunulmaktadır. Diğer yandan, Findel (1866), Dallaway (2013) ve Vibert'in (1922) çalışmalarında sunulduğu gibi, İngiltere'de 7. ile 15. Yüzyıllar arasında Kıta Avrupası'ndan göç etmiş ve Roma İmparatorluğunun "Collegae" geleneğini kabul etmiş taş duvar yapım emekçilerinin inşa ettiği taştan yapılan dinsel binalar bulunduğu da bir gerçektir. Bu nedenle, Findel (1866) ve Macbride'ın (1914) çalışmaları, bu binaların yapımı sırasında da Kıta Avrupası'na kıyasla hem teknik bilgi, hem de kurumsal örgütlülük açısından geride bulunan İngiltere'nin Lonca sisteminin ve dolayısıyla da "Operatif Mason" hareketinin etkilendiğine işaret etmektedir.

Begeman'ın (1897) vurguladığı gibi 11. ile 15. Yüzyıllar arasında İngiltere'ye göç eden taş duvar yapım emekçilerinin bazıları kendi ana dillerindeki ünvanları ile kayıtlara geçmiştir. Bu kayıtlarda Kıta Avrupası'ndan İngiltere'ye göç edip taş bina yapımında çalışan sıvacı (Layer) ile taş duvar yapım usta emekçisi (Mason), zaman zaman "Franc Mason" terminolojisi altında ayrım yapılmadan yazılmıştır. "Franc Mason" terminolojisinin bazen de İngilizce diline çevrilerek "Free Mason" (Özgür Taş duvar yapım ustası veya emekçisi) olarak yazıldığı da olmuştur. Speth'in (1897) çalışması incelendiğinde "Franc" kelimesinin etimolojik kökeni Latince "Francus" (Free), Özgür kelimesinden gelmektedir. Roma İmparatorluğu döneminde hem Germen, hem de Saxon kabileleri tarafından sırasıyla, "Frank" ve "Franc" olarak benimsenen bu kelime, bu kabilelerin dilinde de Özgür (Free) anlamında kullanılmıştır. Daha sonraki yüzyıllarda da Almanca ve Fransızca konuşulan bölgelerde aynı anlamda kullanılmıştır. Diğer yandan, Ward'ın

(1956) çalışmasının tartışma bölümünde R. Manesseh'in vurguladığı gibi Orta Çağda Fransızca konuşulan bölgelerde "Franc" kelimesi Özgür (Free) anlamında kullanılırken, toprağa bağlı özgür köylünün (Serf) tam anlamıyla özgürleşerek, Derebeyin (Landlord) boyunduruğundan kurtulup Kente göç ettiği durumu tanımlayan sıfat olarak "Franc" (Özgür) kelimesi kullanılarak anlamı genişletilmiştir. Fransızca konuşan bölgelerde böyle geçmişi olan taş duvar yapım emekçilerine yaygın olarak "Franc-maçonnerie" (Franc Mason) denilmeye başlanmıştır. Orta Çağın sonlarına doğru Fransızca konuşulan bölgelerdeki taş duvar yapım ustaları arasında sadece işinin ehli ve en nitelikli ustalar için de bu terminolojinin zaman içinde kullanıldığına ve anlamının genişletildiğine işaret edilmektedir.

Öte yandan, Vibert'in (1922) çalışmasında belirtildiği gibi, Kıta Avrupası'ndan İngiltere'ye göç eden "Franc-maçonnerie"'ler (Franc Mason ya da Frank Mason) arasında Fransızca ve Almanca konuşulan bölgelerden gelen bazı taş duvar yapım emekçileri, Orta Çağ Avrupası'nın dinsel etkileri ile birlikte kökenleri Roma İmparatorluğu'nun "Collegae" geleneklerine dayalı kapalı ve ezoterik kurumsal mesleki bir Lonca örgütlenmesini benimsedikleri ve göç ettikleri bölgelere bu dinsel etkiler barındıran kurumsal mesleki örgütlenmeyi yaydıkları görülmektedir. Vibert'in (1922) çalışmasında İngiltere'de bir Kente bağlı taş duvar yapım emekçilerinin (Mason) üyesi olduğu Zanaat Loncalarına (Craft Gilds) kayıt olduğuna dair ilk yazılı belgeye, 1327 yılında Chester'da ve sonrasında da 1350 yılında York'ta rastlanmaktadır. Carr'ın (1964) bulgusuna göre de, 1356 yılının kayıtlarında rastlanan ilk "Mason" Meslek Loncası da Londra'dadır. Bu noktada şu bilgiyi paylaşmak gerekmektedir: 11. ile 15. Yüzyıllar arasında Kıta Avrupası'nda taş duvar yapım ya da taştan yapılan her türlü bina yapım emekçilerinin de örgütlendiği iki tür Lonca sistemi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, belirli bir Kente bağlı olmayan ve ücretli çalışarak seyahat edenlerin oluşturduğu Zanaatçı Loncalardı (Craft Gilds). Bu Loncanın üyeleri, Kentten Kente seyahat ederek çalışırlardı. Bu yüzyıllar arasında Zanaatçı Loncaların bazı toplantılarında İncil'den alıntılar yapıldığı ve ritüellerinde bir takım dinsel nüveler bulunduğuna dair ipuçları olduğu belirtilmektedir. İkinci tür Lonca sistemi de belirli bir Kente bağlı çalışan iş verenlerin yönettiği Tüccar Loncalarıdır (Merchant Gilds) (Findel, 1866; Macbride, 1914). İki Lonca sisteminin kurumsal yapıları da farklılık göstermektedir. Örneğin; birinci Lonca sisteminde (Craft Gilds) çırak olmak için belirli bir süre doldurmak şart değildi ve çıraklık süresini tamamlamadan özgürce seyahat edenlere Seyyah Kalfalar (Journeymen) denilirdi. Bu özgür seyahat etme hakkı bulunan Seyyah Kalfaları da Zanaatçı Loncasının Freemen (Özgür hemşehriler, vatandaşlar) ünvanlı üyeler, Lonca defterlerine bu kişileri kayıt edip taştan bina inşaatının bulunduğu ilgili Kent yönetimine belirli bir ücret ödeyerek istihdam edebilirlerdi (Vibert, 1922). 11. ile 15. Yüzyıllar arasında bu tür Zanaatçı Loncaların (Craft Gilds) Tüccar Loncalarına (Merchant Gilds) kıyasla İngiltere'de sayıca daha fazla olduğuna ve Kıta

Avrupası'ndan göç eden "Franc-maçonnerie"'lerin ya da "Franc Mason"'ların ya da "Frank Mason"'ların çoğunlukla bu Zanaatçı Loncalar (Craft Gilds) ile yakın iş ilişki içinde olduklarına dair çeşitli yazılı kayıtlar bulunmaktadır.

Bölüm 3: "Latifundium" Kölelerinden "Manor"'ların Yarı Özgür "Serf"'lerine ve Kentlerin "Özgür Emekçi"'lerine

Orta Çağ İngilteresi'nde 11. Yüzyıl itibarıyla taştan yapılan binaların yapımında çalışan emekçilere daha fazla ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştır. Sadece İngiltere değil Kıta Avrupası'nın bazı bölgelerinde benzer zaman dilimlerinde benzer taleplerin olduğu saptanmıştır. Bunun arkasında yatan en önemli nedenlerden biri de, 11. Yüzyıl civarında Avrupa'nın bazı bölgelerinde taştan yapılan dinsel binaların yapımına yönelik talebin artmış olmasıdır. Taştan yapılan dinsel binalara yönelik talep artınca da öncelikle, bu bölgelerdeki Roma İmparatorluğu döneminden kalan taş bina yapım emekçilerinin örgütlü yapısı, Kıta Avrupası'nın ve İngiltere'nin çeşitli bölgelerine yavaş yavaş yayılmaya başladığı ve bu bölgelerdeki emekçiler ile bilgi alışverişine girdiği saptanmıştır. Bu sürecin 11. ile 15. Yüzyıl arasında tüm Avrupa'da devam ettiği ve İngiltere'nin de bu sürecin bir parçası olduğu anlaşılmaktadır. 11. Yüzyılda bu sürecin nasıl başladığı ve bu sürecin 14. Yüzyıla kadar hangi aşamaları kaydettiği araştırıldığında ise, uluslararası ekonomik, sosyal ve politik değişimlerin ve sonuçlarının öne çıktığı görülmektedir. Bütün bunların sonucu olarak da, yerelde ekonomik farklılıklara dayalı yeni sosyal sınıfların oluşumu ve bu sosyal sınıfların kendi aralarındaki ekonomik ve politik çıkar çatışmaları gözlemlenmiştir. Bütün bu gelişmelerin başlangıç noktasının da, 11. Yüzyıldaki, sosyal, ekonomik ve politik gelişmelerin değil; Roma İmparatorluğu'nun güçlü ekonomik, sosyal ve politik yapısının Avrupa'daki çöküşü ile ilişkilendirilmiştir.

Roma İmparatorluğu dönemi Latifundium'larının (Köle emeğine dayalı büyük ölçekli tarım işletmeleri) özgür Germen kabileleriyle harmanlanması ile Orta Çağın başında toprağa bağlı özgür köylülerin (Serf) emeğine dayalı Derebey (Landlord) mülkiyetindeki tarımsal ekonomik işletmeler (Manor) oluşturulmuştur. Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden önceki dört yüzyıllık dönemi içinde, dış kolonilerden ithal edilen ucuz tarımsal ürünlerin artması sebebiyle Latifundium tarımsal üretim ve ekonomik sistemi, önce ekonomik daha sonra da sosyal olarak Roma İmparatorluğu ile birlikte çökmeye başlamıştır (Weber, 1927). Bunun sonucunda, Latifundium'lar mülkiyet sahipleri tarafından kiraya verilmeye başlanmıştır. Böylece, Avrupa'nın bazı bölgelerinde yer yer küçük tarımsal işletmelerin, üretim ve ekonomik birimler olarak ortaya çıkmaya başladığı gözlemlenmiştir (Postan, 1973). Benzer bir süreç, yüzyıllar sonra 13. Yüzyıl Orta Çağ Avrupası'nın Manoryal üretim ve ekonomik sisteminin çöküşünde izlenecek ve Orta Çağın sonunu başlatacaktır. Köle emeğine dayalı Latifundium'ların çözülüp Derebeylerin kontrolündeki feodal Manor üretim ve ekonomik sistemine Orta Çağın

hemen öncesinde geçilmesine benzer şekilde, feodal Manor sisteminin çözülüp, ücretli emekçi çalıştıran pazar ekonomisine dayalı çiftlik üretim sistemine geçiş de Orta Çağın sonlarında başlamıştır (Thompson, 1960). Manor sistemine geçerken köleci üretim sistemi, toprağa bağlı yarı özgür köylülerin emeğine dayalı üretim sistemi ile yer değiştirmiş ve kırsaldaki bir kısım atıl köle de Kentlere göç ettirilmiştir. Öte yandan, kapitalist üretim sistemine geçerken Manor'lardaki yarı özgür köylülerin neredeyse tamamı zaman içinde Kentlere göç ettirilmiş ve Kentlerde emeğini ücret karşılığında kiralayan işçilere dönüştürülmüşlerdir (Trevelyan, 1942).

Roma İmparatorluğu 4. Yüzyılın sonlarına doğru yıkılırken kurumsal kültürü, etkisi altında bulunduğu geniş topraklarda sonraki yüzyıllarda da devam etmiştir. İmparatorluğun bıraktığı ekonomik ve politik boşluğun yönetimine 8. Yüzyılda İspanya'da kurulan Endülüs Devleti talip olmuştur. Ancak, Roma İmparatorluğu'nun kontrolündeki Avrupa Kıtası'nın bazı bölgelerinde teknolojik ve ekonomik açıdan gerileme süreci ivmelenmeye başlamış ve dinsel öğelere dayalı bir politik yapı, İmparatorluğun Avrupa'da bıraktığı ekonomik ve politik boşluğu doldurma sürecine girmiştir. Avrupa Kıtası'nın bu bölgelerinde pazara ve paraya dayalı üretim ve ekonomik sistemin yerini ağırlıkla değiş-tokuş ekonomisine ve toprağa bağlı yarı özgür köylülerin emeğine dayalı bir tarımsal üretim sistem doldurmaya başlamıştır (Pirenne, 1933). Ancak, Kıta Avrupası'nın bu bölgelerinde oluşan feodal Manoryal üretim ve ekonomik sistemi, Endülüs Devleti'ne karşı hem teknolojik, hem de askeri açıdan 11. Yüzyıla kadar önemli başarılar sağlayamadığı görülmüştür (White, 1964).

11. Yüzyılda Avrupa Kıtası'nın Akdenizdeki bazı Liman Kentlerinde uzun mesafeli ticaretten kaynaklanan bir takım ekonomik canlanmalar olduğu saptanmıştır. Bu Liman Kentlerindeki ekonomik canlanma ile bu Kentlerin etrafındaki egemen Derebeylerin (Landlords) de feodal üretim ve ekonomik sisteminin katı kurallarını zamanla gevşetmeye başlattığı ve tarımsal üretim dahil, birçok üretim sürecini pazara ve paraya dayalı bir üretim ve ekonomik sisteme yönelttikleri anlaşılmıştır. Bu Liman Kentlerinin üretim ve ticaret gücü daha da artınca çevrelerindeki tarımsal üretimden gelen zenginlik görece azalmaya başlamıştır. Böylece, egemen Derebeyler, tarımsal nüfusun azalması pahasına bu Liman Kentlerin nüfusunun artmasına göz yumarak, feodal Manor üretim ve ekonomik sisteminin çöküşünü kendi istekleriyle hızlandırmışlardır (Pirenne, 1933 ve 1925).

Önce bu Liman Kentlerinde ve ardından 12. Yüzyıl itibarıyla Avrupa Kıtası'nın içerisindeki bazı Kentlerde üretim ve ticaret yapan ve bazı Meslek Loncaları etrafında kümelenen özgür bir Tüccar sınıf ortaya çıkmaya başlamıştır. 11. ile 15. Yüzyıl arasında bu tür Kentlerin uzun mesafeli ticaret hacmi ve Kent nüfusları hızla artarken, bulaşıcı hastalıkların daha sık ve daha etkin olarak ortaya çıktığı da saptanmıştır (Bloch, 1966). 14. Yüzyıl itibarıyla sadece Liman Kentleri ve hinterlandlarında değil, Avrupa Kıtası'nın derinliklerindeki birçok Kentte eş anlı salgın hastalıklar görülmesi sebebiyle üretim ve ekonomi zaman zaman durma noktasına gelmiş ve hemen ardından, salgın hastalıklar

sebebiyle oluşan kitle ölümleri daha sık ve daha yoğun olarak görülmüştür (North ve Thomas, 1976).

Öte yandan, 11. ile 15. Yüzyıl arasında Kentlere göç eden eski serfler, diğer bir deyişle yeni emekçiler daha ucuz maliyetli işgücü ordusu oluştururken, bu Kentlerde özgür, ücretli emekçi yeni bir sosyal sınıf yaratılmaya başlanmıştır. Kentlerdeki emekçi sınıf, sosyal ve politik bir güç oluşturmak için çeşitli meslek örgütlenmelerini, kökenleri Roma İmparatorluğu'na bağlayan bazı Loncaların çatısı altında oluşturmaya başlamışlardır. Bu tür meslek örgütlenmelerine hem engel olmak, hem de kontrol altına almak için, bazı Meslek Lonca yöneticileri de Kent vatandaşı ya da özgür Kentli olmak gibi üyelik şartları öne sürmüşlerdir. Özgür Kent vatandaşlığı hakkını elde edebilmek için de, belirli bir miktar vergi ödemesi ve politik destek şartı öne sürülmüştür. 14. Yüzyılda salgın hastalıklar sebebiyle Kentlerdeki nüfusun aniden azalması sonucu, emekçi sınıf hem yüksek ücret almaki hem de özgür Kentli olmak için haklarını tekrar gündeme getirmiştir. Bunun yanında, çeşitli Kentlerdeki Tüccar sınıfın kontrol etmekte olduğu Meslek Loncaları da egemen Derebeylere karşı Kent yönetiminde daha fazla söz sahibi olmak için, bir takım politik girişimlerde bulunmaya başlamıştır. Bu süreci, emekçilerine ve Tüccar Lonca yöneticilerine daha fazla özgürlükler vererek atlatan Kentlerin, bir sonraki yüzyılda daha başarılı bir üretim ve ekonomik sürece girdiği saptanmıştır (Pirenne, 1933 ve 1925).

Bazı egemen Derebeylerin (Landlords) tarımsal topraklarını çiftçilere kiralayıp, kendi elleriyle feodal Manor üretim ve ekonomik sistemini yok etmesi, 14. Yüzyılda daha yoğun olarak izlenmiştir (Trevelyan, 1942; Hilton, 2006). Kentlerdeki Meslek Loncalarının kendi aralarındaki (Merchant Gilds-Crafts Gilds) çıkar çatışmaları ve Meslek Loncaları ile Derebeyler arasındaki sınıflar arası çatışmalar (Gilds-Landlords) daha da yoğunlaşmıştır (Dobb, 1972; Sweezy, 1976). Ancak, Kentli özgür, ücretli emekçi sınıf ile Kentlerin Meslek Loncalarında kümelenen işveren, Tüccar sınıfın Kentlerin yönetimlerinde daha fazla söz sahibi olmak amacıyla feodal Derebeylere karşı birbirleriyle ittifaklar da kurmuşlardır. Diğer yandan, bazı feodal Derebeylerin de sanayi üretimine hammadde sağlamak amacıyla tarım topraklarını demir çitlerle çevirdikleri ve toprağa bağlı köylüleri, tarımsal arazilerinden zorla çıkardıkları saptanmıştır. Böylece, Kentler ucuz işgücüne kavuşmuştur. Ayrıca, bu göçler sayesinde bazı kırsal bölgeler, feodal bağlarından olabildiğince arınıp özgürleşmiştir. Bazı Derebeylerin de Kentlerin güçlenmesi ve kırsalın feodal bağlarından kurtulması yönünde bilinçli bir takım sosyal ve ekonomik politikalar uyguladıkları görülmüştür (Brenner, 1976). Bu sürecin ilk başladığı bölgeler Benelux ve İngiltere'nin Liman Kentleridir ve 15. Yüzyılın sonlarına doğru çoğu Batı Avrupa Liman Kentinde de bu sürecin izlendiği gözlemlenmiştir (Anderson, 1979).

Orta Çağın sonlarına doğru Meslek Loncaları üzerinden Kent yönetimini ele geçirmeye başlayan Tüccar sınıfı, özgür Kent vatandaşlığı ve Lonca üyeliği gibi vergiler üzerinden

Kentin sosyal, ekonomik ve politik yapısını kontrol etmişlerdir. Ücretle çalışan özgür emekçiler de Kentlerde tam özgür olmak için birkaç yüzyıl daha beklemek zorunda bırakılmışlardır. Ücretle çalışan özgür emekçi sınıfı içinde çeşitli mesleklere mensup ustalar, kalfalar, çıraklar ve vasıfsız emekçiler bulunmaktaydı. Tüccar sınıfın hâkim olduğu Yerel Meslek Loncalarına (Merchant Gilds) üye olmak isteyen emekçiler, karşılarında aşılması neredeyse imkânsız ekonomik ve politik engeller bulmaktaydı. Bu nedenle de çoğu ücretle çalışan özgür emekçi, bir Kentten diğer Kente göç eden emekçilere yüzyıllar boyu kucak açmış olan Zanaatçı Loncalar (Craft Gilds) etrafında örgütlenmeye devam ettiler. Conder'in (1894) çalışmasında yer alan bir alıntıdan anlaşılacağı gibi, 15. Yüzyılda Londra etrafında örgütlenen Zanaatçı Loncalara mensup çoğunlukla dinsel bina yapımında çalışan emekçilerin, Kent yöneticilerine ve yerel Loncalara üye olan meslektaşlarına (Merchant Gilds) yazdıkları gibi: "We are working in the Liberties of the Church over which you have no control, outside your rules and regulations altogether; go to, leave us in peace..." şeklinde bir ifade ile Kilisenin koruması altında ve Kent yönetiminin kuralları dışında taştan yapılan her türlü binanın yapımında özgürce çalışma haklarının olduklarını belirtmektedirler. İngiltere'de 11. Yüzyıldan beri kurumsal örgütlenmesini geliştiren ve farklı uluslara mensup taştan yapılan her türlü binanın yapım emekçilerine kucak açan çeşitli meslek Loncaları dai bu Zanaatçı Loncaların içinde bulunmaktaydı. Diğer yandan, Kentlerdeki Yerel Meslek Loncaları, diğer adıyla Tüccar Loncaları (Merchant Gilds), Orta Çağın başlangıcından beri İngiltere'nin belirli Kentlerinde örgütlenmiş durumdaydı. Üstelik, bu tür yerel meslek Loncaları içerisinde taştan yapılan her türlü binanın yapım emekçilerinin üye olduğu Loncalar da bulunmaktaydı. Diğer bir deyişle, her iki Meslek Loncası türünde taştan yapılan her türlü binanın yapım emekçilerinin üyesi olduğu ayrı ayrı Loncalar mevcuttu. Her ne kadar Zanaatçı Lonca üyeleri için daha sık rastlanılsa da bu iki farklı tür Meslek Loncasına üye her türlü binanın yapım emekçilerine, "Freemason" denildiği bazı kayıtlarda görülmektedir (Conder, 1894; Knoop ve Jones, 1933).

Bölüm 4: Freestone Mason'dan Freemason'a

11. Yüzyıl öncesinde İngiltere'de sayıca az da olsa, taş duvar yapım emekçilerinin çoğunlukla kumtaşı, kireçtaşı gibi kolay yontulan özgür taş (Freestone) rezervlerinin yakınlarında bulunan Kentlerde kümelendikleri görülmektedir (Knoop ve Jones, 1933; Salzman, 1952). Öte yandan, bu taş duvar yapım emekçilerinin kendi aralarında iş bölümüne gittikleri o dönemin yazılı kayıtlarına bakıldığında görülmektedir. Ancak, çoğu yazılı kayıtta taş keskisini ya da kalemini (chisel), baltasını (axe), çekicini (hammer) kullanarak ham taşı yontan emekçiler ile bu yontulmuş taşlarla binanın duvarını, penceresini, kapısını inşa eden emekçiler arasında net bir ayrımın yapılmadığı görülmektedir; çünkü, bu ayrı işleri yapan emekçilerin aynı kişi olup olmadığı belirsizdir.

11. Yüzyıldan itibaren Orta Çağ İngilteresi'nin bazı Kentlerinde taştan yapılan binalara

birdenbire talep artışı gözlemlenmiş ve bu taş binaların yapımı için nitelikli emekçilere ihtiyaç duyulmuştur. Bunun sonucunda, İngiltere'de taştan yapılan her türlü binanın yapım emekçisi sayısında önemli artışlar saptanmıştır. O dönemde İngitere'de bu alanda yeterli sayıda nitelikli emekçi olmadığı için, Kıta Avrupası'ndan göç eden emekçilerin sayısında önemli artışlar gözlemlenmiştir (Findel, 1866; Knoop ve Jones, 1933).

11. ile 13. Yüzyıl arasında çeşitli Kentlerin yazılı kayıtları incelendiğinde, genelde Kilise, Manastır, Katedral gibi taştan yapılan dinsel binaların yapımında artış görüldüğü ve taştan yapılan bu binaların yapımında çalışanların da İngiltere'nin dört bir yanından gelmiş emekçiler ile Kıta Avrupası'ndan göç eden emekçiler olduğu anlaşılmaktadır. 13. Yüzyılın sonlarından itibaren de taştan yapılan her türlü binanın yapım emekçilerinin yerelde veya çalıştıkları Kentlerde meslek örgütlenmelerine başladıkları kayıtlarda görülmektedir. İngiltere'nin diğer Kentlerinden gelen yerel emekçilerin sayısının Kıta Avrupası'ndan göç edenlere kıyasla artık daha hızlı arttığı ve taştan yapılan her türlü binanın yapım emekçileri arasında yavaş yavaş çoğunluğu oluşturdukları gözlemlenmektedir. Öte yandan, meslek örgütlenmelerinin gerçekleştiği Loncalarda, özellikle Zanaatçı Loncalarında (Craft Gilds) geçmişte oluşturulmuş çok uluslu yapının hâlâ devam ettiği anlaşılmaktadır (Findel, 1866; Macbride, 1914; Vibert, 1922; Knoop ve Jones, 1933; Gould, 1936a).

14. Yüzyılın başlarından itibaren gerek "Freestone" rezervlerinde, gerekse de dinsel binaların yapımında dikkate değer hareketlenmeler olduğu yazılı kayıtlarda görülmektedir. Bu kayıtların bazılarında farklı dillerde yazılmış "Mason" anlamına gelen terminolojiler kullanılmıştır (Knoop ve Jones, 1933; Salzman, 1952). Ancak, bu terminolojilerin içindeki "Mason" kelimesinin sadece taş duvar yapım ustası veya emekçisi anlamında kullanılmadığı anlaşılmaktadır; çünkü kayıtlarda yer alan bazı emekçilerin dinsel binalar dahil taştan yapılan her türlü binadan; taştan yapılan binaların her bölümünden; "Freestone" rezervlerinden de sorumlu oldukları anlaşılmaktadır. Bu kayıtların ışığından yola çıkıldığında, "Mason" kelimesinin anlam olarak genişlemeye başladığı ve sadece taş duvar yapım ustası veya emekçisi değil, taştan yapılan her türlü binanın yapım ustası veya emekçisi anlamına doğru evrildiği sonucuna varılmaktadır.

Ayrıca, "Mason" terminolojisi altında toplanan bu emekçilerin, kendi aralarında farklı ücretler aldığı bazı kayıtlarda görülürken, hangi kıstaslara göre farklı ücretler aldıkları belirtilmemiştir. Diğer yandan, bazı kayıtlarda ise "Cementarii" (Hewers), "Cubitores" (Layers), "Taylatores" (Cutters), "Batrarii" (Scapelers), "Muratorii" (Wallers), "Pavours" (Paviors), "Imagours" (Image makers), "Marmorarius" veya "Alabasterer" (Marblers) gibi mesleğin daha detaylı terminolojileri kullanılmıştır. Üstelik, bazı kayıtlarda da bu terminolojilerin kullanıldığı emekçilerin birbirinden oldukça farklı ücretler aldığı saptanmıştır. Örneğin, "Cementarii," "Batrarii"'ye kıyasla çok daha yüksek ücret almaktadır. Dikkat çeken bir nokta daha vardır: Sadece taştan yapılan binaların yapım kayıtlarında değil, yakınlardaki "Freestone" rezervlerinin kayıtlarında da aynı

terminolojilerin kullanıldığı görülmektedir. Üstelik, bu kayıtların bazılarında emekçilerin iş dışında toplandığı, yattığı, vakit geçirdiği ve kararlar aldığı "Lodge"'lardan (Loca) söz edilirken, "Cementarii," "Cubitores," "Batrarii" ünvanlı bazı emekçilerin bu "Lodge"'lara üye oldukları ve yazılı kayıtlarda bu "Lodge"'lar ile anıldıkları görülmektedir (Knoop ve Jones, 1933; Salzman, 1952; Ward, 1956; Scanlan, 2003).

15. Yüzyıl itibariyle taştan yapılan her türlü binanın yapım emekçileri için kullanılan farklı terminolojilerin sayısında azalma görüldüğü gibi, İngiltere'nin çeşitli Kentlerinde rastlanan yazılı kayıtlardaki ücretlerin de birbirlerine yakınlaştığı anlaşılmaktadır (Knoop ve Jones, 1933). 15. Yüzyılın ortalarından itibaren sözü geçen bu emekçiler için çoğunlukla "Freemason" anlamına gelen terminolojinin kullanılmaya başlandığı yazılı kayıtlarda görülmektedir (Ward, 1956 ve 1978). Örneğin, Londra'da bir eğitim kurumu binasının yapımında "Freemason", "Hardhewer" ve "Roughmason" (Layer) olarak üç farklı terminoloji ve ücret skalası kullanıldığı görülmektedir. 15. Yüzyılın sonlarına doğru Londra'daki bir başka eğitim kurumunun binasının yapımında "Lathom'ffre" (Freemason) ve "Lathom'rough" (Roughmason) terminolojisi kullanılmaktadır. Ayrıca, 15. Yüzyılın bazı yazılı kayıtlarına göre "Roughmason"'lar her türlü binanın yapımında sadece kolay yontulan taş (Freestone) değil tuğlaları (Brick) işleme ve sıva ile yerleştirme konusunda da uzmanlaşmaya başlamışlardır (Knoop ve Jones, 1933). Diğer bir deyişle, "Roughmason"'lar kendi alanlarında her türlü binanın yapımında yeniliklere uyum sağlayarak kendilerini güncellemişlerdir. Bu yüzyılda "Freemason"'lar taştan yapılan dinsel binalar dışında malikaneler, eğitim kurumları gibi her türlü bina yapımına yavaş yavaş yönelirken, aynı zamanda bu tür binaların yapımında sadece taş değil tuğla da kullanmaya başlamışlardır. Bazı "Freemason"'lar da işveren konumuna geldikleri ve malikane yapımı gibi bina yapım işlerini kendileri üstlenmeye başladıkları görülmektedir. Ancak, bu işveren "Freemason"'ların mutlaka bir Meslek Loncasına üyeliği ve çoğunlukla da ilgili Lonca'da yöneticilik görevinin olduğu çeşitli kaynaklardan anlaşılmaktadır (Vibert, 1922; Knoop ve Jones, 1933; Gould, 1936a; Salzman, 1952; Ward, 1956).

11. Yüzyılda Kıta Avrupası'nın Liman Kentlerinde başlayan ekonomik canlanma, İngiltere'nin ekonomisini ve dolayısıyla, taştan yapılan dinsel binaların yapımını olumlu yönde etkiledi. Ancak, Roma İmparatorluğu çöktükten sonra taş duvar yapım emekçileri, İngiltere'nin "Freestone" rezervlerine yakın Kentlerde kümelendikleri ve sayıca da az oldukları için, diğer Kentlerden gelen nitelikli emekçi talebini karşılayamadılar. Bu sebeple, Kıta Avrupası'ndan göç eden nitelikli taş duvar yapım emekçileri İngiltere'de çalışmaya başladılar ve çeşitli teknik bilgi ile beraber unutulmaya yüz tutmuş meslek geleneklerini de beraberlerinde getirdiler. Daha sonra, göç eden emekçiler ve yerel emekçiler, eski meslek örgütlenme modellerinin yanında yaşadıklara dönemin ve ülkenin sosyal, ekonomik ve politik koşullarına uygun yeni örgütlenme modellerini de oluşturdular. Sonraki birkaç yüzyıl içinde ekonomik canlanmanın ivmelenmesi sonucu, artan iş talebi ve salgın hastalıkların kitle ölümlerine yol açması sonucu azalan nitelikli emekçi sayısı

nedeniyle taş duvar yapım emekçileri taştan yapılan her türlü binanın yapım emekçilerine dönüştü. Aynı zamanda, bu nitelikli emekçiler, dönemin sosyal ve ekonomik koşullarına uyum sağlayarak, sermayenin öne çıktığı iş modellerini benimserken, kaçınılmaz olarak kendi aralarında sınıfsal bir ayrıma da engel olamadılar. Öte yandan, eski çağların yönetici sınıfı Derebeylerin Kentler üzerindeki ekonomik ve politik kontrolüne ortak olmak ve nihayetinde, son vermek için bu nitelikli emekçiler, meslek örgütlenmeleri arasındaki ve sınıflar arasındaki çatışmaları bir kenara bırakıp, zaman zaman aralarında geçici ittifaklar da oluşturdular. Feodal Orta Çağın sonlarına denk gelen bu dönemler, sonraki Sermaye Çağının sınıfsal çatışmalarına ve sınıfsal meslek örgütlenmelerine esin kaynağı olacaktı.

Sonuç:

Bu çalışmada, Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra Avrupa'nın bazı bölgelerinde özgür taş duvar yapım ustaları (veya emekçileri) (Free Mason) olarak anılan ve Latince, Fransızca, Norman Fransızca, Almanca gibi farklı dillerde bu anlamda kullanılan ilgili terminolojinin 11. ile 15. Yüzyıl arasında Kıta Avrupası'nın bazı bölgelerinde ve özellikle, İngiltere'de taştan (ve tuğladan) yapılan her türlü binanın yapım ustaları (veya emekçileri) (Freemason) anlamına evrildiği savunulmuştur. Ayrıca, bu "Freemason" terminolojisinin hem yazım, hem de anlam olarak evrilmeye başladığı süreçlerde, İngiltere'nin farklı Kentlerinde, farklı zaman dilimlerinde, farklı anlamlarda kullanıldığına da işaret edilmiştir. Bu çalışmada 14. Yüzyılın ortalarından itibaren İngiltere'nin gerek ekonomik gerekse sosyal şartlarının değişmesi ile birlikte "Freemason" kelimesinin birçok Kentte dinsel binalar başta olmak üzere köprü ve benzeri taştan yapılan her türlü binanın yapım ustaları (veya emekçileri) için İngilizce dilinde ortak bir terminoloji olarak kullanılmaya ve 15. Yüzyıl itibarıyla da yaygınlaşmaya başladığı savunulmuştur. Nihayetinde ise 16. Yüzyıl itibarıyla "Freemason" kelimesi, sadece taştan yapılan dinsel binaların değil, taştan ve tuğladan yapılan her türlü binanın yapım ustası (veya emekçisi) anlamında tüm İngiltere'de kullanılmaya başladığı savunulmuştur.

Gould'un (1883a ve 1883b) çalışmaları incelendiğinde, "Freemasonry" kelimesine İngiltere'de farklı zamanlarda, farklı Kentlerde farklı anlamlar yüklendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, Gould'un çalışmalarında, 11. ile 15. Yüzyılları arasında İngiltere'de aynı zaman diliminde farklı Kentlerde "Freemasonry" kelimesine farklı anlamların da yüklendiği görülmektedir. Öte yandan, bu çalışmanın yukarıda sunulmuş olan çeşitli örneklerinde yer aldığı gibi, 11. ile 15. Yüzyıllar arası İngiltere'sinde zaman zaman farklı Kentlerde farklı dillerde kullanılmış olan "Freemason" kelimesinin, zaman zaman aynı dönemlerde aynı Kentlerde yüklenildiği anlamlar özetle şunlardır:

a) Kolay yontulan bir taş olan "Freestone"'u işleyen işinin ehli ve nitelikli emekçiyi (Freestone Mason), diğer taş bina yapım emekçilerinden ayırmak için kullanılmış.

b) Taştan yapılan bina yapımında bilimsel bilgi donanımına sahip ve nitelikli emekçi olma hakkını elde eden en donanımlı ustayı (Freemason), bu alanda çalışan diğer ustalardan ayırmak için kullanılmış.

c) Seyahat özgürlüğüne sahip olan ve taştan yapılan her türlü bina yapımında uzmanlaşan nitelikli emekçiyi (Free Mason), bu alanda çalışan diğer emekçilerden ayırmak için kullanılmış.

d) Kırsalla bağlarını koparıp Kentlerde Serf'likten özgür emekçiye evrildikten olduktan sonra, Fransızca konuşulan bölgelerde taş duvar yapım ustaları arasında sadece işinin ehli ve en nitelikli ustayı (Franc-maçonnerie), bu alanda çalışan diğer ustalardan ve emekçilerden ayırmak için kullanılmış.

e) İngiltere'ye Kıta Avrupası'ndan göç eden taş duvar yapım emekçisini (Franc Mason), bu alanda İngiltere'de çalışan diğer emekçilerden ayırmak için kullanılmış.

f) Özgürce seyahat edebilen; taştan yapılan binaların yapımında uzmanlaşan ve bir Kentin ilgili Meslek Loncasının o Kentte çalışmak için koyduğu yaptırımlarından muaf olan emekçiyi (Freemason), o Kentin bu alanda çalışan diğer emekçilerinden ayırmak için kullanılmış.

g) Taştan yapılan binaların yapımında uzmanlaşan ve bir Kentin ilgili mesleki Loncasından o Kentte çalışmak için özgür vatandaş olmak, ustalık belgesini almak gibi parasal ve mesleki tüm yaptırımları karşılayan ustayı (Freemason), o Kentin bu alanda çalışan diğer ustalarından ayırmak için kullanılmış.

h) Bir Kentte taştan yapılan binaların yapımında çalışma hakkını elde eden ve işveren konumunda bulunan işinin ehli ve nitelikli ustayı (Freemason), o Kentin bu alanda çalışan diğer ustalarından ayırmak için kullanılmıştır.

Ancak, bu yüklenilen anlamların farklı kökenleri ve hikayelerinin olduğu görülmektedir. Bazılarının ortak noktası ise, taştan yapılan her türlü binanın işinin ehli ve nitelikli yapım emekçilerini; diğer bir deyişle, çırak, kalfa, usta ayrımı yapmaksızın hepsini (Freemasons) tarif etmeleridir. Bazılarının ortak noktası da her türlü binanın duvarlarını örmenin ve bu duvarlarda kullanılan taşların şekillendirilmesi ile duvarda yerine tam olarak oturtulmasının uzmanı olmalarıdır. Sözü edilen tüm bu emekçiler her ne kadar bu değerli bilgileri hiyerarşik örgütlenme içinde üstlerinden öğreniyorlarsa da, bu bilgilerin geçmişin bilimsel çıkarımlarından oluştuğu da bir gerçektir. Kısacası 11. ile 15. Yüzyılları arasında İngiltere'de taştan yapılan her türlü binanın işinin ehli ve nitelikli yapım emekçileri (Freemasons), bilimden ışığını alan günümüzün mimarları, mühendisleri, ustabaşları ve amaleleriydi. Diğer bir deyişle, o dönemlerde tüm bu meslekleri kapsayan emekçilerin hepsiydi.

11. Yüzyılın Orta Çağ Avrupası'nın Liman Kentlerinden başlayan ekonomik canlanmanın

sonucunda, İngiltere'de de belirli seviyede ekonomik canlanmanın oluştuğu ve sonraki yüzyıllarda dinsel bina yapımına talebin arttığı görülmektedir. Bunun sonucunda, 13. Yüzyılın başında İngiltere'de "Freemason" kelimesine Latince yazılmış olarak bir dinsel bina yapımının kayıtlarında ilk defa rastlanılmıştır. İngilizce yazılmış olarak kayıtlarda da ilk defa 1325 yılında görülmüş ve 14. Yüzyılın üçüncü çeyreği itibarıyla da, de bu tür kayıtlara daha fazla rastlanıldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, aralarında Kıta Avrupası'ndan İngiltere'ye çalışmak amacıyla göç eden bazı taş bina yapım emekçilerinin yer aldığı farklı dillerde yazılmış diğer kayıtlara da rastlanılmıştır. Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra İmparatorluk döneminin kurumsallaşmış meslek örgütlenmesi olan Collegae geleneğinin sosyal, ekonomik ve politik düzeninin evrimleşerek, Kıta Avrupası'nın bazı bölgelerinde devam ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, 4. ve 11. Yüzyıllar arası Kıta Avrupası'nın bazı bölgelerinde dinsel bina yapımına talep olması sebebiyle, bu Collegae örgütlenmesi içinde yer alan taş bina yapım emekçilerinin bu bölgelerde daha fazla sayıda olduğu ve geçmişin birtakım geleneklerini de bir ölçüde devam ettirdikleri saptanmıştır. Bu bölgelerde örgütlenmiş taş bina yapım emekçilerinin 11. Yüzyıl öncesi zaman zaman teknik bilgi açısından Kıta Avrupası'na kıyasla daha geride bulunan İngiltere'ye göç edip taştan yapılan bazı dinsel binaları da inşa ettikleri saptanmıştır (Findel,1866; Macbride, 1914). Öte yandan, Avrupa'nın Liman Kentleri ticaretinin tekrar canlanmaya başladığı 11. Yüzyıl itibarıyla taş bina yapımına talebin artması sonucu taş bina yapım emekçilerinin daha fazla sayıda Kıta Avrupası'ndan İngiltere'ye çalışmak için göç ettiği çeşitli kayıtlarda yer almaktadır. Bu göç eden emekçilerin İngiltere'nin çeşitli Kentlerindeki yerel taş bina yapım emekçileri ile meslek örgütlenmesi çatısı altında kaynaşıp, teknik bilgi aktarımı yaparak, Kıta Avrupası'nın tarihi uzun bir geçmişe dayalı geleneksel meslek örgütlenmesini, İngiltere'deki meslektaşlarına tekrar hatırlattıkları da savunulmaktadır.

11. ile 14. Yüzyıllar arasında "Freemason" kelimesi farklı kentlerde farklı dillerde, farklı anlamlarda kullanılmaktaydı. İngiltere'nin bazı bölgelerinde taştan yapılan bina yapımında çalışanlara yerli ya da yabancı veya kalfa veya usta ayırt etmeksizin, Frank-masons (Free-masons) olarak da kayıtlara geçmekteydi. Bazı bölgelerde ise bu terminoloji sadece dinsel bina yapımında çalışmak için göç eden emekçiler için kullanılmaktaydı. Bazı bölgelerde de taş bina yapım emekçileri için Caementarius, Lathomos, Ashlar ve Sculptores kelimelerinin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ancak, bazı kayıtlarda taş bina yapım emekçilerini kendi aralarında sınıflandırıp "Sculptores lapidum liberorum" veya "Lathomos vocatos ffre Maceons" ve benzeri terminolojiler kullanılarak bu emekçilere farklı farklı ücretler ödendiği saptanmıştır. Bu arada, 11. ile 14. Yüzyıl arasında bu tür taş bina yapım emekçilerinin çoğu kaydına İngiltere'nin "Freestone" rezervlerinin bol olduğu Kentlerde rastlanıldığı görülmektedir (Salzman, 1952). Ayrıca, taş bina yapım emekçileri için farklı dillerde ve farklı terminolojilerde yazılmış bu kayıtlarda da, "Freemason" kelimesinin bu yüzyıllar arasında zaman zaman farklı anlamlarda

kullanıldığı saptanmıştır. Ancak, farklı dillerde ve farklı anlamlarda kullanılmış bile olsa çoğu kayıtta ortak olan birkaç detay bulunmaktadır: Birincisi, bu emekçilerin taştan yapılan her türlü bina yapımında çalışıyor olmasıdır. İkincisi, her ne kadar bazı kayıtlarda kendi aralarında sınıflandırılmış olsalar da bu emekçilerin bazılarının işinin ehli ve nitelikli, diğer bir deyişle bir başka taş bina yapım emekçisinin yapamayacağı bilgiye sahip olmalarıdır. Bu nedenle de bu emekçiler aslında bilgi ve beceri açısından belirli özellikleri olan taş bina yapım ustaları zaman zaman da kalfalarıdır. Sınıfsal açıdan bakıldığında, bu taş bina yapım emekçilerinin çoğu, ücretle çalışan; çalışmak için sürekli bir Kentten diğerine göç eden; çalıştıkları Kentlerde çoğunlukla örgütlü bir yapının içinde bulunan işinin ehli ve nitelikli emekçilerdir.

14. Yüzyılın ortalarına doğru İngiltere'de büyük bir ekonomik yıkıma ve kitlesel insan kaybına sebep olan veba salgınının hemen sonrasında Latince, Fransızca, Norman Fransızca, Almanca ve İngilizce dillerinde yazılmış ve "Freemason" anlamına gelen çeşitli terminolojilerin yazılı kayıtlarda daha fazla yer aldığı gözlemlenmektedir. Ayrıca, 15. Yüzyıla yakın dönemlerde devletin ve dinsel kurumların çeşitli kayıtlarında da İngilizce dilinde "Freemason" şeklinde yazılmaya başlandığı görülmektedir. 15. Yüzyılın ortalarından itibaren de devletin ve dinsel kurumların kayıtları dahil, diğer farklı yazılı kayıtlarda da İngilizce dilinde "Freemason" kelimesine çok daha fazla rastlanıldığı gibi, diğer dillerde aynı anlama gelen terminolojinin çok daha az kullanıldığı anlaşılmaktadır. 16. Yüzyılın başlarından itibaren de İngiltere genelinde sanki ortak bir uzlaşma olmuş gibi, "Freemason" terminolojisinin İngilizce dilinde yazılışınıın kabul edilidiği gözlemlenmektedir.

Öte yandan, 14. Yüzyılın ortalarından itibaren İngiltere'nin bazı Kentlerinde bu nitelikli emekçilerin üye olduğu farklı türdeki Meslek Loncalarının (Tüccar Loncaları (Merchant Gilds) ile Zanaatçı Loncaları (Craft Gilds)) işler durumda çalıştığı görülmektedir. Üstelik, bazı Loncaların yönetim kademesinde yöneticilik yapan işveren "Freemason"'ların olduğu da anlaşılmaktadır. Ancak, bu iki farklı tür Loncanın bazı ortak noktaları da vardır: Birincisi, veba salgınının toplum içindeki olumsuz etkilerinin bir sonucu olarak işinin ehli ve nitelikli emekçilerin azalması ve bu emekçilerin kendi iş alanlarındaki pazarlık güçlerinin artmış ve sosyal alanda mevkilerinin güçlenmiş olmasıdır. İkincisi ise bu salgın hastalık sonrasında iki farklı türdeki mesleki örgütlenme çevresinde (Merchant Gilds-Craft Gilds) kümeleşerek, "Freemason" terminolojisi üzerinden yaygın olarak anılmaya başlanmış olmalarıdır.

15. Yüzyıl itibarıyla, kırsaldan Kentlere ücretli emekçi olmak amacıyla göç etmiş olanların sayılarında önemli artışlar saptanmaktadır. 11. ile 15. Yüzyıl arasında gerçekleşen bu göçler, hem Avrupa'nın bazı kırsal bölgelerindeki feodal bağların hızla çözülmesine, hem de Kentlere göç eden eski serflerin özgürleşip ücretle çalışan emekçiye dönüşmesine yol açmıştır. Liman Kentlerinde önceki birkaç yüzyılda izlenen hızlı

ekonomik ve sosyal gelişmelerin benzerleri, 15. Yüzyılın sonları itibarıyla, Avrupa'nın içlerindeki bazı Kentlerde de görülmeye başlanmıştır. Bazı Kentlerde artan ekonomik ve sosyal gelişmelere paralel olarak, taştan ve tuğladan yapılan her türlü bina yapımına yönelik talebin yavaş da olsa başladığı görülmektedir. İki farklı Meslek Loncası türünde kümelenen, taştan ve tuğladan yapılan her türlü binanın yapım emekçilerine yönelik talep artmış ve bu emekçilerin İngilizce dilinde "Freemason" kelimesi ile çeşitli kayıtlarda yer almaya başlamıştır.

16. Yüzyıl itibarıyla, Freemason kelimesi hem İngilizce dilinde, hem de tüm İngiltere'de üzerinde uzlaşılmış ortak kullanılan terminoloji olarak kayıtlarda çokça rastlanmaya başlanmıştır. 16. Yüzyıl aynı zamanda Conder'in (1894) 11. ve 15. Yüzyıllar İngilteresi'nin taştan yapılan her türlü binanın yapım emekçilerinin (Freemasons) çoğunlukla taştan yapılan dinsel binaların yapımı için çalışır saptamasının önemli ölçüde değişmeye başladığı bir dönemdir. 16. Yüzyıl itibariyle bu emekçilerin sadece dinsel binaların, köprülerin değil zengin burjuva sınıfının talep ettiği farklı işlevselliği olan hem taştan hem de tuğladan binaların yapımında hızla artan sayılarda çalışmaya başladıkları görülmektedir. 17. Yüzyılın başları itibarıyla da Britanya Adasında gelişmeye başlayan "Spekülatif Mason"'luk, ilerleyen zaman içinde "Freemason" kelimesini sahiplenmeye başlayacak ve resmi olarak kurumsal örgütlenmesini ilan ettiği 18. Yüzyılın başlarında "Freemason" kelimesine daha başka anlamlar yüklemiş olacaktı (Ege, A ve B).

11. Yüzyıl öncesi İngilteresi'nde "Freemason" kelimesinin farklı dillerde kullanıldığı ve yazıldığı görülmektedir. O dönemlerde bu kelimenin genel anlamı, taş duvar yapım emekçisidir. Roma İmparatorluğu döneminde taş bina yapımı ve İmparatorluğun çöküşü sonrasında Germen ve Frank kabilerinin taştan yapılan dinsel binaların yapımı için devam ettirdiği bu taş duvar yapım geleneğinin, 11. Yüzyıla kadar Kıta Avrupası'nın belirli bölgelerinde canlı tutulduğu görülmektedir. Öte yandan, 11. Yüzyılda Kıta Avrupası'nın Liman Kentlerinde izlenen ekonomik canlanmanın İngilitere'yi de çok geçmeden etkilediği ve taştan yapılan bina yapımına talebin arttığı gözlemlenmektedir. "Freemason" kelimesinin 11. ve 14. Yüzyıl arasında İngiltere'nin farklı Kentlerinde, farklı zaman dilimlerinde, farklı dillerde, farklı anlamlarda kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ancak, bu kelimenin anlamı, taştan yapılan her türlü binanın yapım emekçisine evrildiği gibi, bu alanda işinin ehli, nitelikli ve donanımlı emekçiler için daha sık kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu yüzyıllar arasında yazılı kayıtları tutanların yerli ya da yabancı, meslek içi farklı uzmanlıkları, meslek örgütlenmesi içi hiyerarşik düzen olması gibi detaylara neredeyse hiç yer vermedikleri görülmektedir. Ancak, "Freemason" kelimesinin farklı dillerdeki farklı kullanımı ve farklı emekçilere farklı ücret seviyeleri gibi detaylar incelendiğinde, farklı Kentlerde, farklı zaman dilimlerinde farklı anlamlar yüklenildiği anlaşılmaktadır. 14. Yüzyılın ortaları hem taştan yapılan her türlü binanın yapım emekçileri, hem de İngiltere'nin sosyal, ekonomik ve politik koşulları açısından çok önemli bir dönüm noktasıdır. Bu dönem itibarıyla, "Freemason" kelimesinin

kullanımı tüm İngiltere'de İngilizce dilinde ve aynı anlamda kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca, taştan yapılan her türlü binanın emekçilerinin farkı tür Meslek Loncaları etrafında hiyerarşik düzen içinde sınıfsal bir örgütlenme sürecine girdikleri ve bazı sosyal sınıflarla ittifaklar kurarak, Kentlerin yönetimlerinde söz sahibi olmaya çalıştıkları görülmektedir. Bu dönemde "Freemason"'lar sadece taştan değil, tuğladan da binalar yaptıkları ve kendi aralarında işveren-ücretli gibi sınıfsal ayrışmalara gittikleri de saptanmıştır. Ayrıca, bu dönemin İngilteresi'nde taştan ve tuğladan yapılan her türlü binanın işinin ehli, nitelikli ve donanımlı yapım emekçileri olarak algılanmaya başlandıkları da gözlemlenmektedir.

KAYNAKLAR

1. Anderson, Perry. 1979. Lineages of Absolute State, New York: Verso.
2. Begemann, W. 1897. On the Meaning of Free in FreeMason, Ars Quatuor Coronatorum, Vol 10, 155-157.
3. Berman, A. Richard. 2010. The Architects of Eighteenth Century English Freemasonry, 1720-1740, Ph.D. Dissertation of Research in History at University of Exeter, Exeter.
4. Bloch, Marc. 1966. French Rural History, trans. by . J. Sondheimer, Berkeley: University of Colifornia Press.
5. Brenner, Robert. 1976. The Agrarian Class Structure and Economic Development in Pre-Industrial Europe, Past and Present, Vol: 70, 30-75.
6. Carr, Harry. 1964. Three Phases of Masonic History, Ars Quatuor Coronatorum, Vol 77, 256-262.
7. Clifton-Taylor, Nicola ve A.S. Ireson. 1994. English Stone Building, London: Orion Publ.
8. Conder, Edward. 1894. Records of the Hole Crafte and Fellowship of Masons: With a Chronicle of the History of the Worshipful Company of Masons of the City of London, London: Swan Sonnenschein & Co.
9. Dallaway, James. 2013. A Series of Discourses upon Architecture in England: From the Norman Era to the the Close of the Reign of Queen Elizabeth, London: Book on Demand Ltd.
10. Dobb, Maurice. 1972. Studies in the Development of Capitalism, New York: Routledge.

11. Ege, Ufuk. (A). 2021. Spekülatif Masonluğun Britanya Adası'nda Gelişmesi Tesadüf müydü? Mimar Sinan, No 186, 47-64
12. Ege, Ufuk. (B). 2022. Spekülatif Masonluğun Britanya Adası'nda Gelişmesi Tesadüf müydü? II, Mimar Sinan, No 187, 9-30.
13. Findel, Joseph Gabriel. 1866. History of Freemasonry: From Its Rise Down to the Present Day, London: Asher Co. Press.
14. Gould, Robert Freke. 1936a. Gould's History of Freemasonry Throughout the World Vol I, New York: Charles Scribner's Sons.
15. Gould, Robert Freke. 1936b. Gould's History of Freemasonry Throughout the World Vol II, New York: Charles Scribner's Sons.
16. Gould, Robert Freke. 1883a. The History of Freemasonry: The Antiquities, Symbols, Constitutions, Customs etc. Vol I, London: Thomas C. Jack.
17. Gould, Robert Freke. 1883b. The History of Freemasonry: The Antiquities, Symbols, Constitutions, Customs etc. Vol II, London: Thomas C. Jack.
18. Harvey, John. M. 1954. English Medieval Architects, London: Batsford Publ.
19. Hilton, Rodney. 2006. The Transition from Feudalism to Capitalism, New York: Aakar Books.
20. Knoop, Douglas ve G.P. Jones. 1939. The Scottish Mason and The Mason Word, Manchester: Manchester University Press.
21. Knoop, Douglas ve G.P. Jones. 1933. The Medieval Mason, Manchester: Manchester University Press.
22. Macbride, Andrew Sommerville. 1914. Speculative Masonry: Its Mission, Its Evolution and Its Landmarks, Glasgow: D. Gilfillan Printers.
23. Mackey, Albert. 1916. An Encyclopedia of Freemasonry Vol II. London: The Masonic History Company.
24. North, C. Douglas ve Robert Paul Thomas. 1976. The Rise of the Western World: A New Economic History, Cambridge: Cambridge University Press.
25. Pirenne, Henry. 1933. Economic and Social History of Medieval Europe, trans. by L. E. Clegg, New York: Harcourt, Brace and Comp.
26. Pirenne, Henry. 1925. Medieval Cities: Their Origins and the Revival of Trade, trans. by F. D. Halsey, Princeton: Princeton University Press.

27. Postan, Michael M. 1973. The Medieval Economy and Society: An Economic History of Britain, 1100-1500, Berkeley: University of Colifornia Press.

28. Prescott, Andrew. 2008. A History of British Freemasonry, 1425-2000, University of Sheffield CRFF Working Paper Series No. 1, 1-31.

29. Prescott, Andrew. 2005. The Old Charges Revisited, Transactions of the Lodge of Research, Leicester, No 2429, 25-38. İçinde http://www.freemasons-freemasonry.com/prescott07.html.

30. Prescott, Andrew. 2004. The Earliest Use of the Word "Freemason," içinde http://www.freemasons-freemasonry.com/prescott02.html.

31. Salzman, Louis Francis. 1952. Building in England. Oxford: Clarendon Press.

32. Scanlan, Matthew. 2003. The Mystery of Acception, 1630-1723: A Fatal Flaw, Heredom, Vol 11: 55-112.

33. Schnitger, F. F. 1889. Free and Freemason. , Ars Quatuor Coronatorum, Vol 2, 141-142.

34. Speth, George William. 1897. Free and Free Masonry: A Tentative Enquiry, Ars Quatuor Coronatorum, Vol 10, 10-39.

35. Speth, George William. 1889. Note to Above, Ars Quatuor Coronatorum, Vol 2, 142-143.

36. Speth, George William. 1886a. The Steinmetz Theory: Critically Examined, Ars Quatuor Coronatorum, Vol 1, 17-24.

37. Speth, George William. 1886b. Scottish Freemasonry before the Era of Grand Lodges, Ars Quatuor Coronatorum, Vol 1, 139-148.

38. Sweezy, Paul. 1976. The Transition from Feudalism to Capitalism. London: New Left Review.

39. Thompson, James Westfall. 1960. Economic and Social History of Europe in the later Middle Ages (1300-1530), New York: F. Ungar Publ. Company.

40. Trevelyan, George M. 1942. English Social History, London: Longmans, Green and Co.

41. Vibert, Lionel. 1922. Freemasonry before the Existence of Great Lodges, London: Spencer and Co.

42. Ward, Eric. 1978. The Birth of Free-Masonry. Ars Quatuor Coronatorum, Vol 91, 77-100.

43. Ward. Eric. 1956. The Crisp English Word Freemason. Ars Quatuor Coronatorum, Vol 68, 58-93.
44. Weber, Max. 1927. General Economic History, trans. by F. H. Knight, New York: Greenberg Publ. Inc.
45. White, Lynn Townsend. 1964. Medieval Technology and Social Change. Oxford: Oxford University Press
46. Williams, W.J. 1935a. The Use of the Word “Freemason” before 1717, Part I. Ars Quatuor Coronatorum, Vol 48, 140-198.
47. Williams, W.J. 1935b. The Use of the Word “Freemason” before 1717, Part II. Ars Quatuor Coronatorum, Vol 48, 253-284.
48. Woodward, Donald. 1995. Men at Work: Labourers and Building Craftsmen in the Towns of Northern England, 1450-1750. Cambridge: Cambridge University Press

AZİM MAHFELİ OLAYI (1932)

Orhan OKAY

The Azim Lodge went temporarily dormant at the election session by Lodge decision in January 1932. The Grand Lodge immediately responded to this decision of dormancy of the Lodge. Firstly, ordered the Lodge to withdraw the decision and then, decided to bring those Lodge officers to masonic trial who had participated in the decision. The trial was executed by Aydın Lodge. According to the trial report, the Grand Lodge incurred punishments to some members of the Azim Lodge.

Some brothers who were former members of Azim Lodge attempted to form an independent Grand Lodge. Eventually, an irregular, short-lived Grand Lodge, namely "Independent Turkish Freemasonry Supreme Azim Lodge" was formed and have found a place in the Turkish Masonic history.

This study covers the relevant official documents and reports published in newspapers during this period.

21 Mayıs 1926 tarihinde İstanbul'da, Türkiye Büyük Locası'ndan aldığı berat ile kurulan[1] 51 matrikül numaralı Azim Locası, 1932 senesinin Ocak ayında görevliler seçiminin yapılacağı celsede Loca kararı ile kendini geçici olarak kapatır.

Büyük Loca, duruma hemen tepki göstererek, Locanın kapatılmasına, evrakının geri alınmasına ve suça iştirak eden görevlilerin ve Loca üyelerinin belirlenecek bir Loca tarafından yargılanmasına ve yargılamanın da Aydın Locası tarafından yapılmasına karar verir. Mahkemeyi yapan Aydın Locası'nın raporu üzerine de Büyük Loca bazı kardeşlere çeşitli cezalar verir.

Kapatılan Azim Locası üyesi bazı kardeşler, kendi aralarında bağımsız bir Büyük Loca kurma girişiminde bulunurlar. Bu olaylar zinciri sonucu kurulan "Bağımsız Türk Masonluğu Yüksek Azim Locası" ömrü çok kısa olan Gayrimuntazam Büyük Loca olarak tarihte yerini alır.

1 Kemalettin Apak, Ana Çizgileriyle Türkiye'de Masonluk Tarihi, 1958.

Yazıda, bu döneme ait belgeler ile gazetelere yansıyan haberlere yer verilecektir.

Localar ile ilgili ilk tüzük "Türkiye Meşriki Azamı'nın Alelûmum Mehafil Hakkında Cari Nizamnamei Umumisi"[2] 1909 senesinde onaylanmış ve 1 Mart 1910 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Bu tüzük ile Locaların hareket tarzları düzenlenmiştir.

18 Aralık 1931 tarihindeki Büyük Loca Toplantısında alınan bir karar ile bu tüzüğün [3] "*Seçme ve Seçilme Hakkına Sahip Olabilmek*" kısmındaki 34. maddesinin son paragrafına:

> *"Üst üste iki sene Üstadı Muhteremlik etmiş olanlar aradan bir sene geçmedikçe, tekrar o Locanın Üstadı Muhteremliğine seçilemezler".*

ifadesi ilave edilir.

Bugün dahi Tüzüklerimizde bulunan bu madde, ilk karara bağlandığı zaman, bazı Localarca memnuniyetsizlikle karşılanmıştır.

Olaylar zincirini başlatan bu tüzük değişikliğine en büyük tepkiyi Azim Locası göstermiş ve 7 Ocak 1932 tarihinde Azim Locası üyelerinden 33 Kardeş bir araya gelerek, bu kararın "Loca kardeşlerinin hürriyet ve serbest vicdanlarına bir müdahale ve baskı" saydıklarını ifade ederek, Azim Locası'nın geçici olarak uykuya yatırılmasını talep ederler.

11 Ocak 1932 Pazartesi günü yapılacak Seçim Celsesinde okunacak 33 imzalı bu önerge: [4]

İki yıldan fazla bir Locada, bir sene geçmedikçe tekrar Üstadı Muhterem yapılmasının mümkün olmadığına dair Büyük Görevliler Kurulu'nca hazırlanan ve Büyük Loca Toplantısında alelacele geçirilen, bu madde tadilini Azim Locası Kardeşleri, hürriyet ve serbest vicdanlarına bariz bir müdahale ve baskı olarak kabul etmişlerdir. Adalet, şefkat ve insaniyete önem veren Masonluk mesleği, kanun ve nizamdan ziyade vicdanlara hitap etmesi ile şimdiye kadar yaşamış, gelecek nesiller olan bizlere bırakmıştır. Azim Locası Kardeşleri mesleğimizin bütün ilkelerine aykırı olan bu maddeyi kati surette kabul edemezler.

Bu şartlar altında çalışma imkânının kalmadığını gören bizler, sonucunu göze alarak Azim Locasının geçici olarak uykuya yatırılmasını talep ederiz. Bunun vicdani mesuliyeti sebep olanlara ait olsun.

Üstadı Muhterem ve Aziz Kardeşler.

---

2 Türkiye Meşriki Azamı'nın Alelûmum Mehafil Hakkında Cari Nizamnamei Umumisi. İkinci Tabı. Dersaadet, 1339. T. B. L. Arşivi 203.01/17.

3 Türkiye Büyük Meşriki'nin Alelûmum Mahfeller Hakkında Cari Nizamnamei Umumisi. Üçüncü Tabı. İstanbul, 1932. T. B. L. Arşivi 203.01/25.

4 T. B. L. Arşivi 202.51/956.

Azim Locası 11 Ocak 1932 Pazartesi günü, bilinen geometrik noktada toplanır. Celse usulüne uygun olarak açılıp gündeme geçileceğinde, İbrahim Etem Kardeş seçimle ilgili bir öneri olduğunu beyan eder. Üstadı Muhterem, yukarıdaki öneriyi Kâtip İbrahim Şükrü Kardeşe okutur: [5]

"... bunun üzerine Üstadı Muhterem tarafından yönlere söz verildi. Bu husus üzerinde epey bir müzakere yapıldıktan sonra, müzakerenin yeterli olduğu teklifinde bulunuldu. Hatibin mütalaası alındıktan sonra, müzakerenin yeterli olduğu Loca kardeşlerinin oylarına sunuldu. 37 mevcuttan 28 oyla müzakerenin yeterli olduğu kabul edildi ve öneri de Hatibin mütalaası alındıktan sonra Locanın onayına sunuldu. 37 mevcuttan 30 oyla Locanın geçici olarak kapatılması karar altına alındı. Bilahare, Locanın ve Kardeşlerin hukukunu koruması gereken işlemleri yapabilmesi için, Üstadı Muhterem'e tam yetki verildi. Üstadı Muhterem'in kısa bir konuşmasının ardından Loca Üstadı Muhterem tarafından kapatıldı".

Toplantı sonrası alınan karar bir levha ile Büyük Locaya gönderilir.

Azim Locası'nın bu girişimine Büyük Loca çok süratli bir şekilde tepki gösterir ve olayın ertesi günü olan 12 Ocak günü Büyük Görevliler Kurulu olağanüstü olarak toplanır. Bu toplantının zaptından Büyük Görevliler Kurulu'nun, Azim Locası'nın kendini kapatma kararından haberdar olduğu ve Azim Locası Üstadı Muhteremi Ahmet Nehri Kardeşin iddiasını konuştuğu anlaşılmaktadır. [6]

Zabıt No. 636/51, 12 Ocak 1932, Salı

(Fevkalâde içtima)

"...bir akşam önce, kanunsuz bir şekilde mensubu olduğu Azim Locası'nın seçimlerini yaptırmayarak, Locayı kapattığını bildiren Azim Locası Üstadı Muhteremi Nehri Kardeşin; Servet Yesarî Kardeşin İzmir'de kendisinin de burada bayrak açacağını ve Yüksek Şûra'dan almış olduğu yetkiyi kullanacağı ifadesinin gerçeği yansıtıp yansıtmadığı ve Nehri Kardeşe bu şekilde bir yetki verilip verilmediğinin resmi bir şekilde açıklanması için Yüksek Şûra Delegesi İsmail Hurşit Kardeş beyanatta bulunmuş ve bu beyanatın Büyük Görevliler Kurulu zabıtlarına geçirilmesi uygun görülmüştür.

İsmail Hurşit Kardeş, Nehri Kardeşin Servet Yesari Kardeşe atfen söylediklerinin akıl almaz şeyler olduğunu, bunu da Servet Yesari Kardeşin şahsen tekzip ederek, aynı zamanda bunun Büyük Görevliler Kurulu nezdinde de tekzibi için görevlendirildiğini söyleyerek, Yüksek Şûra'nın herhangi bir yüksek dereceli Kardeşin yetkilerini kullanmayı

5 T. B. L. Arşivi 202.51/955.

6 Büyük Görevliler Kurulu'nun (Daimi Heyet) bu ve diğer zabıtları (tersimatları) için: Daimi Heyet Zabıtları 1930-1933. T. B. L. Arşivi 401.01/4020.

prensip olarak uygun görmediğini ve eğer böyle bir yetki kullanılırsa, yine Yüksek Şûra'nın buna kesinlikle izin vermediğini ve Nehri Kardeşin söylemiş olduğu bu sözlerin Yüksek Şûra'nın manevi şahsiyetine saygısızlık olduğu ve bu Kardeş hakkında gereken tedbirleri de alacağını ve bu olayın remzi bir Locada olması nedeniyle Büyük Loca'nın yapacağı kanuni işlemlere kesinlikle müdahale etmeyeceğini ve kendilerinin İzmir'de bulundukları zaman bazı Atölye Görevlilerinin savunmaya davet edilmesi gerektiği mütalaasında bulundu".

Büyük Görevliler Kurulu bir hafta sonra 18 Ocak tarihinde tekrar toplanarak, meselenin müzakeresine başlar.

Zabıt No.637/52, 18 Ocak 1932, Pazartesi

"Azim Locasının kapatılması kararını içeren levha, bu karara itiraz eden söz konusu Locanın Hatibi Mitat Sadullah ve diğer 10 Kardeşin Büyük Loca'ya verdikleri levha, Locanın Üstadı Muhteremi Nehri Kardeşin kendisini tehdit ettiği ve aşağıladığı Azim'den Zekeriya Kardeşin şikâyeti ile bu levhaların kendisine havale olunduğu Büyük Hatip'in iddianamesi okundu ve meselenin müzakeresine başlandı".

Ali Galip (Necat) Kardeş: Türkiye Büyük Locası'nın önemli bir sorun karşısında bulunduğu ve bunun halledileceği tabiidir. Mevcut iki suçtan birincisinin Azim Locası'nın Büyük Loca'nın kararını tanımaması, ikincisinin ise Üstadı Muhteremi Nehri Kardeşin kanuna aykırı hareketi olduğunu söyleyerek, birinci suçlu ve manevi şahsiyet olan Azim Locası'nın cezasının Büyük Loca Toplantısında verileceğini, diğer suçlu olan Üstadı Muhteremi ile kendisine katılan Kardeşlerin hareketlerinin ise, bir Locada yargılandıktan sonra suçlarına göre cezalarının verilmesinin gerekeceğini söyledi.

Mehmet Ali Haşmet Kardeş: Öncelikle bu Locanın manevi şahsiyetinin suçlu olup olmadığının ortaya konulması gerektiği ve bu Locanın 28 Aralıktan beri seçimlerini yapmamış olduğu için Üstadı Muhteremi mevcut olmadığından tatil kararı vermeye yetkili olmadığını ve dolayısıyla alınan kararın yok hükmünde olduğunu ve Kanunlara, Masonluğa, haysiyet ve şerefe aykırı hareket eden bir suçlu varsa, o da Nehri Kardeş olduğunu, bu Loca Kardeşlerinden tatil kararına iştirak edenlerden çoğu sırf bu zatın idare ettiği Locanın kapatılması suretiyle oradan kurtulmak maksadıyla bu kararı kabul etmiş olduklarını söyledi ve "Bunda manevi şahsiyet görmüyorum, asıl suçlu Nehri Kardeştir" mütalâasında bulundu.

Ali Galip (Necat) Kardeş: Yeni seçimin yapılarak halefi is'ad olununcaya kadar eski Üstadı Muhterem'in görevinin devam edeceğini ifade etti.

İsmail Ratip Kardeş: Loca, kapatma kararını verdiği celsede, davetiyesinde seçim maddesi olduğu halde bunu yapmamıştır. Fiilen kapanmış ve dağılmıştır. Bu karara

muhalif olan Loca Kardeşleri için bir sorumluluk söz konusu değildir.

Mehmet Ali Haşmet Kardeş: Nehri Kardeşin yaptığı işleri Locanın manevi şahsiyetine bağlamanın doğru olmadığı görüşünü tekrarladı.

Kâzım Nami Kardeş: Bir Locada 33 Kardeşin çoğunlukla aldıkları karardan dolayı Locanın manevi şahsiyetinin de sorumlu olması gerektiğinde ısrar etti.

Cevat Abdurrahim Kardeş: Kanunun hakkı verilmek üzere Locanın manevi şahsiyeti adına Üstadı Muhtereminin savunma için çağrılması gerektiğini belirtti.

Mehmet Ali Haşmet Kardeş: Locanın Üstadı Muhteremini değil Hatibini savunmaya davet etmelidir dedi.

Ahmet Suat (Zıyayı Şark) Kardeş: Loca hakkında ceza verilebilmesi için Loca görevlilerinin savunmaya davet edilmeleri gerektiğini söyledi.

Azim Locası hakkındaki müzakere yeterli görülerek iddianamenin tanzimine, Yargı Organı şeklindeki Büyük Loca Toplantısı'nın 22 Ocak 1932 Cuma günkü toplantısında Azim Locası'nın iddialarını ispat edebilmeleri için Üstadı Muhteremi Nehri ve Hatibi Mitat Sadullah Kardeşlere birer davetiye yazılarak iadeli taahhütlü olarak posta ile gönderilmesine ve ayrıca birer nüshasının da bir hizmetli vasıtası ile kendilerine tebliğine karar verildi.

Bu iki toplantıdan sonra Büyük Loca bu olayı "hukuki bir sonuç almak üzere" kabul ettiğini 19 Ocak 1932 tarihli bir levha ile localara bildirir. [7]

Azim Locası'nın 11 Ocak 1932 tarihli toplantısında, gündeminde "Görevlilerin Seçimi" olmasına rağmen, verilen 33 imzalı bir önergenin müzakeresi neticesinde Locanın kendisini geçici olarak kapattığı, Üstadı Muhterem A. Nehri, Hatip yerine Ziya ve Kâtip İbrahim imzalı 11 Ocak 1932 tarihli levhalarından anlaşılmıştır. Olay hakkında hukuki bir sonuç alınmak üzere şimdilik bu Locanın kapatılması tebliğ olunur.

22 Ocak 1932 tarihli Büyük Loca Toplantısında, Büyük Görevliler Kurulunca sevk edilen Azim Locası hakkındaki suçlama okunarak müzakere edilir ve aşağıdaki kararlar alınır: [8]

a. *Azim Locası'nın Yargı Tüzüğü'nün 140. maddesindeki suçu işlediğine oy* çokluğu *ile,*

b. *Azim Locası'nın kapatılmasına, evrakının geri alınmasına, suça iştirak eden görevlilerin ve üyelerin Büyük Görevliler Kurulu'nca belirlenecek bir Loca tarafından usul ve kanun* çerçevesinde yargılanmasına *oybirliği ile karar verir.*

7 Büyük Meşrik'ten Gelen Levhalar, 1932. T. B. L. Arşivi 202.36/287, s. 7.

8 Umumi Heyet Zabıtları 1930-1933. T. B. L. Arşivi 401.01/4177.

22 Ocak tarihli bu toplantıdan hemen 3 gün sonra toplanan Büyük Görevliler Kurulu aşağıda belirtilen kararı alır:

Zabıt No.638/53, 25 Kânunusani 1932, Pazartesi

22 Ocak 1932 tarihinde Yargı Organı şeklindeki Büyük Loca Toplantısı, tüzüğün 31. maddesinin üçüncü fıkrasına göre tatiline karar vermiş olduğu İstanbul Vadisindeki Azim Locasına mensup Kardeşlerin Localar Genel Tüzüğü'nün 140. maddesi uyarınca gayrimuntazam ilan edilmesi ve Locanın kanuna aykırı kararına muhalif kalıp, Büyük Loca'ya müracaat eden ve edecek olan Kardeşlerin de yapılacak yargılama neticesinde ortaya çıkacak durumlarına göre haklarında ayrıca karar alınacaktır. Bu Loca ile Kardeşleri hakkındaki yargılamanın hangi Locaya verileceği konusu müzakere edilerek, neticede Aydın Locası'na havalesi -Osman Fehmi Kardeşin karşı oyuyla- oy çokluğu ile kabul olundu.

Alınan bu karar gereğince Azim Locası'nın kapatıldığı ve Loca Kardeşlerinin de gayrimuntazam ilan edildikleri 27 Ocak 1932 tarihli bir levha ile Localara bildirilir. [9]

1 Şubat tarihinde bir kez daha toplanan Büyük Görevliler Kurulu aşağıda belirtilen iki kararı daha alır:

Zabıt No. 640/55, 1 Şubat 1932, Pazartesi

Büyük Loca Toplantısı sonucunda tatiline karar verilmiş olan Azim Locası'nın Kardeşlerinin gayrimuntazam ilân edildiklerinin Yüksek Şûra'ya bildirilmesine.

...

Aydın Locası tarafından yargılaması yapılan Azim Locasının kanuna aykırı kararına iştirak eden ve bu öneriye imza veren 33 Kardeşin Aydın Locası Üstadı *Muhteremi tarafından davet edilmeleri uygun görüldü.*

Bu olayların meydana geldiği tarihlerde, Büyük Görevliler Kurulu, tekris öncesi adaydan istenilen vasiyetnamenin birinci maddesinde bir değişiklik yapar. O tarihe kadar hariciye sorulan "Halike karşı vazifeniz" sorusu Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti'nin "Haliki" bir "Mefkûre" olarak kabul etmesi sebebiyle, "Dine ait bir sual iradı bir tezat teşkil edeceği" düşüncesiyle değiştirilerek "Nefsinize ait vazifeniz" şeklinde çevrilir ve bu husus 6 Şubat 1932 tarihli bir levha ile Localara bildirilir.[10]

9 Büyük Meşrik'ten Gelen Levhalar, 1339-1935. T. B. L. Arşivi 202.39/1068, s. 307.
10 Büyük Meşrik'ten Gelen Levhalar, 1932. T. B. L. Arşivi 202.36/287, s. 3.

Yine aynı tarihte, Ahmet Nehri Kardeş bu kararın, Skoç Riti'nin ve Yüksek Şûra'nın "hüküm kudretini kırmayı" güden bir hareket olduğunu ifade ederek, çirkin ifadelerle Büyük Üstat ve Büyük Görevliler Kurulunu Yüksek Şûra'ya şikâyet eder.[11]

... Operatör askeri Yarbay Kemal Bey, nüfuzu ve etkisiyle Rit'in esasını bozar bir şekilde vasiyetnamede değişiklik yapmıştır.

...

Yüksek Şûra'nın kudret ve kuvvetine zarar vermek isteyenler Operatör Bey'in baş tacıdırlar. Bilmem ki Yüksek Şûra üstüne düşen vazifeyi ifa edecek mi?

10 Şubat tarihinde toplanan Büyük Görevliler Kurulu, bu kez Tayyare Piyangosu biletlerinin bedellerinin Nehri Kardeşin zimmetinde kaldığına dair şikâyetin bilgi olmak üzere Azim dosyası ile birleştirilmek için, Aydın Locası Üstadı Muhteremine tevdi olunması hakkında bir karar alır.

Zabıt No. 641/56, 10 Şubat 1932, Çarşamba

Kapatılan Azim Locası'ndan Tayyare Piyangosu Bayii iki Kardeş tarafından verilen biletlerin bedellerinin Nehri Kardeşin zimmetinde kaldığına dair yapılan şikâyet (bu olayı iddia edenler tarafından mahkemeye müracaat edilebileceği gibi), bilgi olmak üzere Aydın Locası'ndaki Azim dosyasıyla birleştirilmek üzere Üstadı Muhterem Ferit Upi Kardeşe tevdi olundu.

Mahkemeyi yapan Aydın Locası sonucunu bir rapor halinde Büyük Locaya bildirir. Ancak bu rapor arşiv kayıtlarımızda bulunmamaktadır. Bu rapordan sonra toplanan Büyük Görevliler Kurulu Azim Locası hakkında aşağıdaki nihai kararını alır:

Zabıt No. 643/58, 29 Şubat 1932, Pazartesi

Kapatılan Azim Locası görevlileri ve üyeleri hakkında Aydın Locası Disiplin Kurulu'nca verilen kararı bildiren levha ve bunu müteakip Azim Locası Üstadı Muhteremi Ahmet Nehri ve görevlilerden Ziya, İbrahim Şükrü, Mehmet Emin ve Galip Fikri Kardeşlerin Cemiyetten kesin ihraçlarına, Asım ve Değirmencizade Hayri Kardeşlerin de birer sene süreyle Cemiyetten geçici olarak ihraçlarına dair (istinaf hakkı olmak üzere) oybirliği ile verilen söz konusu karar okundu. Bu suretle haklarında kesin ihraç kararı verilen 5 kişi ile birer sene Masonik haklarından yoksun bırakılan 2 Kardeşe Türk Yükseltme Cemiyeti Tüzüğünün 18. maddesi mucibince tebligat gönderilmesine ve Locaya ait evrakın kendilerinden istenmesine ve bu 7 kişiden başka haklarında olaylarla bir ilgilerinin

11 T. B. L. Arşivi 202.51/974.

olmadığı kararı verilmiş olan Azim Locası'nın diğer üyelerinin Locanın kapatılması nedeniyle, gayrimuntazam ilan edilmiş olmalarına binaen, muntazam bir Locaya müracaatlarında intizama dönmeleri lâzım geleceğinin ve bunlardan evvelce diğer Localara tebenni etmiş olanların da, yine intizama dönme mecburiyetinde olduklarının Localarımıza tamimine ve bu yolda lokale bir levha asılmasına ve Yüksek Şûra'ya da kararın tebliğine karar verildi.

Büyük Görevliler Kurulu'nda alınan bu karar 3 Mart 1932 tarihli levha ile localara duyurulur.[12]

7 Mart günü toplanan Büyük Görevliler Kurulu'nda, haklarında olaylarla bir ilgilerinin olmadığına karar verilen 4 Kardeşin istedikleri Localara müracaat ederek intizama dönebilecekleri kararı alınır.

Zabıt No. 644/59, 7 Mart 1932, Pazartesi

Kapatılan Azim Locası üyesinden olup, olaylarla bir ilgilerinin olmadıkları kararı alınmış olan Cevdet Hıfzı, Vahram Ekmekçiyan, Muallim Kemal ve Dr. Sezai Sami Kardeşlerin Büyük Locaya vermiş oldukları intizamlarının iadesi taleplerini içeren levhalar okunarak, dâhil olmak istedikleri Localarımıza müracaatla usulüne uygun intizama dönebileceklerine dair bu Kardeşlere cevap verilmesine karar verildi.

Bu 4 Kardeşten biri olan Cevdet Hıfzı Kardeş Aydın Locasında intizama dönmüş ve Uyku Dönemi sonrasında 1949 yılında Kardeşlik Locasında uyandırılmıştır. Yine bu Kardeşlerden Vahram Ekmekçiyan Kardeş de, 1949 yılında Kardeşlik Locasında uyandırılmıştır. Ancak Ekmekçiyan Kardeşin hangi Locada intizama döndüğü tespit edilememiştir.

Bu arada hakkında bir sene müddetle ihraç kararı verilen Değirmencizade Hayri Kardeş kararın bozulmasını talep eder.

4 Nisan 1932 tarihinde toplanan Büyük Görevliler Kurulu istinafa bakacak locayı ve İstinaf Heyetini belirler. Ayrıca, Değirmencizade Hayri Kardeşin ismi hariç, diğer 6 Kardeşin isimlerinin bütün Obediyanslara bildirilmesine karar verir.

Zabıt No. 647/62, 4 Nisan 1932, Pazartesi

Azim Locası'ndan hakkında bir sene geçici olarak ihraç kararı verilmiş olan Değirmencizade Hayri Kardeşin istinaf talebini inceleyen Büyük Hatip Kardeşin

12 Büyük Meşrik'ten Gelen Levhalar, 1932. T. B. L. Arşivi 202.36/287, s. 2

mütalaası okundu. İstinafa bakmak üzere Necat Locası ve Komiser olarak da Necat Locası Disiplin Kurulundan Suat Urfî Kardeş seçilmiş ve 7 üye Kardeş (Marko Kohen (Etual Doryan), Kâzım (Muhibbanı Hürriyet), Bensiyon (Gençlik), Yako Şaul (Gençlik), Ruhi Vamık (Selâmet), Muzaffer Şefik (Necat), Rifat (Revey) ile 4 yardımcı Avukat Ramiz (Murat), Avukat Mehmet Emin (Cumhuriyet Yıldızı), Naci Lütfi (Necat),

Dr. Ahmet Burhanettin (İstanbul) Kardeşten oluşan Üst Disiplin Kurulu da kura ile belirlenmiştir.

Azim Locasından olup, hakkında Cemiyetten kesin ihraç kararı verilmiş olan 5 kişi ile birer sene geçici olarak ihraç kararı verilen 2 kişiden (kararın bozulmasını talep eden Değirmencizade Hayri Kardeş hariç) diğerlerinin isimlerinin tüm Obediyanslara ivedilikle bildirilmesine karar verildi.

29 Şubat tarihli Büyük Görevliler Kurulu kararı ile haklarında ihraç kararı verilen 6 kardeş, aralarına Hayri Mustafa Kardeşi de alarak İstanbul Valiliği'ne bir dilekçe ile "Bağımsız Türk Masonluğu Yüksek Azim Locası" adını taşıyan bir cemiyet kurduklarını bildirirler.

İstanbul Valiliği'nin 30 Nisan 1932 tarihli belgesinden[13] "*Mensuplarının herkese hürmet ve hizmet etmesi, aralarında dayanışma ve yardımlaşmayı temin etmek*" maksadı ile 21 Mart 1932 tarihinde Beyoğlu, Cihangir, Özoğlu Sokağı No. 27 adresinde kurulan bu cemiyetin kurucularının da "*Ahmet Nehri, Mehmet Emin, Hayri Mustafa, Galip Fikri, İbrahim Şükrü, Ziya ve Asım Beyler*" olduğu görülmektedir.

Ahmet Nehri, Milliyet Gazetesi'ne "Bağımsız Türk Masonluğu Yüksek Azim Locası Başkanı" imzası ile bir mektup gönderir[14]. Bu açıklama 5 Mayıs 1932 tarihli Milliyet Gazetesinde kısaltılarak yayınlanır.

Bu tarihlerde, Büyük Üstatlık görevini 31 Ekim 1930 tarihinden bu yana sürdüren Mim Kemal Kardeş, 11 Nisan 1932 günkü Büyük Görevliler Kurulu toplantısında görevden çekilir. Aslında 7 Mart 1932 günkü Büyük Görevliler Kurulu toplantısında, Milli Savunma Bakanlığından gelen "Askerlerin derneklere üyeliğinin üst makamların iznine bağlı olduğunu" belirten yazının okunması üzerine, Mim Kemal kendisinin de bu kapsamda olduğunu, üst makamlardan izin alana kadar kendisi de dâhil asker üyelerin izinli sayılmasını önerir ve bu yolda karar alınır[15]. Alınan bu karar 10 Mart 1932 tarihli bir levha ile Locaların Üstadı Muhteremlerine gönderilir.[16]

4 Nisan 1932 tarihli Büyük Görevliler Kurulu toplantısının üzerinden bir ay geçtikten sonra, 2 Mayıs tarihindeki Büyük Görevliler Kurulu toplantısında İstinaf Heyeti Komiseri olarak tayin edilen Suat Urfî Kardeşten İstinaf Heyetini toplantıya çağırması istenir.

---

13 T. B. L. Arşivi 202.51/957.

14 T. B. L. Arşivi 202.51/1242.

15 Ergin Koparan, Önceki Büyük Üstat Mim Kemal Öke Kardeşin Biyografisi. Mimar Sinan Araştırma Locası'nda 08.10.2016 tarihinde sunulan tebliğ.

16 Büyük Meşrik'ten Gelen Levhalar, 1932. T. B. L. Arşivi 202.36/287, s. 4.

Zabıt No. 650/65, 2 Mayıs 1932, Pazartesi.

Kapatılmış Azim Locası üyelerinden olup hakkında bir sene müddetle Cemiyetten geçici olarak ihraç kararı verilmiş olan Değirmencizade Hayri Kardeşin istinaf talebini tetkik için seçilen İstinaf Heyetini toplantıya davet etmesinin, Komiser tayin edilen Suat Urfî Kardeşe tebliği uygun görüldü.

Ancak bu karardan sonra Değirmencizade Hayri Kardeşin durumu hakkında bir bilgi Büyük Görevliler Kurulu tersimatlarında yer almamaktadır.

2 Mayıs 1932 tarihinde yayınlanan levha ile de, Ahmet Nehri, Ziya, İbrahim Şükrü, Mehmet Emin ve Galip Fikri Beylerin Cemiyetten kati ihraçları ile Asım Biraderin bir sene müddetle geçici olarak ihracı hakkındaki kararların kesinleştiği, Değirmencizade Hayri Kardeşin hakkında verilen kararı istinaf ettiği için, İstinaf Heyetine havale edildiğini bildiren levha localara gönderilir.[17]

Yine 2 Mayıs tarihli tersimatta şu ifadeler de yer alacaktır.

Zabıt No. 650/65, 2 Mayıs 1932, Pazartesi.

Yüksek Şûra'nın Bir Teklifi:

"Cevat Abdurrahim Kardeş, bugünkü Yüksek Şûra toplantısına davet edilen ve Büyük Görevliler Kurulunun iştirak ettiği bu ortak toplantıda, Nehri Bey'in "Bağımsız Türk Masonluğu Büyük Azim Locası" ismi ile Hükümetten resmi iznini alarak açmak üzere olduğu Loca söz konusu edilerek, Yüksek Şûra üyelerinden Dr. Hakkı Şinasi ve Mustafa Reşat Kardeşlerin Büyük Loca ile Yüksek Şûra'dan ibaret iki Türk Mason Otoritesini birleştirerek yeni bir Mason Cemiyeti tüzüğü hazırlanarak, Hükümete onaylatılması teklifi karşısında kalan Büyük Görevliler Kurulu üyeleri, bunun gereksiz olduğunu bildirdiklerini, bununla beraber bu konuda görüş alış verişinde bulunmak için iki taraftan seçilen delegelerin yarın toplanmalarının kararlaştırıldığını ancak, bu durumun Yüksek Şûra ile Büyük Loca arasında kapanmış olan dedikoduların yeniden açılmasına neden olacağını ilave etti.

Bu hususta müzakereyi takiben Kazım Nami Kardeşin teklifi üzerine Büyük Locanın ne isim, ne de tüzük değişikliğine gerek görmediğine oy birliği ile karar verilmiş ve bu kararın Yüksek Şûra Delegelerine tebliği için Büyük Üstat Mustafa Hakkı Kardeş ile Cevat Abdurrahim, Osman Şerafettin, İsmail Ratip ve Raşit Kardeşler görevlendirilmişlerdir".

17 Büyük Meşrik'ten Gelen Levhalar, 1339-1935. T. B. L. Arşivi 202.39/1068, s. 319.

Yüksek Azim Locası'nın kuruluşu basında büyük bir ilgi uyandırmış ve Mayıs ayının ilk günlerinde Milliyet ve Vakit Gazetelerinde olay geniş şekilde yer almıştır.

01.05.1932 tarihli Vakit Gazetesi'nde yer alan "Türkiye Masonları İkiye Ayrılıyorlar!" başlıklı haberde:

Yeni teşkil eden Loca tamamen bağımsız olacaktır. Dün yapılan bir müracaat üzerine hükümet bu ikinci cemiyetin teşekkülüne resmen izin vermiştir.

Söylendiğine göre bu ayrılık ve istiklal mümkündür ve esasen Almanya, Fransa ve Romanya'da da buna benzer ayrı ve bağımsız Mason teşkilatları da vardır.

...

Eski Locaya mensup Türk ve Müslüman üyelerden dileyenler de bu Locaya katılabilecekler ve bu yeni "Bağımsız Türk Masonluğu Büyük Azim Locası" söylendiğine göre tamamen milli bir Loca olacaktır.

02.05.1932 tarihli Milliyet Gazetesi'nde yer alan "Masonlar İkiye Ayrıldı; Yeni Teşkilat Yaptılar" başlıklı haberde:

Türkiye Büyük Locası Mason teşkilatına mensup Türk ve Müslüman Masonlardan bir kısmı, aralarına gayrimüslim hiçbir üye almamak şartıyla bağımsız bir Loca kurmuşlar, iznini de almışlardır. Bu yeni Locanın unvanı "Bağımsız Türk Masonluğu Büyük Azim Locası"dır. Yeni Loca kurucuları yarın Beyoğlu'nda merkez olarak karar verdikleri binada toplanacaklar, seçimlerini yapacaklar ve müteakiben Locanın Tahsis Törenini yaparak faaliyete geçeceklerdir.

...

Önceki Türkiye Büyük Üstadı Noter Servet Yesari Bey de kendisiyle görüşen muhabirimize demiştir ki: "Bizim yeni Locadan bilgimiz yoktur; böyle bir Masonluk da yoktur ve bilmiyoruz..."

...

Masonlar arasında, son zamanlarda bazı anlaşmazlıklar olduğu ve bunun sonucu olarak Dr. Mim Kemal Bey'in Büyük Üstatlıktan istifa ettiği yazılmıştı. Mim Kemal Bey tamamen özel sebeplerden çekildiğini söylemişti. Servet Yesari Bey de hakiki bir Mason olan Mim Kemal Bey'in tamamen şahsi ve özel sebeplerle Büyük Üstatlıktan çekildiğini, yeni Locanın teşekkülünden onun da bilgisi olmadığını ve onun da böyle bir Masonluk

olamayacağı fikrinde olduğunu söylemiştir. Mim Kemal Kardeşin yerine Fen Fakültesi Reisi Mustafa Hakkı Bey Büyük Üstat seçilmiştir.

04.05.1932 tarihli Milliyet Gazetesi'nde yer alan "Neden Yeni Bir Mason Teşekkülü Yapılıyor? başlıklı haberde:

Eski Masonlar bu yeni Locanın Masonlukla ilgisini görmemekte ısrar etmektedirler. Bu hususta yeni Büyük Üstat Fen Fakültesi Reisi Mustafa Hakkı Kardeş ile de görüştük. Mustafa Hakkı Kardeş demiştir ki:

"Yeni bir Locanın kuruluşuna girişildiğini gazetelerde okuyoruz. Bizim bu konuda bilgimiz yoktur ve böyle bir Mason teşekkülü de bilmiyoruz. Bütün mesele şudur: Teşkilatımıza daha önceden mensup olan 5 kişi Masonluk kural ve kaideleriyle uyuşmayan ve Hükümetçe onaylı tüzüklerimize uymayan bazı girişimlerde bulunmuş olduklarından ihraç edilmişlerdir. Yeni oluşum için kanunen en az 5 kişi lazımmış. İşte bu 5 kişi tarafından yapılmakta olduğu anlaşılıyor. Biraz evvel de söylediğim gibi biz böyle bir Mason kuruluşu bilmiyoruz."

Diğer taraftan öğrendiğimize göre, tüzük ve Masonluk kaidelerine uygun olmayan bazı hareketlerinden dolayı Mason teşkilatından ihraç edilen 5 kişinin eski Gümrük Muhafaza Müdürü Nehri, Emekli Binbaşı Ziya, Zührevi Hastalıklar Hastanesi Kâtibi Mehmet Emin, Avukat İbrahim Şükrü ve Kabataş Lisesi Öğretmenlerinden Galip Fikri Beyler olduğu belirtilmektedir.

...

"Diğer taraftan yeni kurulan "Bağımsız Türk Masonluğu Büyük Azim Locası" kurucuları Masonluktan çıkarıldıkları iddiasına karşı şöyle demektedirler: Masonluktan çıkarıldığımızı söylemek doğru değildir. Biz o teşekkülde devam etmeyi uygun görmedik. Kendi arzumuzla çıktık. Keyfiyet elimizde mevcut evrak ile sabittir. Vakti gelince işin iç yüzünü bütün belgelerle kamuoyuna bildireceğiz. Masonluğun ileri gelenlerinden olduğunu iddia eden Servet Yesari Kardeşin sözlerine de, şimdilik, neşrettiği 1 numaralı beyannamesini ve Karapençe ismindeki küçük risalesini yakında yayınlayacağımızı söylemekle karşılık veririz".

04.05.1932 tarihli Vakit Gazetesi'nin[18] "Masonlar Arasında Son Hadise Nasıl Çıktı, Mahiyeti Nedir?" başlıklı haberinde:

...

Meydana gelen olay şundan ibarettir:

18 Suha Umur, Azim Mahfeli ile İlgili Belgeler. Mimar Sinan, Yıl: 1979, Sayı: 32, s. 53. Ayrıca, T. B. L. Arşivi 203.04/953

Türkiye Masonluğu, kendisine mensup bir Locanın Masonik kanunlarına uymayan bir takım hareketlerde bulunduğunu anlamış, bunun üzerine bu Locayı muhakemeye karar vermiştir. Bunun üzerine detaylı tahkikat yapmış, Loca üyelerinin hepsinin ifadeleri alınmış ve neticede bu Locanın kapatılmasına, bu Locaya mensup bazı üyelerin Masonluktan ihracına, Loca üyelerinin gayrimuntazam sayılmasına karar verilmiştir.

Masonik kanunlara göre, Masonluktan ihraç olunan bir Mason başka hiçbir Loca tarafından kabul olunmaz ve hiç bir suretle Mason sayılmaz. Böyle bir kişinin Masonluk adına herhangi bir harekette bulunması için, yeniden Masonluğa girmesi gerekmektedir. Aksi takdirde onun bu hareketini hiçbir Mason tanımaz ve onunla birlikte çalışmaz.

...

Bugünkü Türkiye Büyük Locası sahip olduğu yetkiyi kullanarak kendisine mensup bir Locayı kapattığından, bu Loca ortadan kalkmış sayılır. Gene Türkiye Büyük Locası kendisine mensup ve onun Localarında çalışan bazı üyeleri Masonluktan ihraç ettiği için, bu kişilerin Türkiye Masonluğuyla bir alâkaları kalmamıştır. Ve onları Mason sayacak bir kimse yoktur.

Türkiye Büyük Locası tarafından kapatılan ve bazı kişilerin girişimiyle yeniden tesisi söz konusu olan Azim Locası'nın durumu bundan ibarettir.

...

Olayın bir cephesi budur ve söylendiğine göre, Türkiye Büyük Locası ve Türk Masonlarının %99'u olayı bu şekilde görmektedirler.

Buna mukabil öteki tarafın bakış açısına gelince?

Yeni Mason Locasının kurucularından Ahmet Nehri Bey şu fikirleri ileri sürmektedir:

"Bizim teşkil ettiğimiz bağımsız Mason locası hakkında önyargılı haberlerle karşılaşıyoruz. Öncelikli olarak, biz bu kuruluşu Türkiye Masonluğunu kozmopolit yapıdan kurtarmak için yaptık. Türk kültürünü kabul eden gayrimüslim her vatandaşın her an bünyemize girme hakkı vardır."

...

Olayla ilgilenen muhabirimiz bu nokta hakkında incelemelerde bulunmuş ve kendisine şu sözler söylenmiştir:

"Türkiye Büyük Locası'na mensup Masonların büyük bir çoğunluğu, fazilet ve meziyeti belli Türklerden ve Türk vatandaşlarından müteşekkildir. Türk Masonluğu evvelâ öz vatana mukayyet olmak için insanî ve vatanî vazifesini ifaya çalışmaktadır.

Türk Masonluğu milli menfaatler hususunda son derece hassastır ve onun her dakika alnı açıktır.

Kısacası, yeni loca tesisini bir ayrılma olarak görmeye imkân yoktur.

Ve yeni Locanın başarılı olması da mümkün değildir.

05.05.1932 tarihli Milliyet Gazetesi'nde yer alan "Masonluk Meselesi" başlıklı haberde:

Yeni teşekkül eden Bağımsız Türk Masonluğu Yüksek Azim Locası, evvelki akşam toplanmış ve başkanlığa kurucularından Ahmet Nehri Bey'i oybirliği ile seçmiştir.

Ahmet Nehri Bey, dün bize bir mektup göndermiştir. Bu mektubunda özetle diyor ki:

"Osmanlı İmparatorluğu zamanından beri kulağımı dolduran Avrupa nakaratı, tesis ve teşkil ettiğimiz Bağımsız Türk Masonluğu dolayısıyla Yükseltme Cemiyeti'ne (Büyük Loca) mensup zevat tarafından gazeteler ile tekrar edilmeye başlanıldı. Onların meşgul oldukları işin hiç tutar bir tarafı olmadığını biliriz. Cemiyetten çıkarıldığımıza gelince, gene tekrar ediyorum ki, biz çıkarılmadık kendi arzu ve irademizle çıktık, bizi söz söylemeğe ve bütün evrakı yayınlamaya mecbur etmesinler. Bağımsız Türk Masonluğu Azim Locası bir arkadaşla değil birçok üye ile dün akşam toplanmış ve seçimini yapmıştır.

Gazetelerde çıkan bu haberlerden sonra Murat Locası'nın 15 Mayıs günkü toplantısında[19] Kardeşlerin herhangi bir şekilde beyanatta bulunmamaları konusu hatırlatılır.

...son zamanlarda kapatılmış Azim Locasının Üstadı Muhteremi *ve üyelerinin gazetelerdeki mevcut beyanları ve gazetelerin objektif olmayan yayınları neticesinde Kardeşlerin herhangi bir şekilde beyanatta bulunamayacakları hususu hatırlatıldı.*

Bu girişimden de anlaşılacağı üzere, kurucularının amacı Türkiye'de Milli Büyük Loca kurmak olup, Büyük Locaya yöneltilen suçlama ise kozmopolitliktir.

Hiçbir temeli ve desteği olmayan bu teşekkül tıpkı temelsiz bir bina gibi, daha işin başlarında hedefine ulaşamayarak çökmüştür.

Büyük Locanın tüzükleri ile kurallarına ve geleneklerimize uygun olmayan girişimlerle kurulmaya çalışılan bu tür oluşumlar, bizlere geleneklerimize sıkı sıkıya bağlı kalmamız gerektiğini unutmamamızı hatırlatması açısından önemlidir.

19 Murat Locası 1932 Yılı Tersimat Defteri. T. B. L. Arşivi 202.39/1073.

TEKRİS
Viktor J. Kohen tarafından 1917 yılında verilen konferans

Harf-Çeviri ve Düzenleyen: Kağan KALE

This article is the literal transcript and translation of the conference given by Viktor J. Kohen in June 1917 at Bizansio Risorta Lodge. Brother Kohen starts with exploring historical backgrounds of initiation which is one of the most important ceremonies in Masonry. Then he compares Masonic ceremonies with the ones which ancient Egyptian, Iranian, Indian and Greek secret societies performed.

He explains the differences between education of science given in universities and the learning of knowledge which esoteric societies seeking for. He explains the use of symbolism in Masonry and the reason why one should introvert during the initiation.

Brother Kohen formulize three step that newly initiated must follow in order to obtain secrets of Masonry, then he concludes his conference by quoting form philosophers like Alexandre Lenoir, Albert Pike and Oswald Wirth.

Çevirenin Önsözü:

Yaşadığımız topraklardaki Masonlar bilgeliklerini dün olduğu gibi bugün de yeni kuşaklara, Çıraklara, Kalfalara aktarmak için durmaksızın çalışırlar. Bilgi birikimlerini aktarma yöntemlerinden biri de loca içinde verdikleri konferanslardır. Konferanslarla paylaşımda bulunmak günümüze Osmanlı Masonluğundan, yani Kıta Avrupası Masonluğundan miras kalmıştır. Bugün içinde bulunduğumuz Anglosakson Masonluk dünyasında konferanslara bizdeki kadar önem verilmediği gözlenir. Türk Obediyansının güzelliği, bilgeliği ve ezoterizmi buradan gelir. İki büyük Masonluk ekolünü tek potada birleştirmiş olmasından gelir.

İşte bu konferanslardan biri de geçmişte (3 Haziran 1917) Bizansio Risorta Locasında verilmiş. **Viktor J. Kohen** Kardeşin hazırlayıp aktardığı 'Tekris' başlıklı konferansı, içerikteki derinliği, bütünselliği ve anlatımdaki fikir takibi locanın envarı tarafından da değerli bulunmuş olmalı ki, Murkides Kardeşin matbaasında basılarak kitapçık haline getirilmiş. Şanslıyız ki tarihi arşivimizin raflarında günümüze kadar gelebilmiştir.

Eski yazıyla basılan bu metnin yalnızca harf-çevirisini yaparak sunulması imkânsızdı, zira içeriğinde bolca kullanılan Arapça ve Farsça kelimeler anlamayı zorlaştırıyordu. Bu sebeple metne olabildiğince sadık kalarak günümüz Türkçesine çevirmek gerekti. Bu metni sizlere aktararak Viktor J. Kohen Kardeşin aziz hatırasını saygıyla anma imkânımız da oluştu, ulaştığı hikmet ile yüzyıl sonra bile ışık saçmaya devam ediyor.

TEKRİS

بیزانسیو ریزورنا مح ∴ محـ ∴ ی

تکریس

۳ حزیران ۱۸۱۷ تاریخنده ویقتور ژ. قوهن بر ∴
طرفندن ویریلن قونفرانس

درسعادت

ل. مورکیدس مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر

۱۹۱۸

T.B.L. Arşivi : 202.11/187

Aziz Biraderler,

Açık ve ayrıntılı anlatımına giriştiğim konu, kendisinden bahsedilmesi özen isteyen bir konudur. İşin aslı bu yazıda niteliği itibarıyla tarifi imkânsız olan bir şeyi tarif etmem veya açıklamam gerekiyor. Bundan da anlaşılıyor ki, size yeni bir şey öğretecek değilim, belki inceleme ve görüşlerinize bazı hususları sunacağım.

Düşündüklerimi kesin yargılarla destekleme yoluna başvurmayacağım, çünkü her şeyden önce her türlü tartışılmaz inanç, ister dini olsun, ister felsefi, Masonluğun ruh ve eğilimine esas itibari ile aykırıdır. Bu yola başvurmamamın ikinci sebebi, aslında pek derin ve kavraması çok zor bir konunun sınırlarını belirlemek için henüz pek genç, pek tecrübesiz ve pek az yetkili olmam gibi basit bir nedene dayanır.

Eğer tekris usul ve yöntemlerini inceleyecek olursak, birbirinden farklı iki kola ayrıldığını görürüz; biri tamamen pratik, diğeri de

teoriktir. Birincinin gayesi, insanları doğal ve maddi ihtiyaçlarını tatmin suretiyle mutlu edecek vasıtayı araştırmaktır. İkincisi derin bir ilimdir, öyle ki manevi yasalar ve "Evrenin Ulu Mimarı" diye adlandırdığımız üst düzenleyici ile olan ilişkimize dair manevi ve özel arayışımız ile uğraşır. Bu ise, tabiatın gizli sırlarını ve bütün varlıkları hayret verici bir şekilde dengede tutan ahenk yasalarının kökenini öğrenmek hususunda, insanlığı rahat bırakmayan, bastırılması mümkün olmayan arzudan doğmuştur.

Sıradan çalışmalarımızda, az çok başarıyla, toplumsal amaçlarımız ile uğraşıyoruz. Bununla beraber felsefi gayeler de daha ziyade değilse bile, o derece önemlidir.

Masonluk eğitim ve öğretiminin ifade ettiği üç mana vardır: Sözlü kavramlar, metaforik kavramlar, ezoterik veya örtülü kavramlar. Hakiki gizli Masonluk ezoterik öğretiyi anlayan ve ona erişmiş olandır. O halde buna nasıl ulaşılır?

Bu yolu kat etmiş olan bir kimsenin yapabileceği gibi, size açık talimat verebilecek bir mevkide değilim, fakat herhalde araştırmamın sonuçlarını size takdim ve bazı mümtaz biraderlerin sırası gelince diğer biraderlere aktardığı gibi, tavsiye şeklinde bana da verdikleri öğütleri (aynı tarzda) size tebliğ edebilirim. Bundan dolayı fikirlerinize uygun bulacağınız yönleri alabilecek ve geriye kalanını kendinize göre keşif ve izah etmek size ait bir keyfiyet olacaktır. Sizi bu arzuya, ilgiye yöneltmeyi başarabilirsem, amaçladığım hedefe ulaşmış olacağım.

Masonluğun Tekrisini anlamak için her şeyden önce ve mutlaka Hindistan, İran, Mısır ve Yunanistan'ın kadim çağlardaki dinleri ile aynı zamanda günümüz büyük dinlerinin felsefesinde derinleşmek gereklidir.

Kadim çağların dinlerinin tamamı gizli cemiyetler şeklinde meydana gelmiştir. Rahipler, halka ancak kaba semboller ile temsil edilen sıradan bir mezhep telkin ederken, ilmin sırları ve bilgileri seçilmiş olanlara mahsus tutarlardı. Hatta ruhban sınıfı, yani seçilmiş olanların arasında bile her gün yaptıkları dini merasimlere ve kullandıkları cümlelerin ezoterik anlamlarına vakıf olmayanlar vardı.

Mısır seçilmişleri özel bir grubu oluşturuyordu ve isimleri Osiris Mabedinde dikilmiş bir sütun üzerine ve ancak kendilerinin bildikleri bir lisanda işlenmiş bulunuyordu. Üyeleri titizlikle belirlenmiş, uzun ve zorlu denemelerden sonra seçilmiş olan, bu geniş cemiyetin Mısır'da nüfuz ve kudreti öyle bir derecedeydi ki, ruhbanları hükümdarlığı etkisi altına alabildi. Hükümdarlara sözlerini geçirip, karşıtlarını uzaklaştırarak ve her zaman milleti kullanarak en fena devirlerde bile nüfuz hâkimiyetlerini kaybetmediler.

Tekrisin yapıldığı mekânın döşenme şeklinde genellikle başka hiçbir yerde bulunamayacak ilimler ve insanlığın mevcut bilgileri toplu halde bulunmaktaydı.

Mısırlıların dinleri sırlarla doluydu. Bu dinlerin dokusu ve örgüsü bir sürü resimler, semboller ve şekiller meydana getirmekteydi. Bu resimlere, bu şekillere, bu sembollere

saplanan kalın kafalılar, onlardan öte hiçbir şey göremezlerdi, açıkçası cehalet içine dalıp giderlerdi. Fakat bir bakıma bu cehaletleri kasıtlıydı. Bu durumdan çıkmak istediklerinde bir sözleri yeterliydi, o zaman bütün gizemli merkezler açılırdı, gereken sebat ve fazilete sahip oldukları takdirde, en yüce keşiflere varıncaya kadar bilgiden bilgiye, varoluştan varoluşa doğru yürümelerine hiçbir şey mâni olamazdı! Liyakati olanlar için sırların gizli hiçbir tarafı kalmazdı. Lakin ezoterik mesleğe bağlananlar en üst dereceye, ancak bütün küçük basamakları geçtikten, art arda geçtiği derecelere ait olan bütün ilim ve bilgiyi tamamıyla anladıktan ve kendisinin en yüksek noktaya ulaşacak bir liyakatte olduğunu gösterdikten sonra nail olurdu.

Rahipler sırlarını ancak sınanmış, denenmiş, fazilet ve ender bulunan kavrayışı ortaya çıkan müritlere açarlardı.

Mısır'da "Büyük Sırlar" ve "Küçük Sırlar" vardı. Küçük sırların ayini her iki, büyük sırlarınki de sadece beş senede bir yapılırdı. İlki "İsis"'e, ikinci ise "Osiris"'e tahsis edilmişti.

Lakin bütün müritler, ilk dereceden tutun en yüksek dereceye varıncaya kadar, hepsi bu sırları saklamak zorundaydılar, öyle ki buna cüret edenin hayatına mal olmaksızın sırlar hiçbir zaman ifşa edilmemişti.

Adayların yapmaya mecbur oldukları ilk şart sünnet olmaktı. Bu kaçınılmaz bir şarttı, zira rahipler sünnet olmuş olanlardan başka hiç kimsenin mabede yaklaşmasına bile müsaade etmezlerdi. Dolayısıyla, kendilerine sırlar açılmış olan "Pisagor", "Tales", "Eudoks", "Solon", "Platon", "Herodot" da ilk şartı, yani bu arınma şeklini yerine getirmiş ve bu ameliyatı olmaya mecbur kalmışlardır.

Bundan sonra adaya talebini yazılı olarak yaptırırlar ve törende kendisine yol göstermesi için inisiyelerden birini yanına katarlardı. Bu tören bizim Masonluk Tekrisinde olduğu gibi dört elemente dayalıydı: "Toprak", "Hava", "Ateş", "Su".

Detaylı anlatım ile sözü uzatmayacağım. Törenin müthiş olduğunu hepimiz biliriz, fakat adaya önceden haber verilirdi. Piramidin gizli yollarından geçen aday, bu yolların duvarlarında hemen her adım başı şu anlamda bir kitabeyi görebilirdi: Bu yolu yalnız ve arkana bakmaksızın kim kat edebilirse "Ateş", "Su", "Hava" ile arınacak ve eğer ölüm ile korku ve dehşete galip gelebilirse, "Toprak"'ın sinesinden çıkacak, ışığı tekrar görecek ve ruhunu büyük tanrıça "İsis"'in sırlarını kavramaya hazır etmek hakkına sahip olacaktır.

Bütün eserler ve yazarlar, Mason olsun olmasın, sırları açıklamak hususunda ölçülü davranmışlardır, çünkü bir kısmı sessizliğe mecburdu, diğer kısmı da Masonluğun bu yanı ile uğraşmamıştı. Esasen tekris edilene de sadece sembolik hikâyeler, alegoriler gösterilirdi. Rahipler kendilerine derlerdi ki: "Biz seni Üstat yapamayız, kendiliğinden olmalısın. İçerinde işitilen sedadan ibaret olan ruh doğrudan doğruya ortaya çıkmadıkça, hiç kimse inisiyasyonunu kemale erdiremez."

Alexandre Lenoir

İşte görüyoruz ki Mısır'ın gizemli sırları, Masonlukta olduğu gibi, en kalın örtü ile örtülüydü. Esas itibariyle her iki eğitim ve eriştirme usulünde büyük farklar bulunduğunu zannetmem. "Alexandre Lenoir[1]" bu hususta diyor ki: "Kadim zamanların sırlarını araştırmak konusunda ilerledikçe insan, Masonluğun mükemmel bir şekilde bu sırlarla örtüştüğüne kani oluyor. Mabetlerin içinde yapılan merasimler zamanımızda Masonların localarında icra ettikleri ritüeller ile tamamıyla aynıdır. Altın ve fildişinden mamul bir taht üzerinde oturan, hükümdarlara mahsus erguvani cübbe giymiş ve göz kamaştıran bir ışık ile kuşatılmış olan kâhin, bir ilahın yansımasıydı, aynı Üstadı Muhterem gibi."

Üniversitelerde öğretilen bilimler, nesnel niteliklerle ilgili olan şeylerden başkasını dikkate almaz. Maddenin yalnızca dış özelliklerini araştırır, salt soyut özelliği bulunan ilkeleri reddeder. Somut görünen cisimlerle ilgili olan bu bilim haricilere mahsus bir şeydir. Hiç kimse bu durumu hor görmeyi aklına bile getirmez, lakin vaktiyle "ilm-i mukaddes" denilen yani ezoterik olarak "görünmeyenin ilmi" veya "dahili ilim" dediğimiz konuların ihmal edilmemesi gerekir. Bu iki türlü ilmin özündeki farkı açık bir örnek ortaya koyacaktır.

Elimizde basılmış bir kitap olduğunu düşünelim ve bir bilim insanından kendine has usullerle kitabı incelemesini rica edelim. Bu kitabı fiziki niteliklere sahip bir madde olarak dikkate alacak ve bu nitelikleri hayret verecek bir netlikte belirleyecek ve tarif edecektir. Cildin boyutlarını milimetrenin onda biri hassasiyetine kadar ölçebilecektir. Ağırlığını miligramın en ufak bölümüne varıncaya kadar gösterebilecektir. Metinlerdeki harfleri sayacaktır. Hangi sıra ve dağılım kurallarına uygun olduklarını bildirecektir. Bunların dışında, bilim bize kâğıt ve matbaa mürekkebinin tahlil sonuçlarını da verecektir. Bilim bu bakış açısıyla son noktaya kadar kılı kırk yararak araştırmalarını yapacaktır.

Lakin bütün bu bilgiler sizi ikincil derecede ilgilendirir, sizin için en önemli şey yazarın bu eserde aktarmak istediği fikirleri anlamaktır. Bununla beraber sağlam ve hassas aletleri ve cihazları kullanan bilim insanını bu konuda sorgulamaktan sakınınız. Çünkü bu durumda size vereceği bir dereceye kadar mağrur ve kibirli cevapta, kendisinin olayları bilimsel ispatlar ile inceleyen saha dâhilinde kalmak zorunda olduğunu, doğaüstünün tesadüfi

konularını uygulamaya kalkışmak suretiyle bilimin haysiyetine leke sürmenin kendisine yasak olduğunu söyleyecektir.

Bu cevap, insanlıktaki güçlü merakı tatmin edecek nitelikte olmadığından, haricilerdeki bilgilerin eksik olduğu çıkarımında bulunmak gerekir. Şurası doğrudur ki, bazıları bu bilimsel cehalet içinde kalmaktan hoşlanır. Onlar mabedin girişi önünde beklemekte ısrar ederler ve yaratılmış olan her şeyin dış özellikleri ile yetinirler. Oysa mukaddes mekânın içine girmedikçe, eşyanın madde ve asıl özelliği onlar için belirsiz kalacaktır.

Birçokları sembollerin ve törenlerin sadece bir gelenek olarak sürdürüldüğünü iddia etmişlerdir. Oysa günümüzde sadece eski oldukları için anlaşılması imkânsız gelenek ve uygulamalara tabi olmak kabul edilebilir değildir.

Bazıları derler ki: Masonluk gizli bir cemiyet değil, sırları bulunan bir cemiyettir. Diğerleri derler ki: Masonluğun birbirini tanımak için olan işaretlerden başka sırrı yoktur. Nihayet hakikate daha fazla yaklaşabilenler demişlerdir ki: Masonluk için isterseniz gayesi üstün bir felsefe deyin veya isterseniz din araştırmasından ibaret seçkin bir kurumdur deyin, söz konusu felsefe veya dinin vücuda gelmesi için doğru semboller ve merasimlerle üyelerine doğru yolu gösterir.

"Regius[1])" bize diyor ki: "Biraderlerden, hatta üst derecelere ulaşmış biraderlerden birçoğu için Masonluğun yegâne sırrı işaret, dokunuş ve kelimelerden ibarettir. Ancak biz başka sırların da var olduğu konusunda ısrar ederiz."

Biraderlerim! Tekris gecesinde sembolik denemeler geçirdik, bunlar adayın üzerinde etki meydana getirmek ve dikkatini çekmek içindi. Gerçekten de tekris bir insanın hayatında sıradan bir hadise değildir. Bir insanın deneyimleyebileceği en ciddi ve sonuçları itibarıyla en önemli girişimidir. Gizli ilimleri derinlemesine araştıranlar sebebini anlayacaklardır.

Hariciler arasında bulunduğumuz esnada Masonların titizlikle gizledikleri ve tekris sırasında büyük bir istekle açtıkları ve emanet ettikleri büyük bir sırdan bahsedildiğini duymuştuk. Törenden sonra hariçteki inancımızı ve bu meşhur sırrı düşününce tebessüm ediyoruz. Fakat Masonluğun sırlara sahip olduğunu gördük. Eski bir Masonik Esaslar kitabında şu soru vardı: "Bana Masonluğun sırrını verebilir misiniz?" Verilen cevapta deniliyor ki: "Esasen, Masonluğun sırrının özü itibarıyla ifşası mümkün değildir, zira onu bilen Mason ancak bizzat keşif edebilmiştir. Onu localara devam ederek, gözlem yaparak, karşılaştırma ve akıl yürütme yaparak keşfetmiştir. Bu sonuca bir kere ulaşınca, şüphesiz bu sırrı saklayacak ve en çok güvendiği kardeşlerine bile vermeyecektir. Zira bizzat keşfe muktedir olamayana, sır kendisine şifahen verildiği takdirde de istifade yolunu bulamayacaktır."

Mısır'ın Kadim Kâhini, tekriste müthiş denemelerden geçtikten sonra, yeni inisiye olana

1 Regius (Hallwell Document): En eski Farmason, yazılı Konstitusyonları. Tarihi takriben 1390'dır Chaucerian English denilen ve tercümesiz anlaşılması güç bir eserdir. British Museum'da muhafaza edilmektedir.

şu sözleri söylerdi: “Oğlum, semboller ile gizlenmiş olan hakikati bulmak için burada bulunuyorsunuz. Biliniz ki hakikat ancak kâmil inisiyelere ve bilge olanlara açık olur. Hakikati hiçbir kâğıt üzerinde bulamayacaksınız ve size hiç kimse bildirmeyecek. Eğer liyakatiniz varsa, ancak çalışmanızla ve şahsi gayretinizle hakikate ulaşabileceksiniz.”

“Hakikat ancak kâmil inisiyelere ve bilge olanlara açık olur.” Eski kâhin bu sözlerle okullarda veya üniversitelerde verilen eğitimle elde edilen bilgileri değil, Masonluğun fikir ve ruhu diye adlandırdığımız özel bilgeliği, o huzura varma halini kast ediyordu.

Gizli bilgiler ne söylevlerle, ne de yazılanlarla tebliğ olunmaz. Sadece zihinde canlandırma ve düşünceler ile elde edilebilir: İnsan kendi iç âleminin derinliklerine nüfuz etmelidir ki, onu kendisinde bulsun. Kendisinin dışında arayanlar yanlış yola girmiş olurlar. “Sokrat”’ın “Gnothi Seauton” (Kendini Bil)’i bu manada değerlendirilmelidir.

Tekrisin şekilsel olarak anlamı, yani törenin amacı, adayı bizzat kendisinin de emek vermesi sonucunda hakiki inisiyasyon bilgilerini alabilecek duruma getirmekten başka bir şey değildir ve olamaz… Başka hiç kimse (hatta tam manası ile bir Üstat bile) bu vazifeyi onun yerine yapamaz.

Tekris gecemizde Tefekkür Hücresinde toprak deneyimini geçirdik. Orada bizden madeni eşyalarımız alındı. Ritüellerimizde deniliyor ki madeni eşya, aldatıcı bir pırıltı ile parlayan şeyleri simgeler. Düşünceler olgunlaşmamış olduğu dönemde, genel kabul görmüş yanlış görüşlere kolayca aldanır. Bunları terk etmelidir. Deyim yerindeyse insan, bütün harici bilgilerinden, bütün görüşlerinden ve bütün batıl inançlarından arınmaya davet edilmektedir. İçinde bulunduğu hücre siyaha boyanmıştır ve masanın üzerinde insan kemikleri bulunur. Bütün bunlar bir cenaze olduğunun göstergesidir. Doğrusu insan o akşam harici hayatında ölecek, tekris ile bahşedilen yeni hayata doğacaktır!

Tekristen sonra yeni kabul edilen, henüz doğan çocuğun masumiyetini temsil eder, zira harici hayatındaki bütün edinimlerini, bütün kanaatlerini terk etmiş olduğu için, o andan itibaren tekrisin ortaya koyduklarına uygun olarak bir duruş oluşturmak kendi elindedir.

Dolayısıyla hakikate veya Masonluk sırrına ulaşmak için ilk adım Masonluk fikir ve ruhudur.

Tekris, arzu edilen bir ciddiyetle, en mükemmel ve en iyi şekilde hazırlanmış koşullarda yapılmış olsa bile, yeni gelene birtakım yeni görevler vermekten ve Mason sıfatına layık olanların “Masonluk fikri ve ruhu” diye tarif ettikleri özel zihin yapısını kazanmak için takip etmesi gereken yolu göstermekten başka bir şey yapmaz.

Şu ana kadar anlaşıldı ki, Masonluk fikir ve ruhu, Masonluğa girince hazır verilmez, elde edilir, hem de yavaş yavaş erişerek elde edilir. Toplantılara devam etmekle, iyi Masonlarla görüşmekle, sembolleri ciddi ve kararlı bir şekilde araştırmak ve uygulamakla, hakiki Masonu oluşturan Çırak, Kalfa ve Üstat derecesinden sırasıyla geçmek suretiyle gelişmek

ve olgunlaşmakla elde edilir. Masonluk ruh ve fikrini taşıyarak doğmak kesinlikle mümkün değildir. Biraderlerden bazılarının doğal yatkınlığı vardır, onların, Masonluğun gösterdiği yolu, üstlenmesi gereken rolü ve varılması gereken inceliği diğerlerinden daha çabuk anlamaları mümkündür. Fakat Masonların büyük çoğunluğu Masonluk kültürü ile uzun ve sabırlı bir ilişkide bulunmadıkça, bu fikir ve ruhu kavrayamaz ve uygulayamazlar.

Masonluğun törenleri, toplantılara devam etmek, çalışmaların incelenmesi ve irdelenmesi, sembollerin araştırılması, atölyelerdeki hayatın, sıradan uğraşların ve tarihi olayların dikkatle gözden geçirilmesi ve derinleşmek, sadık Masonlar üzerinde büyük etki uyandırır. Kendisinde hayat, çalışma ve varoluş sebebi konuları hakkında özel düşünceler ve yeni bir zihin yapısı oluşturur. Bütün hakiki Masonlar bu etkileri hem de büyük bir memnuniyetle hissetmişlerdir.

"Hakikat arayışı" yolunda atılacak ikinci adım sembollerin ve mesleğin kurallarının, mukaddes sayıların ve şekillerin derinlemesine araştırılmasıdır. Bu konuda Masonların kullandıkları selamı şüphesiz hatırlarsınız. Derler ki: "Sizi bildiğiniz sayıda selamlarım." Fakat sanmayın ki talimatnamelerde verilen bilgiler size anahtarı verecektir. Yukarıda gördüğümüz gibi hakikat hiçbir zaman ifşa olamayacağı için, hiçbir talimatname veya hiçbir rehber kitabın sembolleri tam bir şekilde tanımlaması veya izah etmesi mümkün değildir. Bunlar ancak yolu gösterebilirler ve bir de yüzeysel bilgisi olanların münasebetsiz merakını şaşırtmak maksadıyla yapılmışlardır.

"Albert Pike[2]" "Masonluğun ahlaki esasları ve inançları" isimli kalıcı eserinde açıktan açığa diyor ki: "Masonluk sırlarını saklar ve önceden zihinlerinde yerleşmiş sabit fikirleri olan Masonları kasten yanlış yola sevk eder."

Semboller hakkında sonsuz bakış açıları ile görüş ve inceleme yapılabilir ve her düşünür bu konuda kendi kanaatlerine ve mantığına uygun bir mana çıkarma yetkisine sahiptir.

Doğrusu semboller, zihnimizde uyumakta olan düşünceleri tetiklemeye yarar. Onlar fikir aşılama yoluyla öğütlerini verir ve bu şekilde zihnimizin derinlerine bırakılmış hakikati keşfettirir.

Sembollerin anlamlı bir şekilde ortaya çıkması için, doğal gelişmesine hizmet etmesi gereken düşünce tohumlarının bizde var olması zorunludur, yoksa fikir boş, atıl ve verimsiz olursa, hiçbir gelişme oluşmasına imkân yoktur.

Bundan anlaşılıyor ki semboller rastgele hitap etmez. Özellikle çıkardığı sonuçları ancak inanç ve bilimsel kuralların sağlamlığına dayandırmaya alışmış olan materyalistleri yanlış yola sevk eder. Gerçekte bu kuralların faydaları inkâr edilemez. Bunlar günümüz bilimini taş taş üstüne koyarak dikmeye ve bina etmeye hizmet etmiştir. Asrımızın şan ve şerefini oluşturan tüm hayret verici buluşlarını, deneyimlerin birikimi olan bütün

2 Albert Pike (29 Aralık 1809 - 2 Nisan 1891), Amerikalı şair, general ve 33. Derece, Büyük Üstat.

görüşleri ve bilgileri onlara borçluyuz. Ancak felsefi bakış açısı ile bu kurallar ancak donmuş, sınırlanmış, durağan, hareketsizliğe mahkûm edilmiş fikirleri oluşturur, kaldı ki sembollerde yansıyan canlı, sınırsız, toparlayan ve devingen fikirlere kıyasen ölü gibi görülürler.

Şüphesiz semboller, bilimsel gerçekler diye isimlendirdiğimiz şeyleri açıklamak için yapılmamıştır. Özellikleri gereği kâhin hükümleri gibi esnekliğe sahip, net olmayan ve şüphe uyandıran şekilde kalmaları gereklidir, zira başlıca rolleri düşünceleri tümüyle serbest bırakarak sırları ima etmektir.

Bu bakış açısından semboller ile akide (dinsel inanç) arasında uçurum vardır. Biri, baskıcı inançların değişmez fikirlerine hizmet eder, kiliselerin, mekteplerin ve mezheplerin anlayıp kavradıkları gibi mutlak ve değişim kabul etmez bir fikri düzen ve zihin yapısıdır. Semboller, tam aksine baskıya dayanan inançların karşısında olup hürriyeti kolaylaştırır. Bundan dolayı, genel olarak bütün tekrislerde sembollerin kullanılmış olması şaşırtıcı değildir, zira sadece bunun sayesinde kelimeler ve ideal ilkeler esaretten kurtulur ve hür düşünmek için hür olmak kabil olur. Esasen sırlara nüfuz etmek ve bilinmezliklerin karanlığıyla örtülmüş hakikati bulmak için sembolleri kullanmaktan başka çare yoktur. Çünkü hakikat, sembollerin mecazi lisanından başka bir yöntemle ifade edilmek istenilince, haddini aşan müthiş hatalara dönüşür. Sırlara inisiye edilenlere yüklenen ketumiyet görevinin ne kadar yerinde olduğu burada da meydana çıkar.

Talimatların birinde yazan şu cümleyi dikkatle kayıt etmenizi rica ederim: "Masonluğun sembolleri, yüksek derecedeki felsefesinin sentezlediği özel şekillerdir." Başka bir deyişle "Doğaüstü bir felsefenin özel şekilleridir." Bunlar öyle gizemlidir ki, insan zihni özenle hazırlanmadıkça idrak edemez. Sırları anlamak ve idrak etmek için gereken hazırlık ise, üç derecede yapılan törenlere ve özellikle Masonluğun Tekris Töreninde uygulama sahnesine konmuştur.

Tekrisimizde gerçekleşen denemeler, yeni girenin, silinemez şekilde hafızasına nakşedilmiş olarak kalmalıdır. Hayal gücü, hisleri ve karar verme yetisi üzerinde etki yaratmak gerekliliği bundan ileri gelmektedir.

Masonluğun sırlarına ulaşmak ve anlamak için atılacak üçüncü ve son adım gizli ilimlerin araştırılmasıdır. Bundan sonra bireysel çalışmalar ve salt ezoterik olan ikinci tekris gelir.

Materyalist ve sabit fikir sahiplerinin bazıları, yukarıda aktardığım nedenlere dayanarak gizli ilimleri inceleme ve araştırmaktan kaçınacaklardır. Fakat Biraderlerim, bize en kaba görünen felsefe yollarını bile ciddi bir incelemeden geçirmeden reddetmekten kaçınmalıyız. Esasen, bana göre, hiç kimse bir ilmin ilgilendiği konularda büyük bir ciddiyetle derinleşmedikçe, ona kaba vasfını yakıştırma hakkına sahip değildir. Gizli talimatname bize diyor ki: "Hakikat her yerdedir, ancak dile getirildiğinde sessizliğe bürünür. Ona bir şekil giydirilir giydirilmez, ulvi çıplaklığı örtülü kalır ve görüş ayrılıkları

ortaya çıkar. Bundan dolayı inisiye olan kişiye harici dünyadan getirdiği arazlarını azaltmak ve ortadan kaldırmak düşer. Genel ilkeler, düşünce alanında kalan soyut bilgiler ve yöntemler arasında düşünceye dalan inisiyeler, sezgileri ile ilk düşünceyi fark etmelidir ki o zaman bu düşünce, bir yığın hatalar içinde gömülmüş kalmış parıldayan bir hakikat olarak görünür olacaktır."

Cidden o nama layık Masonlukta, yani Masonluğun gizli tarafında, sadece şahsi olarak yapılması gereken bir hakikat arayışı vardır ki, yerine başka hiçbir şey konamaz. Bu aydınlanma arayışına bir kere çıkınca yol üzerinde, sizi Üstatlığa doğru götürecek tecrübeli eller bulunur. Yegâne gaye olan kâinatın tekâmülü uğruna benliğimizi (nefsimizi) kesin olarak tamamen terk etmek suretiyle işe başlamanız tesviye olunur.

Masonluğun sırlarına ulaşmak için yapılacak çalışmalarımız sırasında, cemiyette saygı ve sessizlik olmadıkça, hiçbir şey elde edilemeyeceğini akılda tutmalıyız. Toplumsal Masonluk söz konusu olduğunda, ketumiyet bir korunma önlemi ise, Masonluğun gizli tarafına gelindiğinde ketumiyet başarının yegâne şartı olur.

Yeni tekris olanlara herhangi bir fikrin telkin edilmesi yasaklanmıştır. Yanlış anlaşılan hakikatten daha fena hata olmaz. Niyet ve maksadını ikna etmeden anlatmak aynı zamanda hem zararlı, hem de tehlikelidir denilmiştir. Bundan dolayı bizi dinleyenlerin anlayış derecesine göre sözlerimizi sınırlamalıyız. Son derece atılgan fikirler ileri sürerek konuşulan kişiyi hayrete düşürmeyi istemek, aslına bakarsanız Masonluğa uygun değildir. Ürkek zihinleri tamamen ürkütmekten ne fayda sağlanır? Zihinler, ışığı kabul edebilmek için hazırlanmaya ihtiyaç duyar, ani gelen ışık gözleri kamaştırır ve aydınlık sağlamaz. Dolayısıyla temiz yürekli kanaatlere çarpmamak için dikkatli olalım. Kendi görüşlerimizi gurur ile ileri sürmeyerek herkesin iyiliğini gözetelim. Biz kendimiz için bir kanaat oluşturmak zorundayız ve bu amaçla bize en ters davaların savunucularını bile dinlemek yararımıza olacaktır. Hiçbir tarafa tabi olmaksızın hüküm vermeyi öğrenelim, ancak böylece kelimenin tam manasıyla bağımsız veya hür düşünürler olacağız.

Aziz Biraderlerim, Masonluk fikir ve ruhunu edinerek, sembolleri ve gizli ilimleri araştırarak ve kadim dinleri derinlemesine analiz ederek, kendimiz için seçkin ve benzersiz bir düzen oluşturmayı başaracağız, bu da tüm dinlerin bir bileşimi olacak. Zira çeşitli ilahlar ve onların simgesel temsilcilerinin hepsi, Evrenin Ulu Mimarının simgesi olan üç kollu şamdanın temsil ettiği yegâne hakikatin farklı özelliklerinden ibarettir. Kadim dinlerin doğaüstü coşkusu ile çağımızın filozoflarının "Kuvvet ve Madde[3]" sahnesi gibi, birbirine zıt ekoller bile zaman içinde bu bileşimde, bu seçkin ve karma düzende uzlaştırılabileceklerdir.

3 Kuvvet ve Madde (Kraft und Stoff, 1855): Maddeci Alman düşünürü ve yazar Ludwig Büchner'in felsefe kitabı.

"Wirth[4]" diyor ki: "İşte o zaman Masonların, bilginin sahipleri, gerçek inisiyeler, kelimenin tam manasıyla hür düşünürler olacakları zaman onların kuvvetleri ne olacak? Onlar, hayatta dürtüleriyle ezbere hareket ediyor olsalar da, o kadar büyük işler yaptılar ki, kendilerinden yine çok üstün işler, olayların gidişatını etkileyecek ve insanların ortak selametini temin edecek değişimler beklenebilir."

4 Joseph Paul Oswald Wirth (1860): Brienz, Bern'in Kanton'u– 1943) İsviçreli bir okültist, sanatçı ve yazardı. Stanislas de Guaita ile ezoterizm ve sembolizm okudu ve 1889'da de Guaita'nın rehberliğinde sadece 22 Büyük Arkana'dan oluşan bir kartomantik Tarot yarattı.

EZOTERİZM METODU VE GAYESİ

Can EGE

In this study, esotericism has been examined in terms of both its various forms of implementations and its peculiarity in Freemasonry; It has been tried to reveal its methods, purpose and reason for existence by supporting with examples from historical, social and political fields.

Bilindiği üzere bizlerin de bir parçası olduğu güncel – yani Spekülatif Masonluktaki çalışma yöntemi "**ezoterik sistemdir**".

Bununla birlikte fark edilecektir ki Masonluk, tarih boyunca hangi biçimde olursa olsun *(operatif veya spekülatif)* mutlaka ezoterik bir nitelik taşımış ve bu şekilde çalışmıştır.

Masonluğun operatif kökenlerini;

ister **Babil** Kulesinin inşasına,
ister **Sumer** medeniyetlerine,
ister **Asur** kentlerinin yapımlarına,
ister **Süleyman Mabedinin** yapımına,
ister **Dionysos**çu **mimarlara**,
ister **Roma Kolejlerine** (*collegia*),

Komo Ustalarına, **manastır yapıcılarına**, **katedral inşacılarına** dayandıralım, sistem hep "**ezoteriktir**". İşte tam da bu yüzden güncel Masonluğu anlayabilmek ve öğretimini özümseyebilmek için, öncelikle Masonluğun sistemi hakkında bilgi edinmek ve bu sistemin ne olduğunu kavramak gereklidir.

Ezoterik sistem çoğu zaman "ezoterizm" olarak da anılır. Kelime olarak "ezoterizm" üç bölümden oluşur. İlk parça olan "Ezo" Eski Yunancada "iç, içerisi" demektir. Özel olan, gizlenmiş olan, saklı bilgi demektir. "-Ter" iyelik ektir. Son parça olan "-İzm" nispeten daha yeni bir ektir ve "öğreti, doktrin, ekol" anlamlarındadır. Hepsini bir arada okuduğumuzda; dışarıya kapalı ve içte olan gizli bilginin öğretisi olarak açıklanabilir.

Bununla birlikte çalışmamızda da görüleceği gibi, ezoterizm kavramının sonunda "-izm" takısı olması, ezoterizmin bir dogma ya da doktrine dönüşmesi demek değildir.

Bu yüzden de yukarıdaki tanım "ezoterizm" kelimesini bir yerde duymuş ya da okumuş bir harici için yeterli bir açıklama gibi gelirken, biz, Hür Masonluğun takipçileri konuya biraz daha derinlemesine bakmamız gerekir.

Bunun için en başta ezoterik sistemin kısa bir tanımını yapmalıyız.

Ezoterik sistem; yalnızca kendi üyelerinin katılımıyla çalışan, öğretimini bir aşamalar silsilesi içinde veren ve illa bunun başlangıcında ve/veya her bir aşamanın öncesinde bir ritüelik tören uygulayan, öğretiminde doğrudan ve açık anlatımlardan çok; sembollere, öz deyişlere, öyküler ve alegoriler yoluyla sezdirmeye ağırlık veren kurumların uyguladıkları örgütlenme ve çalışma tarzıdır.

Şimdi bu tanımdaki kavramları biraz açalım.

İlk maddede "**kendi üyeleri**" dedik; ezoterik sistem adaylarını seçer, inceler, ardından haklarında tahkikat yapar ve daha sisteminin içine almadan önce kendine uygunluğunu sınar. Uyumlu olacağını düşündüklerini bir "inisiyasyon" (*güncel Masonluk için "Tekris"...*) töreni ile içine alır.

Bu noktaya bir not düşmek istiyorum;

İnisiyasyon Latince "initium" giriş, başlangıç kökünden türetilmiştir.

Bu söylem büyük çoğunlukla sistemin ilk girişindeki tören için kullanılsa da, bazı ezoterik sistemlerde; her veya belli bazı derece değişimlerinde uygulanan törenler için de kullanıldığı görülebilir.

İkinci maddede "**öğretimini aşamalar ile verir**" dedik. Sistem içindeki öğretim ve bilgiler veya beceriler topluca değil, seviyeye bağlı, yani dereceler silsilesi içinde yavaş yavaş verilir *(çalışmanın ilerisinde değineceğim gibi bunu şimdiden Operatif Masonluk yapısında için de düşünerek örnekleyebiliriz)*.

Üyelerin bu bilgiyi veya bilgileri hazmetmesi beklenir. Bazen de hazmetmeleri sağlanır. Bunlara ek olarak şunu da belirtmek isterim; sistemin ve derecelerin **öğretimleri**, Masonlukta da olduğu gibi, ağırlıklı olarak giriş töreninde ve diğer derece törenlerinde gizlidir. İki derece arasında geçirilecek zaman, bu törenlerdeki gizlenmiş olan ana fikrin veya verilmek istenilen bilginin hazmedilmesi ve/veya uygulanması sonucu özümsenmesi

yani pratiği için gereklidir. Sistemin üyeleri yalnızca öğrenmez aynı zamanda öğrenme disiplini kazanırlar. Bu şekilde ileride hem kendi kendilerini yetiştirebilir, hem de içinde bulundukları sistemin diğer üyelerine ve nihayetinde toplumlarına katkıda bulunurlar.

Son olarak, üçüncü maddede "semboller, öyküler, alegoriler" dedik, ama bu maddede asıl dikkat etmemiz gereken nokta "**sezdirme yöntemidir**".

Ezoterik sistemlerin hedefi özgür düşünce yapısında, dogmalardan uzak, aydın bireylerin yetişmesini sağlamaktır. Bununla birlikte henüz keşfedilmemiş bilginin keşfi, doğa yasalarının anlaşılması ve niceleri için yalnızca mevcut bilginin değil, kadim bilginin, yani **sezginin**, kullanılmasının gerekliliği göz önünde bulundurulmaktadır. Ezoterik sistemlerde günlük kelimelerin kısıtlı anlatımlarını aşmak için semboller, üyeleri arasında ahenkli bir iletişim için ayrı ayrı veya topluca yapılan alegorik ritüeller mevcuttur.

Bütün bu açıklamalar ışığında ve yeniden; ezoterik bir sistemde olmazsa olmazlar için ne demiştik hatırlayalım;

Tahkikat,
Kapalı çalışmalar,
Aşamalı öğretim,
İnisiyasyon törenleri,
Sembolizma kullanımı,
Sezgi.

Ezoterizmin bu bahsettiğimiz özelliklerine dayanarak şunu da rahatlıkla diyebiliriz ki; tüm ezoterik sistemler insanları ikiye ayırır. Hatta bunun ötesinde kendi öğretimlerini özümseyemeyecekleri gerekçesi ile de, sayısal olarak insanlığın büyük bir çoğunluğunu dışlarlar. Bunlara o sistemde "harici" denir.

Ezoterik sistemi benimseyerek uygulayan örgütlenmeleri ilgi alanlarına göre basitçe şu üç ana başlıkta toplayabiliriz;

Bilimsel örgütlenmeler; *bunlara örnek olarak Royal Society'i verebiliriz.*

İnançsal örgütlenmeler; *bunlar din ve töre kökenlidir.*

Meslek ve Sanat (veya zanaat) örgütlenmeleri; *bu başlığa en yakın örnekler Operatif Masonluk ve Anadolu coğrafyasının içinden çıkan Ahilik'tir.*

Bu noktada durup her bir başlık altında aklımıza gelen örnek örgütlere dikkatle baktığımızda, şunu da fark ediyoruz ki; ezoterik sistemi benimsemiş olan bilim, inanç veya meslek örgütlerinin hemen hemen hiçbiri salt kendi başlığı altında kalmamış, kalamamışlardır.

Bilgelik ve Hakikatin kavranması yolunda zaman içinde bilgi ve sezgisi artan ezoterik *(... birey)* gelişmiştir, erginleşmiştir. Bu da ezoterik sistemlerin evrilmesini ve yeni başlıklara adapte olması sonucunu getirmiştir.

Ezoterik sistemlerin özünde "bilgi" ve "insan" vardır. Bu nedenle de **gelişime bağlı bir değişim** varken, nihai bir **doktrin** yoktur. Nihayetinde ilk başta tanımsal olarak bir başlıkta düşünebileceğimiz herhangi bir ezoterik kurum, zaman geçtikçe veya kökenlerini araştırdıkça, diğer başlıklara yakın öğretimlerini de içine almış şekilde başka başlıklar altında bulabilirsiniz.

Örnek olarak çok eski meslek ve sanat örgütlerinden birisi olan Operatif Masonluk – yani taş kesiciliği ve duvar ustalığını ele alalım; uğraşılarında başarılı olabilmek, mesleği ve eserlerini geliştirebilmek için, başta geometri olmak üzere, birçok bilim alanına dayanmak zorunda kalmıştır. Fakat bu da yeterli olmamış, belki maddiyat düşünceleri, belki başka arzular veya hedefler için, zaman içinde çeşitli dinsel inançlardan ve dolayısıyla dinsel kurumlardan da uzak kalamamışlardır. Bir teze göre; dinsel kurumlar etkileyiciliklerini artırmak için büyük ölçekli ve yüksek katedraller gibi heybetli yapılara ilgi duyuyorlardı. Diğer yandan bununla paralel olarak toplumdaki diğer yöneticiler de aynı şekilde görkemli saraylar, malikâneler, büyük kamu binaları gibi yapıları talep edip, bunların inşasında teknik donanımları nedeniyle Masonlara muhtaçtılar. Elbette bu denklemde Masonlar da, bu iki güç odağına birden yakın olmakla önemli avantajlara sahip oluyorlardı. Hatta bir adım öteye giderek diyebiliriz ki, dinsel ve toplumsal kurumlar, Operatif Masonluk için tarihinin birçok döneminde ve birçok coğrafyada temel geçim kaynağı olmuşlardır. Bu da mesleki olarak başlayan bir birlikteliğin bilimsel ve inançsal etkileşimler ile evirilmesini ortaya çıkartmıştır. Hatta örneği bir adım daha ileri götürerek daha somutlaştırırsak Spekülatif Masonluk için de kullandığımız avadanlıklar; mesleki, söylemler; bilimsel, "tablo – sütunlar – alegoriler" gibi öğeler ise, birçok farklı coğrafya ve tarihin inançsal bir harmonisidir.

Bakınız Murat Özgen Ayfer bu üç başlık ve aralarındaki etkileşim için neler diyor;

"Ezoterizmin bilimsel yönünü almış olan örgütler, yalnızca doğal ve evrensel gerçeklerin, bunların yasalarının, bilgisel ilişkilerinin, keşif ve icatların peşindedir. Ancak bunların büyük çoğunluğu, bir dinsel ya da töresel öğeyi, en azından felsefi bir boyuta taşımak zorunda kalmıştır.

Peki aynı durum ezoterizmin meslek ve sanat bağlantısı için de söz konusu mudur?

"Sanat alanında ezoterizm bireylerarası iletişimin gerçekleşmesinde öznelliği ön plana çıkarır, duyumsal algılamayı geliştirir. Bundan ötürü de inançsal nitelikli bir öğretimden soyutlanamaz."

Daha çarpıcı bir tespiti de inançsal ezoterizm için yapıyor;

"Öncelikle din üzerine kurulu bir ezoterizm yalnızca inanç ve töre alanlarında kalmaz, bilim ve sanat alanlarına da uzanır. Bu nedenle salt bilimsel ve salt sanatsal olduklarını savunan ezoterik kurumlara oranla çok daha başarılı ve çok daha güçlü olmuştur. Bu tür ezoterizm, önce dinlerin akıl ve mantığa uymayan ögelerini ayıklamayı öngörür. Bunun sonucunda dinlerde üzerinde özenle durulan tapınma gerekleri ikinci plana itilir; hatta yadsınır. Tanrısal buyruklardan içsel anlamlar çıkarılır ve gizemcilik (mistisizm) ile sıkı bağlantılar kurulur.

Bilgisiz din bağnazları (yobazlar), bu tür bir ezoterik kurumların üyelerini tanrıtanımazlık (ateistlik) ile suçlarlar. Çünkü onların indinde öncelikli olan tapınma gereklerine uymaktır. Ancak bu tür ezoterizmin de bir ileri aşaması vardır. Bu da akıl yoluyla ve deneyle elde edilen bilgilerin ötesinde sezgi yoluyla sağlanabilen bilgilere öncelikle önem verilmesine başlanmasıdır. Bu aşamada gizemciliğin yerini gizlicilik (okültizm) alır. Bu ise birtakım gizli formüller ve işlemlerle doğanın gizemlerine ulaşma ve bu gizemleri bir güç kaynağı olarak somut işlerde kullanma amacına yönelir."

Ben bu farklı başlangıç noktalarına sahip ezoterik sistemler arasındaki etkileşimi, Masonluğun kurmaya çalıştığı Ülkü Mabedinin dayandığı üç sütun sembolizmasına benzetiyorum;

Ne salt akıl (*veya bilim*), ne salt kuvvet (*veya inanç*), ne de salt güzellik (*veya sanat*);

ama hepsi bir arada ve ancak bu şekilde Ülkü Mabedini kurabilmekte. İşte bu yüzden kanaatim odur ki; güncel – Spekülatif Masonluk çok gelişmiş bir ezoterik sistemdir.

Öte yandan bir sistem içindeki ezoterizm kavramının ilk bakışta anlaşılması kolay değildir. İncelendiği zaman rahatlıkla görülür ki birçok farklı ekol, okul ve topluluk da ezoterik çalışmalarda bulunmaktadır. Bu durum ezoterizmin bu ekollerle bilinçli veya sehven karıştırılmasına neden olmuştur.

Bunları örneklemek gerekirse; Okültizm, Mistisizm, Panteizm, Metafizik, Spritüalizm, Teozofi, Antropozofi, Parapsikoloji, Ufoloji bunlardan bazılarıdır. Bu ekoller elbette ezoterik çalışmalar yapabilir veya bu şekilde örgütlenebilirler, ama ezoterizm kavramı bu saydıklarımız değildir.

Peki, bu ezoterik sistemler neden doğmuş olabilir ve neyi amaçlamışlardır?

İnsanlık tarihi boyunca her dönemde ve her toplumda genel olarak insan; bencil, hırslı fakat tembel, genellikle değişimden pek hoşlanmayan, hatta tutucu bir eğilimdedir. Bu eğilimlerde insanlar arasında belirgin iki sınıfın oluşmasına neden olmuştur; "**güçlü yöneticiler**" ve "**zayıf halk**".

Güçlü olup yönetenler, günlerini ve geleceklerini güvence altına almak, her ne pahasına olursa olsun elde etmiş oldukları güçlerini ve iktidarlarını yitirmemek ve hatta bunu diğerleri ile paylaşmamak için sürekli olarak halkı bilgisizliğe tutsak etmiş, gerçeklerden uzaklaştırmışlardır. Bu şekilde zayıf halklar dogmalara ve batıl inançlara yöneltilmiş ve kolaylıkla korku ile güdülmüşlerdir.

Öte yandan her çağda zayıf halk kitleleri arasından sıyrılabilen, tüm baskı ve engellemelere karşın bu karanlık yönetimin baskılarına rağmen hakikati arayan ve bunu bir şekilde topluma yaymaya çalışan aydın kişiler olmuştur.

Bu aydınların en büyük özellikleri; akıl ve sezgilerini kullanabilmeleri ve en önemli silahları "**özgür düşünce**" güçleridir. Ne var ki bu aydın kişilerin savaşı veya mücadelesi yalnızca baskıcı yönetici sınıfla değil, öte yandan tutucu ve değişim karşıtı, tabiri caizse koyun sürüsü gibi güdülmekten hoşlanan, böylece yaratıcının en büyük nimetlerinden biri olan **aklı** kullanmayı reddeden kalabalık ve bağnaz topluluklarla da olmuştur.

Bir an durup düşünelim; iki uç arasındaki mücadelede aydınlık taraf nasıl davranabilir?

İlk seçenek; **ne pahasına olursa olsun açıkça savaşını verebilir**.

Dönüp tarihin kayıtlarına baktığımızda bilimsel ve akılcı gerçekleri veya inançsal farklılıklarını insanlığın yararı için toplumlarla paylaşmaya çalışan birçok aydının düştüğü durumu hepimiz biliyoruz…

Hallâc-ı Mansûr (858 – 922): Aslında Hakk içinde eriyip yok olmak anlamında söylediği "En-el Hak", yani "Ben Hakk'ım" sözünü idrak edemeyenler onu suçlayarak kendini "Allah" ile bir tuttuğu, yani şirk koştuğu gerekçesi ile 912 yılında tutuklattılar. Duruşması halkın saadeti için biraz uzun sürdürüldü, 922 tarihinde (*yani 10 yıl sonra*) Bağdat'ta önce kırbaçlandı; burnu, kolları ve ayakları kesildikten sonra idam edildi. Başı kesilerek Dicle üzerindeki köprüye dikildi; gövdesi yakılıp külleri nehrin sularına savruldu. Kesik başı iki gün köprüde dikili bırakıldıktan sonra Horasan'a gönderilerek bölgede dolaştırıldı.

Roger Bacon (*1220-1292*): Britanya İmparatorluğunda yaşamış olan Kelt bilim adamıdır. Hıristiyan olmayanlardan özellikle Araplardan birçok şey öğrenilebileceğini söylemiştir. Ona göre İbn-i Sina (*980-1037*) Aristoteles'ten (*M.Ö. 384-322*) sonraki en büyük filozoftu. Büyüteci icat etmiştir. Ve belki de en önemlisi; Bacon, empirik (*deneysel*) çalışma fikrinin ilk savunucusu olduğu kabul edilen Ortaçağ aydınıdır. Özgür fikirleri yüzünden hem kamusal otorite ve hem de din adamlarıyla sürekli tartışmalar yaşadığı için 14 yıl hapis yattı.

Giardano Bruno (*1548-1600*): Aristotelesçi kapalı evren görüşünden ilk sıyrılanlar arasında yer alan İtalyan filozoftu ve Kopernik'in (*1473-1543*) tezini savundu. Evrende, Dünya'dan başka birçok gezegenin bulunduğunu söyledi. Sadece bilim adamı olarak değil, ayrıca panteist görüşleri de o anki ana akım görüşlere aykırı bulunduğu için 7 yıl

engizisyonda yargılandıktan sonra Roma'da kazığa bağlanıp diri diri yakıldı.

İkinci seçenek olarak **Bilimsel araştırma ve faaliyetlerinden veya sanatsal çalışmalarından veya inanç ve düşüncelerinden vazgeçebilir ve zayıf halkın arasına karışabilir.**

Üçüncü seçenekte ise **çalışmaları ve araştırmaları kendilerine saklayarak hayatta kalma şansını arttırabilir.**

Peki, aydının amacı bu mudur?

O zaman toplumsal gelişme nasıl olacak, inanç ve felsefenin gelişmesi nasıl gerçekleşecek, ilerleme nasıl sağlanacak, sanat mükemmelleşebilecek mi ve en önemlisi özgür düşünce var olabilecek midir?

Elbette tarih içinde yöneticiler arasında bu gelişimlerin de hamilerinin olduğu zamanlar, az da olsa, olmuştur. Ancak yine tarih içinde sayısız kez bir çıkış yolu olarak, bu aydınlanmış kişiler çözümü yukarıda belirttiğimiz seçeneklerin haricinde bir başka seçenekte bulmuşlar ve bir araya gelerek bir ezoterik sistemin parçası olarak el birliği içinde çalışmalarına ve hayatlarına devam etmişlerdir.

Bununla birlikte unutulmamalıdır ki, ezoterik sistemler bilgilerinden yalnızca kendi mensuplarının yararlanması amacını gütmezler. Tam tersine üyelerini, içinde bulundukları toplumlarını ve ardından tüm insanlığı kucaklamaları ve hatta herkesin yararına çalışmaları için teşvik ederler. Ancak az evvelki örneklerden gördüğümüz gibi, bir insanın ömrü eğer ortam müsait değilse, fikirlerinin kitlelere yayılması için yeterli değildir. Bu yüzden de ezoterik sistemler fikirleri gelişigüzel veya sonuçları tehlikeli olacak şekilde toplumlara açmak yerine, sistemin gereği olarak, tahkik edilip sınanmış ve öğretiyi anlayabileceği düşünülerek sisteme dahil edilmiş inisiyelere kademeli olarak aktarmayı yöntem olarak kullanırlar. Bu şekilde kadim bilgi hem korunmuş, hem de aktarılmış olur.

Bilgiyi alan inisiye, bir yandan kadim bilgileri öğrenip özümserken, bir yandan da kendi çalışmalarını bu bilgiye ekler. Eğer ortam müsait ise tüm insanlığa yayar, değil ise sonraki inisiyeye devreder.

Ezoterizm konusunda bence büyük bir Üstat olan Yüksel Kazmirci Kardeşimiz bu konuda ne diyor, bakalım;

"... Masonluğun nihai hedefi nedir? Ritüelimizde sarih olarak yazar "Bütün insanlar ve insanlık için de mutluluk yuvası olacak bir Ülkü Mabedi yapmak". Peki Masonluk bu gayesinin tahakkuku için neler yapar? Direk olarak hiçbir şey yapmaz, parmağını bile kıpırdatmaz, bir heykel kadar sessizdir. Masonluğun bir tek mevzu vardır; İNSAN. O, insanlığa kendi yolunda yetişen insanlar vasıtası ile yararlı olur. Büyük Üstadın gerek gördüğü durumlar haricinde kesinlikle toplumu muhatap olarak almaz. Bu gaye uğrunda çalışmaya uygun nitelikteki insanları seçerek bünyesine alır ve nasipleri kadar alıp, olmaları için kendi muhteşem yoluna sokar..."

Bilgi çok narin bir tohum gibidir. Bir kere ekildi mi geri dönüşü olmaz. Filizlenebilir veya çürüyebilir. Ancak hiç ekilmezse de bir faydası olmaz…

Bilginin topluma indirilme süresi bir veya birçok insan ömründen uzun sürebilir. Ezoterizmde bu süre tolere edilir ve bilinir ki doğru zamana kadar sistem içinde kalıp sonra toplumlara yayılan bilginin temelleri çok daha sağlam olur.

Öte yandan bu devir ve gelişim sürecinde bilgi karşılıklı, hatta çok yönlü olarak aktarılırken, ortaya bir **müşterek** çıkarır. Sistemin bireyleri birbirlerine ilham verirken **ortak bir benlik**, kolektif bir **bilgi** oluşur. Bilgi, sistem içinde genişler, derinleşir, yenilenir ve olgunlaşır. Ezoterik sistemin içindeki inisiyeler arasındaki iletişim ne kadar çok ise, etkileşim de o kadar fazladır.

Hatta her bir inisiye aldığı, işlediği, üzerine koyduğu bilgiyi ne kadar çok aktarabiliyorsa o kadar vardır.

Belki de mesleğimizde de daha Çırak Derecesinden itibaren bahsi geçen ölümsüzlük budur, ne dersiniz?

Hayyam da aşağıdaki dörtlüğünde bunu mu anlatmak istiyordu acaba?

“Bir sır daha var, çözdüklerimizden başka
Bir ışık daha var, bu ışıklardan başka
Hiçbir yaptığınla yetinme, geç öteye,
Bir şey daha var, bütün eserlerinden başka.”

Sapir-Whorf hipotezini şu şekilde özetlemek mümkündür;

“Konuştuğunuz dilin yapısına göre karakteriniz ve buna bağlı olarak dünya görüşünüz de şekillenir.»

Buna göre Latin alfabesinin soldan sağa, Arapçanın sağdan sola, Çincenin yukarıdan aşağıya olması beynimizin yapısını değiştirebilir.

Hatta, örnek olarak 7 dil bilen birinin hangi dili konuşursa, karakterinde o dilin yapısına uyumlu bir değişim göstermesi olağandır.

Günümüz Türkçesi (ve birçok lisan için) “savaş” (İng.: “war”) anlamına gelen Sanskrit kelime; “*gravisti*” dir.

Sanskritçenin konuşulduğu dönemde ama başka bir coğrafyada doğmuş büyümüş olsaydık, bu kelimeyi öğrenirken kendi dilimize daha çok “*tartışma*” (İng.: “argument”) olarak çevirebilirdik.

Oysaki gerçekten Sanskritçenin konuşulduğu zamanda ve coğrafyalarda o kültür içinde büyümüş olsaydık, "*gravisti*" denildiği zaman "*birinin, karşı taraftan daha çok inek istediğini*" anlardık.

Bunun bir başka örneğini ise, batı dillerine "savaş sanatı" diye tercüme edilen "*Budo*" (veya Bu-jutsu) da görüyoruz. Aslen "*ortaya çıkan bir çatışmayı en kısa süre sonlandırmak*" manasına geldiğini düşünürsek, bu kavramı batı dillerine "*barış sanatı*" olarak tercüme etmek de muhtemelen doğru olacaktır. Ancak elbette birçok kavram gibi bire bir veya kısaca tercümesi mümkün değildir. Belki de bu yüzden batının gözünde Japon kültürü içindeki bu kavram savaşçıların yolu olarak görülerek tercümesi o dönemde bu şekilde yapılmıştır.

4. Yüzyılda Çin'de yaşamış olan ve Lao Zi'nin (*okunuşu: Laotsi*) takipçisi olan Taoist filozof Zhuangzi (*okunuşu: Cuanğzı*) şöyle diyor;

"Balık tuzağı balık yüzünden vardır, balığı aldıktan sonra tuzağı unutabilirsin. Tavşan kapanı tavşan yüzünden vardır, tavşanı aldıktan sonra tuzağı unutabilirsin. Kelimeler anlamlarından dolayı vardır, bir kez anlamı öğrendikten sonra kelimeleri unutabilirsin. Onunla konuşabilmem için kelimeleri unutan birini nerede bulabilirim?"

Bu yüzden dünya insanının özgürce düşünmesi için belli başlı kalıplardan, kendi toplumunun kavramlarından ve sözcüklerinden yani standartlardan sıyrılması, başka bir deyişle zihninin zincirlerini kırması gereklidir.

Tam da bu yüzden de ezoterik sistemlerin lisanı sembolizmadır…

Psikanalist Sigmund Freud (*1856-1939*) ve Carl Gustav Jung'un (*1875-1961*) çalışmaları bizlere, insan zihninin sembollerle düşünmek ve iletişim kurmak üzere donanmış olduğunu ve içinde yaşanan sembollerin zaman ve mekânın sınırlarını aştığını göstermiştir. Özellikle Jung'a göre insanlar genellikle yaşadıkları deneyimleri önce kendileri açısından anlaşılabilir kılmak, mantıklı bir hale getirmek, bir bakış açısı oluşturmak, yaşanılanlardan bir anlam çıkartmak ve en nihayetinde de başkaları ile paylaşmak için sembollere başvururlar.

Öte yandan; toplulukları oluşturan insanlar da, kendi aralarında olduğu kadar diğer toplumlarla, zaman kavramı içinde bireysel ve kolektif olarak etkileşimler yaşar, aktarımlar yaparlar.

Erich Fromm (*1900-1980*) ise, sembolik dilin her birimizin öğrenmesi gereken yegâne yabancı dil olduğunu söyler. Fromm'a göre ilk uygarlıklardan bugüne kadar kullanılan on binlerce sembol insanlığın ortak bilinçaltında birikerek kadim bir bilgiye dönüşmüştür. Bu düşüncesini "*sembolik dili anlamak bizi bilgeliğe doğru yaklaştırır*" diyerek özetlemiştir.

İnsanlığın tümünü ele aldığımızda bazı simgelerin evrensel olduğunu görürüz. Örneğin renklerin, bazı kuşlar ve hayvanların sembollerinin pek de açıklanmaya ihtiyacı yoktur. Çünkü insanoğlu bunlara içgüdüsel olarak tepki verir. Ancak bu aklımızı karıştırmasın; bilinen bir şeyin bilinen başka bir şey ile ifade edilmesi hiçbir zaman sembolizma değildir, bu daha çok simgelemedir. Yukarıda anlatılanlara paralel olarak semboller ile düşünme ise düşüncenin temelidir. Bir sembolün altındaki bilgiye veya başka bir deyiş ile sırra dikkatlice bakmadıkça ve bu yolla neye baktığımızı anlamadıkça, göreceğimiz şeyin bir resim, bir ikon, bir şekil, bir simge olmaktan öteye gitmeyeceği aşikârdır.

Sembolizma; sadece düşünce yapısını değil, zaman algısını da değiştirebilecek güçtedir. Bu şekilde, yukarıdaki örneğin aksine, günümüze kadar hayatta kalmış ve inisiyeler tarafından kuşaklar boyu aktarılmış semboller vardır.

Bir sembol öyle bir yapıdır ki, ona uzak olan bir harici için zaman zaman komik, zaman zaman çocukça, en yumuşak deyişle "basit" iken, o ekolde çalışan ve yaşayan ezoterik birey için üzerine sayfalarca yazılabilecek, saatler boyunca konuşulabilecek ve hatta günler boyunca tefekkür edilecek bir öğretinin imgeleştirilmesidir.

Burada simge, sembol, alegori gibi kavramların tanımlarına girmeyeceğim, ancak şunu belirtmekte fayda olduğunu düşünüyorum;

Ezoterizm'de bir şeyin göründüğünden farklı anlam taşıması, sembol olarak nitelendirilmesi için yeterli değildir. Sembol "**açıklanamazın**" ifade biçimidir. Yani bir ifade veya işaret, bizi bütünüyle sezilmesi olanaksız gibi görünen bir şeye götürüyorsa; bu bir semboldür.

Bu lisan veya daha temel olarak bir sembol nasıl öğrenilir?

Bunun için öncelikle "sembolün" ne olduğunu öğrenmemiz ve ötesinde idrak etmemiz gereklidir. Bu bizim için; güncel yani Spekülatif Masonluğun Çırak derecesinin temel amacıdır.

Sembolün ne olduğunu öğrendikten yani işin Çıraklığını yaptıktan sonraki adımda karşımıza çıkan **tablo** daha nettir.

Bu adımda bir sembolü anlamak için, onu öncelikle maddi boyutta zihnimize alırız. Bunu duyularımız *(beş duyumuz)* yardımı ile elde ettiğimiz bilgi ve izlenimleri vasıtası ile yaparız. Sembolü beynimizin içinde çeşitli sayısallaştırma *(yani* ölçme), karşılaştırma ve soyut kodlama biçimleri ile bir çeşit hiyeroglifleme tekniğine tabi tutarız.

Bunun için o sembolün içeriğine göre belki biraz gramer, belagat, mantık, aritmetik, geometri, hatta müzik ve astronomiden öğrendiklerimizden yararlanabiliriz.

Son olarak; önceki bilgi ve sezgilerimizle dolaylı veya bilinçli bir çağrışım ile bu sembolü zihnimizde yeniden boyutlandırır, işler ve yeniden içimizde inşa ederiz.

Ancak bu sefer ustalığımızı konuşturur ve içine biraz zaman, biraz his ve **sezgi** ekleriz.

Yüksel Kazmirci Kardeşimiz Masonik ezoterizm hakkında şunları diyor;

*"Masonik öğretide ezoterizm ve bu konunun Masonlarca iyi kavranılması ve bilinmesi çok mühimdir. Bunu idrak edemeyen Masonlar, Masonluğu herhangi bir dernek, bir sosyal kulüp olarak görüyor ve haricileştirmeye başlıyorlar. O zaman, Masonik toplantıları da her çeşit mevzuun, güncel olayların konuşulabileceği sıradan bir toplantı olarak kabul ediyorlar. Hatta, Masonluk bir yaşam tarzı olduğuna g*öre, *normal hayatta karşılaşabilecek her türlü toplumsal problemin de bu toplantılarda görüşülüp tartışılması gerektiğini düşünüyorlar.*

Esasında öncelikle belirtilmesi gereken husus, Masonluğun kesinlikle alelade bir dernek olmadığıdır. Masonluk, gizli çalışan bir topluluk olmadığı için varlığını devlet bünyesinde ancak bir dernek statüsü ile yasal hale getirebilir.

Öte yandan, Masonluk, kaide ve nizamlarını herkesin kendi arzusuna göre koyup değiştirebileceği bir sosyal kulüp de değildir. Gelenek ve prensipleri yüzyıllar önce tesis edilmiş bir meslek (*craft), bir nizamdır (order).*

İşte asırların eskitemediği bu temel prensipler mucibi, Masonluğun asla toplumsal olaylarla, günlük meselelerle uğraşmadığını söylemek mümkündür.

Bu Masonluğun tarzı değildir. Aksi takdirde Masonluk, karşıt fikirlerin asırlar boyu sürecek sürtüşmeleri karşısında çoktan yok olup giderdi.

Masonluğun tek bir hedefi vardır: İnsan.

Masonluk, bünyesine aldığı ve kendi muhteşem yolunda yürüterek, tüm insanlar ve insanlık için faydalı olacak bir yaşam gayesiyle yetiştirdiği Masonlar vasıtası ile toplumda etkili olmayı hedefler. Netice olarak Masonluk asla bugün var olup, yarın olmayacak geçici olaylarla uğraşmaz. Konuları, insan var oldukça hep var olacak, zamanın ve mekânın üstünde konulardır.

Bu konular mensuplara nasıl aktarılabilir?

Asırlar boyunca bu mabetlere kimler gelir, sütunları dolduran Kardeşler burada ne ararlar?

Elbette ne aradığını bilmeden gelen bazı Kardeşler olabilir, ama onlar bu konunun dışında kalırlar…

Günlük yaşamlarında bazı şeylerin eksikliğini hisseden nadir insanlar, onları aramak için, içlerinde var olan çağrının sesini duyarlar…"

Ezoterizm işte tam bu çağrıyı duyanların yoludur.

Ezoterizm Yoldur.

Yol, Hakikat yoludur.

Hakikat vardır ve bence ulaşılabilir.

Ancak bunun için **bedensel** (*kuvvet*), **zihinsel** (*akıl ve hikmet*) ve **sezgisel** (*güzellik*) olarak eş zamanlı **olgunluk** gereklidir.

Yol, bunun hazırlığıdır.

Hermetik bir deyiş ile bu yazımı sonlandırıyorum;

"Her us büyük gerçekleri kavrayamaz. Çoğunluk ya aptal ya kötüdür.
Aptalsalar, gerçek karşısında akıllarını büsbütün yitirirler.
Kötüyseler, bu gerçeği kötüye kullanarak, büsbütün kötülük ederler.
Gerçeği gizlemekten başka yol yoktur.
Bulmak, bilmek, susmak gerek..."

KAYNAKÇA

1. Dinler Tarihine Giriş / Mircea Eliade
2. Doğuş ve Yeniden Doğuş / Mircea Eliade
3. Tüm Çağların Gizli Öğretileri / Manly P. Hall
4. Ezoterizm Niçin Masonik Öğretinin Temel Taşıdır? / Yüksel Kazmirci (M.S. No.153)
5. Ezoterizm / İ.V.A.L. Yayınları 2007
6. Ezoterizm ve Masonluk / Tanju Koray
7. Masonluk – Işığı Arayanların Hikâyesi / Remzi Sanver
8. Masonluk Nedir ve Nasıldır? / Murat Özgen Ayfer
9. Ansiklopedik Mason Sözlüğü / Murat Özgen Ayfer
10. Büyük İnisiyeler – Dinlerin Gizli Tarihi / Edouard Schure
11. Okültizm, Tarih Boyunca Gizli Bilimler / Reşat Güner (Derleyen)

BİR ARŞİV BELGESİNİN EŞLİĞİNDE YEMİN KÜRSÜSÜNE ZAMAN İÇİNDE YOLCULUK

Yavuz Selim AĞAOĞLU

The document recently brought to daylight from The Archive of the Grand Lodge of Turkey allows us to understand a period of the history of Turkish Freemasonry with different aspects. This one-page document allows us to gain important and new information about the ritual practices and also the administrative structure of the 1950s in Turkish Freemasonry.

Türkiye Büyük Locası'nın zengin arşivinden son dönemde gün ışığına çıkarılan bir belge, Masonluk tarihimizde bir dönemi farklı yönleriyle daha iyi anlamamıza imkân veriyor.[1] Tek sayfalık bu belge 1950'li yıllarda hem dönemin Masonik idari yapılanması, hem de ritüelik uygulamaları hakkında önemli ve yeni bilgiler edinmemizi sağlıyor.

İncelediğimiz belge İzmir Vadisi'nde çalışan Promethee Locası'nın 10 Mart 1954 tarihinde sorduğu Yemin Kürsüsünün düzenlenmesi ile ilgili soruya İstanbul'daki "Gran Loj"un verdiği cevabı içeriyor. Ancak bu kadarla kalmıyor, İstanbul'daki "Gran Loj"dan gelen cevap "Türkiye Süprem Konseyi'ne Bağlı İzmir Ünitesi" aracılığı ile İzmir Vadisi'ndeki diğer localara da ayrı ayrı bildiriliyor.

Yemin Kürsüsü ile ilgili soruyu soran Promethee Locası, 1948 sonrası Uyanış Dönemi'nde İzmir'de kurulan üçüncü locadır. Fransızca çalışmak üzere 9 Haziran 1952 tarihinde, 4 numaralı İzmir Locası ve 13 numaralı Nur Locası üyelerinin desteği ile kurulmuştur.[2] İlk Üstadı Muhteremi Ernest Ferri'dir.[3] Yazının yazıldığı tarihteki Üstadı Muhteremi ise

1 HKEMBL Tarihî Arşivi Belge No:402.13/3944, s:223.
2 "Türk Masonluğu'nun 95. Yılı", HKEMBL Özel Yayını, Ekim 2004, s:69-71.
3 1891 yılında İstanbul'da doğan Ernest Ferri 30 Mart 1928 tarihinde Ziyây-ı Şark Locası'nda

Masonluk tarihine geçmiş bir hukukçu olan Hulûsi Selek'tir.[4]

Sorunun sorulduğu makam olan "Türkiye Süprem Konseyi'ne bağlı Büyük Mahfil (Gran Loj)" ise, 28 Ocak 1951 tarihinde İstanbul'da kurulmuştur. Hatırlanacağı üzere, Türk Masonluğu'nda 1948 yılındaki Uyanış, bir Büyük Loca olmadan Yüksek Şûra -o zamanki unvanıyla "Türkiye Süprem Konseyi"- tarafından gerçekleştirilmiştir. 28 Ocak 1951'de toplanan Yüksek Şûra, tüzüğünü hazırladığı Büyük Loca'yı tahsis etmiş ve yapılan ilk seçimde de o dönemin Hâkim Büyük Âmir Kaymakamı Mustafa Hakkı Nalçacı Büyük Loca'nın ilk Büyük Üstadı seçilmiştir.[5] Böylelikle uyanış sonrası Türk Masonluğu'nda büyük loca idaresinde bir döneme geçilmiştir. Ancak kurulan bu Büyük Locanın sembolik derecelerin yönetiminde ne kadar etkili olduğu tartışmalı bir konudur. Çünkü kurulan Büyük Loca doğrudan doğruya Yüksek Şûra'ya tâbi olarak çalışmıştır, hatta antetli kağıdı bile bu vurgular şekilde "Türkiye Yüksek Şûrası'na Bağlı Büyük Mahfil" başlığını taşımaktadır. Bu nedenle 1951 yılı başında kurulan Büyük Locanın "Uyandırma", tekris ve ritüel konuları dahil olmak üzere, birçok önemli konuda yetkisi olmadığı için bir "ara

---

tekris edilmiştir. Uyanış Dönemi'nde Osmanlı Bankası İzmir Şubesi Müdürü iken, Hakkı Türegün ve Necdet Alan'ın teklifi ile İzmir Locası'nda 1 Haziran 1950 tarihinde Çırak derecesinde 92 Matrikül numarası ile uyandırılmıştır. 14 Aralık 1950'de Kalfa derecesine, 21 Aralık 1950 tarihinde de Üstat derecesine terfi etmiştir. Promethee Locası'nın 1 numaralı kurucu üyesi olmuş, Üstadı Muhteremlik görevinden sonra 28 Haziran 1956 tarihinde vefat etmiştir. Bkz: HKEMBL Tarihî Arşivi, 1935 Öncesi Üye Sicil Kartları No:901; Ağaoğlu, Yavuz Selim, "Merak Edilmemiş Yıllar – Masonluk Tarihimizde Uyandırma", İzmir Vadisi Araştırma Locası Yayın No:14, Nisan 2017, s:225-227; Ağaoğlu, Yavuz Selim, "Uyku Dönemi'nden Uyanış' İzmir'de Masonluğa Bir Bakış", İzmir Vadisi Araştırma Locası Yayınları, 2009, s: 13, 14, 18, 22, 31, 46, 48, 76, 78, 79.

4 1908 yılında Konya'da doğan Hulûsi Selek Ankara Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra, bir müddet Avanos Sorgu Hâkimliği ve İzmir Muhakemat Müdürlüğü Hazine Avukatlığı görevlerini yürütmüş ve ardından 1933 yılında İzmir Barosu'na kaydını yaptırmıştır. 1949-1950 döneminde İzmir Belediye Başkanı seçilen Hulûsi Selek, 1952-1962 yılları arasında İzmir Barosu Başkanlığı yapmış, 1961 yılında Kurucu Meclis Üyeliğine seçilmiş ve Meclis'te Adalet Komisyonunda görev almıştır. 1969-1972 yılları arasında da Türkiye Barolar Birliği Disiplin Kurulu Üyesi olarak görev alan Hulûsi Selek, 9 Kasım 1950 tarihinde İzmir Locası'nda tekris edilmiştir.Uyanış döneminde lokal binalarının geri alınması davalarında önemli rol üstlenen Hulûsi Selek, Promethee Locası'nın kurucuları arasında yer almış ve 1954-1955, 1958-1959, 1966 ve 1975 yıllarında bu locadan Üstadı Muhterem olarak görev yapmıştır. 1963-1971 yılları arasında da Büyük Görevliler Kurulu'nda Büyük Koruyucu, Büyük Hasenat Emini, Büyük I. Tören Üstadı ve Büyük I. Nazır olarak görev yapmış ve 1965 Olayları sırasında Süleyman Demirel için verilen mektubun soruşturması için kurulan tahkik heyetinde Halit Arpaç ve Saffet Rona ile yer almıştır. Hulûsi Selek 1 Ağustos 1992 tarihinde vefat etmiştir. Bkz. Ağaoğlu, Yavuz Selim, "Bir Davanın Anatomisi: İzmir Lokal Binasının Geri Alınış Süreci", İzmir Vadisi Araştırma Locası Yayınları, Ekim 2010, s: 7, 12, 14,16, 17, 25, 31, 33, 38, 40, 50, 52, 95, 101, 281; Ağaoğlu, Yavuz Selim - Sanver, M. Remzi, "Masonluk Tarihimizde 1965 Olayları", Mimar Sinan Araştırma Locası Yayınları No:33, Nisan 2016, s:255-259.

5 Ağaoğlu, Yavuz Selim, "Büyük Mahfil'in 1951 Yılında Kuruluşuna İlişkin Tarihi Belgeler", Mimar Sinan Dergisi, Sayı:173, Yıl: 2016, s:9-20.

merci" olarak görev yaptığı söylenebilir. Tüzüğünde de bunu teyit eder şekilde, sembolik dereceleri Yüksek Şûra adına idare etmekle görevlendirildiği, hatta hariçte Yüksek Şûra'nın onayını almadan Masonluğu temsil edemeyeceği ifade edilmektedir. Ancak zaman içinde "Uyandırma" ve tekris işlemleri ile birlikte üye sayısı arttıkça ve yeni localar kuruldukça, böyle bir idari yapılanmada günlük işlerin bile yürütülmesinde bazı sıkıntıların yaşandığı görülmüştür. 1953 yılında Fethi Erden'in Büyük Üstat seçilmesinden sonra, mevcut sorunların iki yeni "Ünite" kurularak çözümlenmesi öngörülmüştür. Buna göre İstanbul'daki Büyük Loca'dan bağımsız ve doğrudan Yüksek Şûra'ya bağlı olarak İzmir ve Ankara'da birer "Ünite" kurulacaktır. Bu idari birimlerin başında bir Yüksek Şûra Temsilcisi olacak ve yönetimde locaların Üstadı Muhteremleri ile bunların seçeceği bir muhasip üye yer alacaktır.[6]

Büyük Loca'nın yetkilerine sahip olarak İzmir ve Ankara'da kurulması ve Yüksek Şûra ile bağımsız olarak irtibat kurması hedeflenen bu iki "Ünite" kısa sürede yönetim yapısını da değiştirmiştir. Bu durumda İstanbul'daki Büyük Loca kendiliğinden bir "Ünite" haline dönüşmüş ve adı da sadece İstanbul Vadisi'ni kapsayacak şekilde İstanbul Gran Loju olarak değiştirilmiştir.[7] İncelediğimiz belge işte tam bu geçiş döneminde yazılmıştır. Bir başka ifade ile "Ünite"ler kurulmuş, ama "Türkiye Süprem Konseyi'ne bağlı Büyük Mahfil (Gran Loj)" henüz "İstanbul Gran Loju" adını almamıştır.

Promethee Locası'nın sorduğu soruya İstanbul'daki Büyük Mahfil tarafından 25 Nisan 1954 tarihinde verilen cevap, "Türkiye Süprem Konseyi'ne Bağlı İzmir Ünitesi"ne hitaben yazılmıştır. İzmir Ünitesi de kendisine gelen yazıyı 9 Mayıs 1954 tarihinde İzmir'deki localara göndermiştir. Bu tarih de bir başka geçiş dönemini işaret etmektedir. Çünkü İzmir Ünitesi sadece birkaç gün önce, 1 Mayıs 1954 tarihinde kurulmuştur. O tarihte "Ünite Reisi" Hamdi Nüzhet Çançar, "Ünite Umumi Kâtip"i ise Halit Arpaç'tır.[8]

---

6 Yüksek Şûra'nın aldığı bu kararla gündeme gelen yeni yapılanma Masonik mevzuat açısından da bir düzenleme getirilmesini gerektiriyordu. O nedenle 16 Nisan 1954 tarihli Büyük Loca toplantısında bu konuda tüzük üzerinde ne gibi değişiklikler yapılması gerektiği karar bağlanmıştı.

7 Bu karar 17 Ekim 1954 tarihli Büyük Loca toplantısında alınmıştır. Daha sonra İzmir ve Ankara "Ünite"leri de benzer uygulamaya geçerek, önce Ankara ardından İzmir Gran Loju seçimle kurulmuştur. "Gran loj" kurma şartı en az 7 locanın bulunmasıdır. O nedenle İzmir Gran Loju'nun kuruluşu Ankara'dan sonra ancak 18 Kasım 1955 tarihinde olmuştur.

8 Hamdi Nüzhet Çançar, 18 Eylül 1890 tarihinde Saraybosna'da doğmuştur. Askerî Eczacı olarak 1908 yılında mezun oldu. Edirne'deki ilk görev yerinden Yemen'e sürüldü. Balkan Savaşı'ndan sonra İstanbul'a geldi. Çanakkale ve sonra Süveyş Kanalı Harekatı'nda görev aldı ve Mısır'da esir düştü. Mütareke sonrasında İstanbul'a döndü ve daha sonra Millî Mücadele'ye katıldı. 1926'da Salihli'de bir eczane açtı, sonra İzmir'e taşındı.Çeşitli gazetelerde başyazarlık ve köşe yazarlığı da yapan Hamdi Nüzhet Çançar, 24 Haziran 1925'te İzmir'de Ehram Locası'nda tekris edildi. 5 Kasım 1925'te Kalfa ve 11 Mart 1926 tarihinde de Üstat derecesine terfi etti. 1948 yılında Yüksek Şûra'da 33. dereceye terfi ederek, İzmir'de Uyanış Dönemi'ndeki Masonik çalışmaları örgütleyen Hamdi Nüzhet Çançar, en son olarak 16 Aralık 1956'da Büyük Üstat Yardımcısı seçilmiş ve 15 Haziran 1957 tarihindeki vefatına

Bir buçuk yıl sonra İzmir Vadisi'nde İzmir Gran Loju kurularak, kendi daimi heyetini belirleyecek ve yapılan seçimde Hamdi Nüzhet Çançar "Gran Metr", Halit Arpaç ise "Gran Metr Yardımcısı" seçilecektir.

İdari yapılanma açısından bu geçiş döneminde, Promethee Locası tarafından kaleme alınan yazıda Yemin Kürsüsünün düzenlenmesi ile ilgili bilgi istenmiş ve bu konu 12 Nisan 1954 tarihli "Büyük Daimî Heyet"te ele alınmıştır.[9] Toplantı zaptına orijinal imlasıyla şu kayıt düşülmüştür:

"*Promethee Muh:. Mah:.nin 10 Mart 1954 tarihli levhası okunarak; Yemin Kürsüsünde bulunması umumi hükümler ve teamül iktizasından olan kitaplar ve talimatname (Mason Kanunları) hakkında münasip bir cevabın yazılması Büyük Kâ:. B:.den reca olundu"*

Türkiye Süprem Konseyi'ne Bağlı Büyük Mahfil (Grand Loj)'un 25 Nisan 1954 tarih ve 687 sayılı yazısında Promethee Locası'na verilen cevap orijinal imlasıyla şöyledir:

"19 Mart 1854 tarihli levhai biraderaneleri cevabıdır:

Tekris esnasında edilen yemin, o haricînin vicdanen inandığı Mukaddes Kitab ile Kavanini Esasiye ve Umumiyemiz üzerine olacağına göre, Mahfil içtima Salonunun (Ma'bedin) muayyen olan mahallinde ve Şarka nazır olmak üzere, tertip edilecek bir Kürsü üzerine, edyanı muhtelifenin dinî itikadatının esasını telkin eden Mukaddes Kitapların konulması ve bu meyanda cari olan Mahafil Umumî Nizamnamesinin de beraberce bulundurulması ve bu Kitapların üzeri münasip yeşil bir örtü ile örtülerek bunların üzerine de çapraz vaziyette bir Kılıç vaz'edilmesi teamüle de uygun olacağının, Daimi Hey'etin 18 Nisan 1954 tarihli toplantısında alınmış olan karar mucebince, Muhterem Mahfilinize iş'arı muvafık telâkki edilmiş olduğunu ve muktezasının buna göre ifa buyurulmasını arz eder, K:.çe sevgi ve saygılarımızı sunarız, Üs:. Muh:. ve Az:. KK:."

Bu metinde ilk bakışta üç husus dikkati çekmektedir. İlk olarak 10 Mart 1954 tarihinin yazıda sehven 19 Mart 1854 olarak yazıldığı görülür. İkinci husus 12 Nisan 1954 tarihli Daimi Heyet toplantısında alınan kararın 18 Nisan 1954 olarak yazılmasıdır ki, 18 Nisan

kadar bu görevi sürdürmüştür.
Halit Arpaç, 13 Mart 1905'te İstanbul'da doğdu. İstanbul Sanayi Mektebi İnşaat Bölümü'nden mezun olduktan sonra, 1935'te Sümerbank adına Rusya'da pamuklu dokuma üzerine ihtisas yapmıştır. 1937'de Nazilli Basma Fabrikası'nın kuruluşunda görev yapan Halit Arpaç, aynı zamanda Sümerspor kulübünü kurmuş ve FİFA kokartlı futbol hakemliği yapmıştır. Özel sektörde uzun yıllar yönetici olarak çalışan Halit Arpaç, 18 Nisan 1931 tarihinde Selâmet Locası'nda tekris edilmiştir. 16 Kasım 1931'de Kalfa ve 4 Mayıs 1932'de Üstat derecesine terfi etmiştir. 1948 yılında Hürriyet Locası'nda uyandırılmış, 1950'de İzmir Locası'na tebenni etmiş, Gönül Locası, Ümit Locası ve Manisa Locası'nın kurucuları arasında yer almıştır. Daha sonra Müsavat Locası'na tebenni etmiştir. Büyük I. Nazır, Büyük Üstat Kaymakamı ve 23 Nisan 1980-25 Nisan 1981 arasında Büyük Üstat olarak görev yapmıştır. 5 Ağustos 1989'da vefat etmiştir.

9 "Büyük Daimî Heyet" tabiri hatırlanacağı üzere 1971 yılında "Büyük Kurul", 1973 yılı sonunda da "Büyük Görevliler Kurulu" şeklinde değiştirilecektir.

1954 aslında Umumi Heyet'in toplantı tarihidir. Üçüncü husus ise bu metnin altında "Büyük Kâtip" yerine "Büyük Kâtip Yardımcısı"nın imzasının olmasıdır. Bu önemli bir ayrıntı olarak değerlendirilebilir. Çünkü o tarihte "Büyük Kâtip" olarak görev yapan Târık Ziyal, 18 Nisan 1954 tarihli Umumî Heyet toplantı davetiyesinin Hâkim Büyük Âmir Mim Kemal Öke'ye gönderilmemiş olması nedeniyle toplantıda Hâkim Büyük Âmir'in sert tepkisini çekmiş ve akabinde özür dileyerek istifa etmiştir.[10] Daha sonra Târık Ziyal'in Büyük Sekreterlik görevinden istifası kabul edilmeyecek ve kendisine aynı yılın Eylül ayına kadar izin verilecektir.[11] O nedenle belgenin altında "Büyük Kâtip Yardımcısı"nın imzası bulunduğu söylenebilir.

İncelediğimiz belgenin belki de en ilgi çekici yönü, Yemin Kürsüsünün düzenlemesine ilişkin yapılan detaylı tariftir. Bu tarife göre Doğu'ya bakacak şekilde düzenlenen kürsü üzerinde, başta Tekris Töreni yapılacak haricinin inandığı Kutsal Kitap olmak üzere, çeşitli dinlere ait Kutsal Kitaplar ile Anayasa ve Localar Genel Tüzüğü bulunacak, üzerine örtülen yeşil renkli örtünün de üstüne çapraz kılıç yerleştirilecektir.

Türk Masonluğu ritüellerinde Yemin Kürsüsü üzerine Kutsal Kitapların yerleştirilmesi, ilk kez 1959 yılında basılan ritüellerle hayata geçirildiği için, 1954 yılının Nisan ayında yazılı olarak bir locaya ve "Ünite" vasıtasıyla ile bir vadide bulunan tüm localara gönderilen bu Yemin Kürsüsü tarifi kaydedilmeye değerdir.

Bunu değerlendirebilmek için birkaç hususa değinmek faydalı olabilir. Hatırlanacağı üzere bu yazının yazılmasından bir süre önce, 28 Eylül 1953 tarihinde New York Büyük Locası Büyük Üstadı Ward Arbury Türkiye'ye gelmiş ve Hâkim Büyük Âmir Mim Kemal Öke ve Büyük Sekreter ile görüşmüştür. Anglosakson Masonluğu ile ilişkiler açısından tarihi bir adım olarak kabul edilebilecek bu ilk görüşmede, Arbury'nin dile getirip açıkladığı karşılıklı tanışma şartları arasında, her üyenin kendi vicdanını bağlayacak şekilde mukaddes kabul ettiği Kutsal Kitapların Yemin Kürsüsü üzerinde bulundurulması da vardır. Aynı tarihte düzenlenen Daimi Heyet toplantısında sözü edilen tanışma şartlarının küçük farklılıklar dışında, *"tamamen kabul edilmiş ve tatbik edilmekte olduğunun tesbit edildiği"* tersimata geçmiştir.[12] Bu ifade son derece dikkat çekicidir.

---

10 Bu husus 18 Nisan 1954 tarihli toplantı zaptına şu şekilde geçmiştir: *"Bü:. Ka:. söz alarak; Gran Loj Büyük Kitabet bürosunun yegâne mes'ulü sıfatıyle, S:. Gr:. Kom:.e bu celse için dâvetiye gönderilememiş olduğundan şahsen mes'ul bulunduğunu, dâvetiye gönderilmemesi için hiçbir yerden bir emir almadığını, kendisi gönderilmemesini düşünmediğini, gönderilmemesi için hiçbir yere emir vermediğini ve herhangi bir fikr-i mahsus mevcut olmadığını tasrih ederek özür diledi."*

11 Selanik'te 1905 yılında doğan Târık Ziyal, Cumhuriyet Locası'nda tekris edilmiştir. İki farklı arşiv belgesine göre, tekris tarihi 13 Temmuz 1930 ve 12 Ağustos 1930 olarak geçmektedir. 29 Mart 1931 tarihinde 28 Nisan 1935'te Üstat derecesine terfi etmiştir. 1948 yılında Hürriyet Locası'nda uyandırılmış, 1950 yılında Müsavat Locası'nın kurucuları arasında 20 matrikül numarası ile yer almış ve aynı locada Üstadı Muhterem olarak görev yapmıştır. Daimi Heyet'te Târık Ziyal 17 Şubat 1982 tarihinde vefat etmiştir.

12 28 Eylül 1953 tarih ve 12/49 sayılı Daimi Heyet toplantı tersimatı.

30 Ocak 1955'te Mim Kemal Öke'nin vefat etmesi üzerine, yerine Fuat Hulusi Demirelli'nin Hâkim Büyük Âmir seçilmesi ve 27 Haziran 1955 tarihinde Yüksek Şûra tarafından kaleme alınan *"Remzi mahfillerin müstakilen idare selâhiyetinin Gran Loja verildiğini"* bildiren beyannamenin yayınlanması, Türk Masonluk tarihinde bir başka dönüm noktası olarak kabul edilebilir. Çünkü bu beyanname ile birlikte *"Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti esasları mahfuz kalmak üzere, Türkiye dâhilindeki bütün Remzi Mahfillerde tatbik edilecek ritüellerin kaleme alınması"* yetkisi de devredilmiştir.

Aynı yıl 29 Ağustos 1955'te New York Büyük Locası'ndan Charles W. Froessel Türkiye'yi ziyaret etmiş ve Ankara'dan gelen Ahmet Salih Korur başkanlığında bir heyet ile tanışma şartlarını görüşmüştür. Görüşülen şartlar arasında Kutsal Kitaplar ve yemin tarzının uygunluğu da yer almıştır.

1959 yılında basılacak ritüellere kadar uygulanan resmi ritüel metinlerinde hiçbir değişiklik yapılmamasına karşılık, 11 Haziran 1956 tarihli İstanbul Gran Loju toplantısında Yemin Kürsüsü ile ilgili bir değerlendirme daha yapıldığı görülmektedir. Toplantı tersimatına *"Yemin Kürsüsü üzerindeki Kutsal Kitapların alelade zamanlarda tozlanıp kirlenmemesi için mestur* [kapalı] *tutulmasına, celse sırasında (Kur'an ile Tevrat)ın kapalı İncilin ise Yuhanna'nın birinci sahifesinin açık bulundurulması usulüne"* uyulması ile ilgili kayıt düşülmüştür.

16 Aralık 1956 tarihinde bağımsız bir Büyük Locanın kurulmasından sonra yayınlanan ilk ritüel olan 1959 tarihli ritüelde tarif edilen Yemin Kürsüsü ile 1954 yılında Promethee Locası'na yazılan yazıda tarif edilen Yemin Kürsüsü tarifi arasında bazı farklar olduğu açıktır. 1959 tarihli ritüelde Yemin Kürsüsü mabedin ortasında Doğu'ya yakın konumlandırılmıştır. Ayrıca yapılan tarifte Kutsal Kitaplar, Gönye, Pergelin yanı sıra, Yemin Kürsüsünde bir de "üçgen" bulundurulacağı belirtilmiştir. Kutsal Kitapların çalışma sırasında açık bulundurulacağı özel olarak vurgulanmıştır. 1961 yılında yayınlanan ritüel değişiklik metni ile birlikte "üçgen", Yemin Kürsüsü üzerinden kaldırılmış; ayrıca Kutsal Kitapların üzerinin örtüleceği örtü de tarif edilmiştir. 1959 tarihli ritüel ile birlikte anayasa ve tüzük kitapçığının Hatip Kürsüsü üzerine alındığı ayrıca not edilmelidir. 1959 yılında yayınlanan ritüelde yapılan Yemin Kürsüsü tarifinde, kılıç bulunmamasına mukabil kılıcın Yemin Kürsüsü üzerinden kaldırılması, ancak 5 Nisan 1970 tarihli Daimi Heyet toplantısında kararlaştırılacak ve localara duyurulacaktır.[13]

Gün ışığına çıkan bu belge sayesinde, 16 Aralık 1956 tarihinde kurulan bağımsız Büyük Locanın yayınladığı ilk ritüel olan 1959 tarihli ritüelde yapılan kimi önemli değişikliklerin birden bire ortaya çıkmadığı, yıllar içinde yavaş yavaş uygulamaya konmuş ve olgunlaşmış pratiklerden kaynaklandığı ileri sürülebilir. Unutulmamalıdır

13 Masonluk tarihimizde Yemin Kürsüsünün tefriş değişikliği ile ilgili detaylı bilgi için Bkz. Ağaoğlu, Yavuz Selim - Koparan, Ergin, "Masonluk Tarihimizde Mabet Tefrişi", İzmir Vadisi Araştırma Locası Yayınları No:23, Şubat 2021, s: 105-158.

ki, 1909 yılındaki kuruluşundan başlayarak farklı obediyanslardan farklı Masonluk kültürlerine mensup üyelerin bir çatı altında toplanmasını sağlayan memleketimizdeki Masonluk kültürü, kuşaktan kuşağa aktarılmış bir sentez ve uyum kabiliyetine sahiptir.

Tüm bunların yanı sıra, bu belge hem içerik, hem de şekil itibarı ile işaret ettiği yeni ve önemli bilgilerle bizi zaman içinde bir yolculuğa çıkarmakta ve bildiklerimizi yeniden sorgulamamızı sağlamaktadır. Bu suretle diyebiliriz ki, zengin ve el değmemiş arşivimizden gün ışığına çıkan her belge Masonluk tarihimiz hakkında ne kadar az şey bildiğimizi ve doğrudan birinci derece arşiv belgesi üzerinden araştırma yapmanın önemini bizlere bir kez daha hatırlatmaktadır. Geçmişi ve dolayısıyla bugünü anlamak için, kişisel değerlendirmelerin birer olgu gibi değerlendirilip ezberlenmesinden daha çok, mütevazı ve sakin arşiv çalışmalarının etkileşimine ihtiyaç vardır.

S.·.A.·.K.·.Ş.·.C.·.

TÜRKİYE SÜPREM KONSEYİ'ne bağlı
İZMİR ÜNİTESİ

No·.:3 İzmir Va.·.9 Mayıs 1954

Nur Mah.e Muh.ine

Üs.·.Muh.·.ve Az.·.KK.·.,
Tekris esnasında yapılacak Yeminler hakkında Va.·.mizde kâin PROMETHEE Mah.·.Muh.·.inin bir sûaline cevaben Türkiye Süprem Konseyine bağlı İstanbul Va.·.sinde kâin Gran Loj'dan alınız 25 Nisan 1954 tarihli cevabî Lev.·. sureti aşağıya çıkarılmıştır.
İcabına göre hareket edilmesini rica ve K.·.çe sevgi ve saygılarımızı tekrarlarız,Üs.·.Muh.·.ve Az.·.KK.·.

Um.·.Kâ.·.i Ünite Reisi

S Ü R E T

Türkiye Süprem Konseyine bağlı
Büyük Mahfil
(Gran Loj) İstanbul Va.·., 25 Nisan 1954

No.:687

PROMETHEE Mah.·.Muh.·.ine

19 Mart 1854 tarihli levhai biraderaneleri cevabıdır:
Tekris esnasında edilen yemin,o hariçinin vicdanen inandığı Mukaddes Kitab ile Kavanini Esasiye ve Ummiyemiz üzerine olacağına göre,Mahfil içtima Salonunun(Ma'bedin)muayyen olan mahallinde ve Şarka nâzır olmak üzere, tertip edilecek bir Kürsü üzerine,edyanı muhtelifenin dinî itikadatının esasını teşkil eden Mukaddes Kitapların konulması ve bu meyanda cari olan Mahafil Ummûmî Nizammamesinin de beraberce bulundurulması ve bu Kitapların üzeri münasip yeşil bir örtü ile örtülerek bunların üzerine de çapraz vaziyette bir Kılıç vaz'edilmesi teamüle de uygun olacağının,Daimî Hey'etin 18 Nisan 1954 tarihli toplantısında alınmış olan karar mucebince,Muhterem Mahfilinize iş'arı muvafık telâkki edilmiş olduğunu ve muktezasının buna göre ifa buyurulmasını arz eder,K.·.çe sevgi ve saygılarımızı subarız,Üs.·.Muh.·.ve Az.·.KK.·.

Selâhiyeti mahsusa ile
Bü.·.Kâ.·.y.·.

İmza ve Mühür.

11- V- 1954 resmi celsede okunmuştur-

OKURLAR İÇİN BİBLİYOGRAFYA

Ergin KOPARAN

The early books on Freemasonry in Turkish were lectures published by the lodges or individual Freemasons. For a long time, reference books in English and French are used at the library. Publishing degree books or reference books on various subjects of Freemasonry became popular by the end of the 20th Century. After several pioneering books, A Publishing House is founded under the Grand Lodge Shop. Also, books published by different publishers are also put up for sale at the Shop.

In this article a list/several lists of books in Turkish on Freemasonry shall be offered. Some of these books are the papers presented in the Research Lodges. The others are the reprints of the former out of print books. Other publisher's books sold in the Shop are also included. Finally, a list of books in EA, FC and MM degrees are added to help the researchers.

Masonluğa veya Masonlara ilişkin Türkçe yayınlanan ilk kitaplar localarda yapılan konferansların basılması ya da locanın veya Büyük Maşrık'ın yıldönümü dolayısıyla bastırılan yayınlardan oluşmaktaydı. Kıdemli Kardeşler veya Ebedi Maşrık'a emanet edilenler için kitaplar da yayınlanmıştır.

Masonluğun sembolleri, alegorileri, Masonluğun yorumları gibi konularda, uzun süre Fransızca, İngilizce ve diğer dillerde kaynakların kullanılmasıyla yetinilmiştir.

Mimar Sinan Araştırma Locası'nın 1965 yılında kurulup, 1966 yılında düzenli toplantılara başlanması, 1966 yılında Mimar Sinan Dergisinin yayın hayatına girmesinden sonra, bir süre kütüphane ve arşiv oluşturma, bilgi biriktirme dönemi geçirilmiştir.

Mimar Sinan Araştırma Locası, 1972 yılında ilk araştırma kitabını yayınladı. Celil Layiktez'in yazdığı kitap İngiliz ritüellerinin tarihçesini, gelişimini ele almaktaydı.

Bu kitabın hemen ardından, o günlerde henüz Türkçede yaygınlaşmamış olan derece açıklamalarını içeren, Fransızca kaynaklardan derlenmiş, Tanju Koray'ın yazdığı "Çırak Kalfa Usta" kitabı 1973 yılında yayınlandı. Kitabın çıktığı Mimar Sinan Dergisinin (1974 yılındaki) 14. sayısının 64. sayfasında bir ilanla duyuruldu.

Kitap, önsözde "Usta Mason, Çırak ve Kalfalara Masonik ilmi öğretmekle yükümlüdür. 'Çırak, Kalfa, Usta' da bunun için hazırlanmıştır" diyen Tanju Koray'ın kişisel çalışmasıyla hazırlanmış ve önsözden anlaşıldığına göre Giovanni Tanburini, Ahmet İnal ve Tahsin Batman'ın katkılarıyla bastırılmıştı.

Masonluğa ilişkin öğretici kitapların yayınlanması giderek çoğaldı. Bu arada 2000'lere girerken, faal hale gelen İktisadi İşletme kitap yayınlamaya başladı.

Yayın hayatındaki mevzuat değişikliklerine uyum gösterebilmek üzere, 2014 yılında İktisadi İşletme'nin yayınevi sertifikası yenilendi. Basılacak bütün kitaplar için ISBN ve bandrol alınması uygulanmaya başlandı. İktisadi İşletme'de diğer yayınevlerinin bastığı kitaplardan sadece bandrollü olanların satılabilmesi sağlandı.

Araştırma Localarının yayınlanmasına karar verdikleri kitaplar, İktisadi İşletme tarafından yayıncılık mevzuatına uygun olarak bastırıldı.

Yazının devamında, bir konuyu inceleyecek, araştırma yapacakların yararlanabileceği kitapların listelerini sunuyoruz. Araştırma Localarının yayınları, çok yayını olan yazarların listeleri ile İktisadi İşletme'nin diğer yayınları ve başka yayınevlerinin İktisadi İşletme'de bulunan kitapları ayrı ayrı listelerde verilmiştir.

Bu listelerde bulunan kitaplar arasında bazıları tükenmiş olabilir. Baskısı tükenmiş kitaplara da kütüphanede ulaşıp yararlanmak mümkün olacaktır.

Mimar Sinan Araştırma Kitapları Dizisi

Celil Layiktez, Başlangıcından Bugüne Ritüelimizin İnkişafı, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 1, 1972.

K. S. [Kemal Salih] Sel, Türk Masonluk Tarihine Ait Üç Etüt, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 2 1973.

Pınar Muhterem Locası Fikri Çalışmalarından Bazı Örnekler, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 3, 1975.

Sahir Erman (çeviren), Regius, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 4, 1977.

Nafiz Ekemen (derleyen), Arşivlerimiz İçinde 1965 Olayları, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 5, 1978; İktisadi İşletme Yayınları.

Fikret Çeltikçi, Hür Masonluk Tarihinden Notlar, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 6, 1998; İktisadi İşletme Yayınları.

Paul Dumont, Grand Orient de France Arşivlerinde Osmanlı İmparatorluğu XIX. Yüzyıl Ortası ile Birinci Dünya Savaşına Yakın Dönemde İstanbul Fransız Obedyansına Bağlı Mason Locaları; XX. Yüzyıl Başlarında Selanik'teki Fransız Obedyansına Bağlı Fran Masonluk, (çev: Rıfat İnsel), Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 7, 1985. (Bk. Paul Dumond, Osmanlıcılık Ulusçu Akımlar ve Masonluk, YKY, 2000).

Ars Quatuor Coronatorum Dergisi Cilt: 1-97, Fihrist, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 8, 1987.

Cavit Yenicioğlu, İskoçya ve İngiltere Büyük Localarını Ziyaret İzlenimleri, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 9, 1987.

Mehmet Fuat Akev, Masonluk Tarihi ile Genel Tarih Arasında Mukayeseli Tablolar, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 10, 1987.

Reşat Atabek, Sayı Sembolizmasına Genel Bakış, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 11, 1987.

Büyük Üstat Mesajları (1966-1990), Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 12, 1991.

Mehmet Fuat Akev, Türkiye'de Masonluk Tarihi ve Türk Toplumunda Masonluğun Rolü, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 13, 1992.

Ziya Umur, Masonluk Hakkında Konuşmalar, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 14, 1992.

Reşat Atabek, Masonluk Üzerine, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 15, 1994; İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Sahir Erman, Tekrisin Anlamı, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 16, 1996; İktisadi İşletme Yayınları, 2013.

Sahir Erman, İkinci Derecenin Sembolizması, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 17, 1996; İktisadi İşletme Yayınları, 2013.

Sahir Erman, Üçüncü Derecenin Sembolizması, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 18, 1996; İktisadi İşletme Yayınları, 2013.

Hayrullah Örs, Suha Umur, Bazı Meşhur Masonlar, Birinci Baskı, 1976, gözden geçirilmiş İkinci Baskı, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 19, 1996.

Mehmet Fuat Akev, Çırak, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 20, 1997; İktisadi İşletme Yayınları, 2013.

Ahmet Akkan, Büyük Üstatlar, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 21, 1997.

Semih Tezcan, İsmail İşmen, İlk Türk Masonları ve Sultan Murat V, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 22, 1998.

Mimar Sinan Araştırma Locası 2000-2001 Dönemi Çalışmaları, 2002.

Mimar Sinan Araştırma Locası 2002-2003 Dönemi Çalışmaları, 2004.

Mimar Sinan Araştırma Locası 2004-2008 Dönemi Çalışmaları, 2010.

Türkiye'deki İtalyan Locaları (GOdI, Logge Italiane in Turchia, 2005), 2010; Mimar Sinan, Sayı: 156, 2012.

Albert Mackey, Masonik Hukuk Prensipleri, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 27, İktisadi İşletme Yayınları, 2010.

Mimar Sinan Araştırma Locası 2008-2010 Dönemi Çalışmaları, 2010.

JSM Ward, Hiram Abif Kimdi?, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 29, İktisadi İşletme Yayınları, 2014.

Maşrık-ı Azam-ı Osmani Kavanin-i Hukukiyyesi, Derleyen: Güngör Öcal, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 30, İktisadi İşletme Yayınları, 2014.

Doğan Yalım, Masonik Eğitim Rehberi, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 31, İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Metin Delevi, 1933-1945 Döneminde Avrupa Masonluğu, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 32, İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Yavuz Selim Ağaoğlu, M. Remzi Sanver, Masonluk Tarihimizde 1965 Olayları, Yarım Asır Sonra Bir Retrospektif Denemesi, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 33, İktisadi İşletme Yayınları, 2016.

Celil Layiktez, Aydınlanmanın Masonluk Vektörü ile Gelişmesi ve Yayılması, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 34, İktisadi İşletme Yayınları, 2017.

Derya Şensoy, Dokuz İlham Perisi Locası, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 35, İktisadi İşletme Yayınları, 2018.

Uğur Tuzlacı, Masonluğun Temel Konuları, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 36, İktisadi İşletme Yayınları, 2018.

Albert Mackey, Hür Masonluğun Sembolizması, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 37, İktisadi İşletme Yayınları, 2019.

M. Remzi Sanver, Hür Masonluğun Temel Kavramlarına Dair Bir Rehber, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 38, İktisadi İşletme Yayınları, 2019.

Kağan Kale, Hakikat ve Hürriyetin Peşinde, Necat Muhterem Mahfili ve 1930 Olayları, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 39, İktisadi İşletme Yayınları, 2020.

Hayrullah Örs Konferansları 2016-2020, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 40, İktisadi

İşletme Yayınları, 2020.

Celil Layiktez Anısına Armağan, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 41, İktisadi İşletme Yayınları, 2021.

Mimar Sinan Araştırma Locası 2011-2019 Dönemleri Tebliğleri (CD formatında), Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 42, 2020.

Yavuz Selim Ağaoğlu, M. Remzi Sanver, Okan Yunusoğlu, Masonluk Tarihimizde 1970'li Yıllar, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 43, İktisadi İşletme Yayınları, 2021.

AGAL (Anadolu Güneşi Araştırma Locası) Araştırma Kitapları Dizisi

Bir Araştırma Locasının Amacı ve Çalışma Yöntemleri, AGAL Araştırma Dizisi No: 1, İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Türkiye'de Hür Masonluk Karşıtlığı ve Gerçekler, Derleyen: Necdet Kesmez, Editör: Gazanfer Can, AGAL Araştırma Dizisi No: 2, İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Masonluk Kültürü, Editör: Remzi Sanver, AGAL Araştırma Dizisi No: 3, İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Türkiye Büyük Maşrıkı'nın Localar Genel Tüzüğü 1932, Derleyen: Güngör Öcal, AGAL Araştırma Dizisi No: 4, İktisadi İşletme Yayınları, 2013.

Ahilik ve Masonluk, Derleyen: Hüseyin Yavuz Güven, AGAL Araştırma Dizisi No: 5, İktisadi İşletme Yayınları, 2014.

İkinci Derece-i Remziyye Talimatnamesi 1914, Derleyen: Güngör Öcal, AGAL Araştırma Dizisi No: 6, İktisadi İşletme Yayınları, 2013.

Üçüncü Derece-i Remziyyeye Mahsus Malumat 1914, Derleyen: Güngör Öcal, AGAL Araştırma Dizisi No: 7, İktisadi İşletme Yayınları, 2014.

Doğu-Batı Kültür ve İnançlarında Kendini Bil, Editör: Gazanfer Can, AGAL Araştırma Dizisi No: 8, İktisadi İşletme Yayınları, 2014.

Bacıyan-ı Rum (Anadolu Bacıları), Derleyen: Okan Işın, Editör: Gazanfer Can, AGAL Araştırma Dizisi No: 9, İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Hür Masonların Taşları Markalama Geleneği, Derleyen: Okan Işın, Editör: Gazanfer Can, AGAL Araştırma Dizisi No: 10, İktisadi İşletme Yayınları, 2016.

Haçlı Seferleri Cilt 1., Haçlı Seferleri Öncesi, Proje: Okan Işın, Editör: Gazanfer Can, Danışman: Yüksel Güngör, AGAL Araştırma Dizisi No: 11, İktisadi İşletme Yayınları, 2017.

Hakikat Nedir? Masonlukta Hakikat, Derleyen: Namık Doğancıoğlu, Editör: Gazanfer Can, AGAL Araştırma Dizisi No: 12, İktisadi İşletme Yayınları, 2017.

Mehmet Bekâr, Temel İlkeler Işığında Masonik Hukukumuz, AGAL Araştırma Dizisi No: 13, İktisadi İşletme Yayınları, 2018.

Haçlı Seferleri Cilt II. Ortaya Çıkan Siyasi ve Sosyal Olaylar, AGAL Araştırma Dizisi No: 14, İktisadi İşletme Yayınları, İktisadi İşletme Yayınları, 2021.

Asım Akin, Masonluk ve/veya Pozitif Düşünmenin Soyağacı, AGAL Araştırma Dizisi No: 15, 2018.

Güngör Öcal, İlk Spekülatif Büyük Loca, AGAL Araştırma Dizisi No: 16, İktisadi İşletme Yayınları, 2020.

Yavuz Güven, Toplum Önünde Konuşma Sanatı, Editör: Gazanfer Can, AGAL Cep Kitapları Dizisi No: 1, İktisadi İşletme Yayınları, 2016.

Ertan Tatlıcıoğlu, Namık Kemal, Editör: Gazanfer Can, AGAL Cep Kitapları Dizisi No: 2, İktisadi İşletme Yayınları, 2016.

Mustafa Şişman, Hasan Ali Yücel, Editör: Gazanfer Can, AGAL Cep Kitapları Dizisi No: 3, İktisadi İşletme Yayınları, 2016.

Hür Masonluğun İlk Temelleri William Schaw ve Yapıtları, Derleme: Oktay Solak, Editör: Gazanfer Can, AGAL Cep Kitapları Dizisi No: 4, İktisadi İşletme Yayınları, 2017.

Altay A. Birand, Hermetik Felsefe, Dünyadaki Etkileri ve Masonluk, Editör: Gazanfer Can, AGAL Cep Kitapları Dizisi No: 5, İktisadi İşletme Yayınları, 2018.

Namık Doğancıoğlu, Metafizik Olarak Akıl ve Hikmet, Kuvvet, Güzellik, Editör: Gazanfer Can, AGAL Cep Kitapları Dizisi No: 6, İktisadi İşletme Yayınları, 2018.

Kazım Ünal Yüzbaşı, Seğmen Geleneğinde Masonluğun Yeri ve Rolü, Editör: Gazanfer Can, AGAL Cep Kitapları Dizisi No: 7, İktisadi İşletme Yayınları, 2018.

Atatürk Bir Semboldür, Editör: Gazanfer Can, AGAL Özel Yayın No: 1, İktisadi İşletme Yayınları, 2013.

Anatolia, Güneşin Doğduğu Topraklar, Derleyen: Tevfik Orbey, Editör: Gazanfer Can, AGAL Özel Yayın No: 2, İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Gazanfer Can, Bir Mason Gözüyle Hayat, Ankara, Başkent L. Y., 2020.

İVAL (İzmir Vadisi Araştırma Locası) Araştırma Kitapları Dizisi

Doğan Dirik, İzmir Vadisi Masonluğunun Demografik Yapısı (CD formatında), İVAL Araştırma Dizisi No: 1, 2004.

Yavuz Selim Ağaoğlu, Başlangıcından Günümüze Türk Masonluğunda Ritüeller 1909-2004, İVAL Araştırma Dizisi No: 2, 2004.

Yavuz Selim Ağaoğlu, Uyku Döneminden Uyanışa İzmir'de Masonluğa Bir Bakış, İzmir Muhterem Locası 1950 Yılı Tersimatları, İVAL Araştırma Dizisi No: 3, 2015.

Mustafa Besimzade, Sorularla Masonluk, İVAL Araştırma Dizisi No: 4, 2014.

İVAL Üyeleri Ortak Çalışması, Ezoterizm-2007 Yılı Mason Haftası Çalışmaları, İVAL Araştırma Dizisi No: 5, İktisadi İşletme Yayınları, 2012.

Yavuz Selim Ağaoğlu, Sembolik Masonlukta Çalışma Tabloları ve Masonluğumuzdaki Yeri, İVAL Araştırma Dizisi No: 6a, 2015.

Yavuz Selim Ağaoğlu, Bir Davanın Anatomisi İzmir Lokal Binasının Geri Alınma Süreci, İVAL Araştırma Dizisi No: 6b, 2015.

Necip Dalkılıç, İslam Felsefesinde Akılcı Bir Ekol İhvan-ı Sefa Can Kardeşliği, İVAL Araştırma Dizisi No: 7, 2015.

Çınar Atay, Mustafa Besimzade, Selim Besimzade, Doğan Dirik, Melih Uçar, Tuna Uslu, Spekülatif Masonluğun Kuruluş Aşamaları, İVAL Araştırma Dizisi No: 8, 2014.

Tanıl Adalı, Mustafa Besimzade, Can Kapyalı, Ege'de Bir Loca: Homer Locası, İVAL Araştırma Dizisi No: 9, 2015.

Bülent Şenocak, Tefekkür Hücresi: Masonik Aydınlanmanın İlk Adımı, İVAL Araştırma Dizisi No: 10, 2016.

Necip Dalkılıç, Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Dönemindeki Fikir Akımlarında Yer Alan Masonlar, İVAL Araştırma Dizisi No: 11, 2017.

Yavuz Selim Ağaoğlu, Taşrada Bir Loca Kurma Girişimi: Balıkesir Ülkü Locası, İVAL Araştırma Dizisi No: 12, 2017.

Yavuz Selim Ağaoğlu, Mahmut Esat'a Karşı Unutulmuş Bir Mücadele, İVAL Araştırma Dizisi No: 13, 2016.

Yavuz Selim Ağaoğlu, Merak Edilmemiş Yıllar: Masonluk Tarihimizde Uyandırma, İVAL Araştırma Dizisi No: 14, 2017.

Mustafa Besimzade, Abbas Türnüklü, Fatih Dalkılıç, Masonlukta Dün Bugün Yarın, İVAL Araştırma Dizisi No: 15, 2017.

Tayfun Erkızan, Can Kapyalı, Remzi Sanver, 300. Yılında Hür Masonluk, İVAL Araştırma Dizisi No: 16, 2018.

Marc Halévy, Masonik Felsefe, Çeviren: Can Kapyalı, İVAL Araştırma Dizisi No: 17, 2018.

Yavuz Selim Ağaoğlu, Osmanlı Masonluğu 1917-1920 Dâimî Hey'et-i Muazzama Zabıtları, İVAL Araştırma Dizisi No: 18, İktisadi İşletme Yayınları, 2018.

Yavuz Selim Ağaoğlu, Ozan Arslan, Reinhard Markner, Laszlo Vari (Editörler: Yavuz Selim Ağaoğlu, Okan Yunusoğlu), Müttefik Devletlerin Büyük Localar Toplantısı Berlin 1918, İVAL Araştırma Dizisi No: 19, İktisadi İşletme Yayınları, 2019.

Yavuz Selim Ağaoğlu, Başlangıcından Günümüze Türk Masonluğunda Ritüeller Çırak Derecesi 1909-2012, 3 Cilt, İVAL Araştırma Dizisi No: 20, İktisadi İşletme Yayınları, 2019.

Yavuz Selim Ağaoğlu, Başlangıcından Günümüze Türk Masonluğunda Ritüeller Kalfa Derecesi 1909-2012, 2 Cilt, İVAL Araştırma Dizisi No: 21, İktisadi İşletme Yayınları, 2020.

Necip Dalkılıç, Bilinmeyen Yönleriyle Feylesof Rıza Tevfik, İVAL Araştırma Dizisi No: 22, İktisadi İşletme Yayınları, 2021.

Yavuz Selim Ağaoğlu, Ergin Koparan, Masonluk Tarihimizde Mabet Tefrişi, İVAL Araştırma Dizisi No: 23, İktisadi İşletme Yayınları, 2021.

Derlemeler – Biyografiler Serisi:

Yavuz Selim Ağaoğlu, İlk Ritüellerimiz 4-30, İstanbul, 2011.

Kardeşimiz Numan Güneygil, Hazırlayan: Yavuz Selim Ağaoğlu, İzmir, 2014.

Yüksel Kazmirci, Ketum Üstattan Kadoş Şövalyesi'ne Yolculuk, Hazırlayan: Yavuz Selim Ağaoğlu, İzmir, 2017.

Yüksel Kazmirci, Ben Böyle Düşünüyorum Aziz Kardeşlerim, Hazırlayan: Yavuz Selim Ağaoğlu, İzmir, 2017.

Ayhan Yalay, Nehirlerden Denizlere Düşlerden Düşüncelere, Hazırlayan: Yavuz Selim Ağaoğlu, İzmir, 2017.

Kardeşimiz Demir Savaşçın, Hazırlayan: Yavuz Selim Ağaoğlu, İzmir, 2017.

Kardeşimiz Ayhan Yalay, Hazırlayan: Yavuz Selim Ağaoğlu, İzmir, 2019.

Hüseyin Dilek Akarlı, İykaaf Konuşmaları, Hazırlayan: Yavuz Selim Ağaoğlu, İzmir, 2019.

Güngör Kavadarlı, İykaaf Konuşmaları, Hazırlayan: Yavuz Selim Ağaoğlu, İzmir, 2019.

Bir Devrin Son Temsilcisi Özcan Onat, Hazırlayan: Yavuz Selim Ağaoğlu, İzmir, 2020.

Kardeşim Cevad Gürer, Hazırlayan: Yavuz Selim Ağaoğlu, (Evrensel Locası), 2021.

Necmi Karakullukçu, 50 Yılın Anıları, Hazırlayan: Yavuz Selim Ağaoğlu, (Tesviye Locası), 2022.

Tanju Koray Kitapları

Tanju Koray, Çırak Kalfa Usta, İstanbul, César Rigo Basımevi, 1973

Tanju Koray, Çırak Derecesi Rehberi I., 1978; İktisadi İşletme Yayınları, 2014.

Tanju Koray, Kalfa Derecesi Rehberi II., 1978; İktisadi İşletme Yayınları, 2014.

Tanju Koray, Üstat Derecesi Rehberi III., 1978; İktisadi İşletme Yayınları, 2014.

Tanju Koray, Çırak (Genişletilmiş Basım), Yenilik Basımevi, 1990; İktisadi İşletme Yayınları, 2012.

Tanju Koray, Tefekkür Hücresi, Gün Işığı Locası Yayınları, 1990.

Tanju Koray, Tabloların Tarihçesi, Gün Işığı L. Y., 1991.

Tanju Koray, Çırak Tablosu, Gün Işığı L. Y., 1991.

Tanju Koray, Kalfa Tablosu, Gün Işığı L. Y., 1991.

Tanju Koray, Üstat Tablosu, Gün Işığı L. Y., 1991.

Tanju Koray, Sofra Locası, 1991; Üçgen L. Y., 2002.

Tanju Koray, Hür Masonlukta Landmarklar, Sadakat L.Y., 1991.

Tanju Koray, Loca Tabloları, Anadolu L. Y., 1992.

Tanju Koray, Yorumlar, Anadolu L. Y., 1992; İktisadi İşletme Yayınları, 2016.

Tanju Koray, Hür Masonun Yükümlülükleri 1723, 1738, 1764-Ahiman Rezon 1815, (Yorumsuz-Açıklamasız Karşılaştırma), Tesviye L. Y., 1998; İtibarlı Kitaplar, 2015.

Tanju Koray, Yeni Çırağa, Geometri L., 2003.

Tanju Koray, Çırak Mason (Yeni Çırağa Hitap), Yeditepe L. Y., [t.y.]

Tanju Koray, Çırak Kalfa Usta (Yeniden Yazılmış Basım), İzmir, Özveri L. Y., 2005; İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Tanju Koray, Emulation Ritual ve Modern Ritual Çevirisi - Çırak, İzmir, Özveri L. Y., 2006; İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Tanju Koray, Emulation Ritual ve Modern Ritual Çevirisi - Kalfa, İzmir, Özveri L. Y., 2006; İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Tanju Koray, Emulation Ritual ve Modern Ritual Çevirisi - Üstat, İzmir, Özveri L. Y., 2006; İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Tanju Koray, E.K.S.R. Ritüelleri Çevirisi - Çırak, İzmir, Özveri L. Y., 2007; İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Tanju Koray, E.K.S.R. Ritüelleri Çevirisi - Kalfa, İzmir, Özveri L. Y., 2007; İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Tanju Koray, E.K.S.R. Ritüelleri Çevirisi - Üstat, İzmir, Özveri L. Y., 2007; İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Tanju Koray, "Müsvedde Defterleri" - Çırak Kalfa Üstat (Yayınlanmayan son kitabı).

Tanju Koray, İzmir, Ege Locası Yayınları, 2009. (kitap-DVD)

Tanju Koray Anısına Hazırlanmıştır, İzmir, Ege Locası Yayınları, 2009.

Celil Layiktez Kitapları

Celil Layiktez, Başlangıcından Bugüne Kadar Ritüelimizin İnkişafı, Mimar Sinan Yayınları: 1, İstanbul, Yenilik Basımevi, 1972.

Celil Layiktez, Neden Royal Arch?, 1997.

Celil Layiktez, Ortaçağın Aydınlığı, İstanbul, Faik Yolaç Ofset Basım, 1998.

Celil Layiktez, Türkiye'de Masonluk Tarihi Cilt:1. Başlangıç 1721-1956, İstanbul, Yenilik Basımevi, 1999.

Celil Layiktez, Türkiye'de Masonluk Tarihi Cilt:2. Yapılanma 1957-1970, İstanbul, Yenilik Basımevi, 2001.

Celil Layiktez, Türkiye'de Masonluk Tarihi Cilt:3. Konsolidasyon Dönemi 1971-1990, İstanbul, Yenilik Basımevi, 2003.

Celil Layiktez, Soru ve Yanıtlarla Mason Profili, İstanbul, 2009.

Celil Layiktez, Short History of Freemasonry in Turkey 1909-2009, İstanbul, Rekmay Ltd., 2009.

Celil Layiktez, Aydınlanmanın Masonluk Vektörü ile Gelişmesi ve Yayılması, Mimar Sinan Araştırma Kitapları Dizisi: 34, İstanbul, H.K.E.M. Derneği İktisadi İşletmesi Yayınları, 2017.

Tamer Ayan Kitapları

Tamer Ayan, Hür Masonlukta Kutsal Kitaplar, Sevenler L. Y., 1991; İtibarlı Kitaplar, 2015.

Tamer Ayan, Masonik Flora, Güzel İstanbul L. Y., 1992.

Tamer Ayan, Masonik Açıdan Atatürk, Güzel İstanbul L. Y., 1993.

Tamer Ayan, Masonik Demirci, Güzel İstanbul L. Y., 1994.

Tamer Ayan, Ham Taşın Evrimi, Güzel İstanbul L. Y., İstanbul, Güzel Sanatlar Matbaacılık AŞ, 1998.

Tamer Ayan, E.K.S.R. Olgunlaşma, 1994; İktisadi İşletme, 2019.

Tamer Ayan, Biz Zamanın Müdürleriyiz, Erdem Hâkim Şapitri, 1995.

Tamer Ayan, Atatürk ve Masonluk, 1995.

Tamer Ayan, Çırak El Kitabı, 1996; İtibarlı Kitaplar, 2017.

Tamer Ayan, Mason Önlüğü, 1996; İtibarlı Kitaplar, 2015.

Tamer Ayan, Bilgi Çağı Masonluğu, 1997.

Tamer Ayan, Çift Başlı Kartal, 1998; İktisadi İşletme, 2019.

Tamer Ayan, Masonik Demirci, ikinci baskı, Ak Yayınları, 2000.

Tamer Ayan, Royal Arch, 2000; İtibarlı Kitaplar, 2015.

Tamer Ayan, Ham Taşın Evrimi, ikinci baskı, birinci kitap, İstanbul, Ak Yayınları, 2000.

Tamer Ayan, Yusuf, İstanbul, Ak Yayınları, 2000.

Tamer Ayan, E.K.S.R. Jüriprudans Lektürler, 2000; İktisadi İşletme, 2019.

Tamer Ayan, Ham Taşın Evrimi, ikinci baskı, ikinci kitap, İstanbul, Ak Yayınları, 2001.

Tamer Ayan, Ham Taşın Evrimi, ikinci baskı, üçüncü kitap, İstanbul, Ak Yayınları, 2001.

Tamer Ayan, Ham Taşın Evrimi, ikinci baskı, dördüncü kitap, İstanbul, Ak Yayınları, 2001.

Tamer Ayan, Gerçekleri Bırak Hakikati Ara, 2006.

Tamer Ayan, Tanzimat ve Meşrutiyet Döneminde Masonlar, 2006.

Tamer Ayan, Masonik Merdiven, Ankara, Yurt Kitap Yayın, 2007.

Tamer Ayan, Kalbimizde Saklı Kalan Atatürk ve Masonluk, Sır Metinler, Ankara, Yurt Kitap Yayın, 2008.

Tamer Ayan, Masonik Gözle Yusuf, 2008.

İktisadi İşletme Yayınevi - Diğer Yayınevleri

M. Remzi Sanver, Işığı Arayanların Hikâyesi Masonluk, İktisadi İşletme Yayınları, 2017.

M. Remzi Sanver, Muntazam Masonluk ve İnanç, İktisadi İşletme Yayınları, 2017.

M. Remzi Sanver, Unutma Beni Çiçeklerinin Devrim Hikâyesi, Sagitta Yayınları, 2013.

M. Remzi Sanver, İnisiyasyonun Metodolojisi, İktisadi İşletme Yayınları, 2016.

Can Arpaç, Az Yonttum Uz Yonttum, 27 Mart 1959-18 Nisan 1992, İktisadi İşletme Yayınları, 2017.

Can Arpaç, Bir Çekicim Var, Vurdum Taşa, 18 Nisan 1992-20 Nisan 1996 (Biraz öncesi ve sonrasıyla), İktisadi İşletme Yayınları, 2017.

Can Arpaç, Bir Pergelin Gölgesi Düşmüş Üstüme, 1997-2012, İktisadi İşletme Yayınları, 2017.

Can Arpaç, Can Kardeşim, Can Kardeşin, Hazırlayan: Yavuz Selim Ağaoğlu, Eşitlik L. Y., 2017.

Suha T. Aksoy, 1965-1966 Olayları, İstanbul, Ülkü L. Y., 2003.

Suha Aksoy, Masonlukta 50 Yıl, İstanbul, 2009.

Eski Büyük Üstat Dr. Enver Necdet Egeran'ın Bazı Konuşmaları, Güzel İstanbul L. Y., 1990.

En Muh. Enver Necdet Egeran, 17. Büyük Üstat, Güzel İstanbul L. Y., 2006.

Enver Necdet Egeran, Güncelleşen Masonluk, İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Enver Necdet Egeran, Gerçek Yüzüyle Masonluk, İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

A. Pulad Verbas, Ayna Sembolizması, İtibarlı Kitaplar, 2016.

A. Pulad Verbas, Alev Saçan Yıldız Sembolizması, İtibarlı Kitaplar, 2019.

Abdurrahman Erginsoy, Çırak Derecesi El Kitabı, İktisadi İşletme Yayınları, 2014.

Abdurrahman Erginsoy, Kalfa Derecesi El Kitabı, İktisadi İşletme Yayınları, 2014.

Abdurrahman Erginsoy, Üstat Derecesi El Kitabı, İktisadi İşletme Yayınları, 2014.

Abdurrahman Erginsoy, Türkiye'de Masonluğun Doğuşu ve Gelişmesi, İktisadi İşletme Yayınları, 2013.

Ahmet Şenkut (derleyen), Seçilmiş Üstadı Muhteremin Yardımcısı, İtibarlı Kitaplar, 2013.

Ahmet Şenkut, Hür Masonluk Hakkında 101 Soru Cevap, İtibarlı Kitaplar, 2014.

Albert Pike, Hür Masonluğun Kadim ve Kabul Edilmiş İskoç Ritinin Ahlak ve İnancı Çırak Derecesi, Sagitta Yayınları, 2012.

Albert Pike, Hür Masonluğun Kadim ve Kabul Edilmiş İskoç Ritinin Ahlak ve İnancı Kalfa Derecesi, Sagitta Yayınları, 2012.

Albert Pike, Hür Masonluğun Kadim ve Kabul Edilmiş İskoç Ritinin Ahlak ve İnancı Üstat Derecesi, Sagitta Yayınları, 2013.

Albert Pike, Hür Masonluğun Kadim ve Kabul Edilmiş İskoç Ritinin Ahlak ve İnancı Çırak, Kalfa, Üstat Dereceleri, Sagitta Yayınları, .

Albert Pike, Kelimelerin Kitabı, Çeviren: Efe Tuzcu, Sagitta Yayınları, 2014.

Altay A. Birand, Masonluk ve Tarihsel Evrimi, Bilim, Metafiziğin Fiziği, İktisadi İşletme Yayınları, 2011.

Altay A. Birand, Masonluk, Aydınlanma, Ritler, İktisadi İşletme Yayınları, 2010.

Anderson, Hür Masonlar Anayasası (Anderson Nizamnamesi) 1723, Çeviren: M. Kemal Tunusluoğlu, İktisadi İşletme Yayınları, 2014.

Atila Besen, Teklif Ön Tahkikat, Tahkikat, Rehberlik,

Sentez L. Y., 2019.

Bijularımız, Derleyen: Mustafa Şişman, İktisadi İşletme Yayınları, 2017.

Cihangir Gener, Çırak Derecesindeki Ezoterizm, Bilgelik Okulu Yayınları, 2015.

Cihangir Gener, Kalfa Derecesindeki Ezoterizm, Bilgelik Okulu Yayınları, 2015.

Cihangir Gener, Üstat Derecesindeki Ezoterizm, Bilgelik Okulu Yayınları, 2015.

E. Sena Çınar, Taşocağından Esintiler, İktisadi İşletme Yayınları, 2016.

Erdal Bargut, Masonluğa Doğru, İtibarlı Kitaplar, 2012.

Erol Dolunay, Masonluğa Giriş Bilgileri I., Sagitta Yayınları, 2017.

Güngör Öcal, Türk Masonluğu, İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Hakan Türkkuşu, Bir Masonun Bilmesi Gereken Semboller, Simgeler, Kavramlar, Cinius Yayınları, 2017.

Henry Ridgely Evans, Sembolik Masonluğun Ötesi, Çeviren: Tahsin Ünal, Sagitta Yayınları, 2017.

John R. Bennet, Hür Masonluğun Kökenleri ve Tapınak Şövalyeleri, Çeviri: Milko Özbahar, Sagitta Yayınları, 2015.

John Theophilus Desaguliers, Böyle Başlamıştı, Çeviren: Ahmet Şenkut, İtibarlı Kitaplar, 2015.

Mason Adayını Bilgilendirme Kitapçığı, Ocak 2018.

Masonluk Üzerine 3-5-7 Dakikada Konuşmalar, Derleyen: Ahmet Şenkut, İtibarlı Kitaplar, 2012.

Masonluk Üzerine, Hazırlayanlar: Nafiz Ekemen vd., İktisadi İşletme Yayınları, 2017.

Mithat Gürata, Masonluk Nedir Ne Değildir, İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Özdoğan Anbar, 1909 Ulusal Büyük Locanın Kuruluşuna Kadar Osmanlı Topraklarında Masonluk, İtibarlı Kitaplar, 2013.

Raoul Berteaux, Çırak Derecesindeki Sembolik, İtibarlı Kitaplar, 2015.

Raoul Berteaux, Kalfa Derecesindeki Sembolik, İtibarlı Kitaplar, 2015.

Raoul Berteaux, Üstat Derecesindeki Sembolik, İtibarlı Kitaplar, 2014.

Raşid Temel, Masonluk Üzerine Derlemeler, İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Seyhun Tunaşar, Konuşan Yazılar, Derleyen: Dursun Ali Kaş, İktisadi İşletme Yayınları. 2018.

S. Haluk Sanver, Hiram Efsanesi, İtibarlı Kitaplar, 2014.

Teklif, Tahkikat, Rehberlik Kılavuzu, Güven L. Y., 2017.

Şövalye Andrew Michael Ramsay, Keyhüsrev'in Yolculukları, Çeviren: Tahsin Ünal, Sagitta Yayınları, 2014.

Veli Şefik Gizer, Masonlukta Tahkikat ve Haricinin Nitelikleri, İktisadi İşletme Yayınları, 2016.

William Preston, Masonluğun Tasvirleri Çırak Derecesi, Çeviren: Ahmet Şenkut, İtibarlı Kitaplar, 2012.

Mimar Sinan Dergileri, CD formatında, İktisadi İşletme Yayınları.

Tesviye dergileri (1-87), CD formatında, İktisadi İşletme Yayınları.

Büyük Şark -Türk Mason - Şakul Gibi Dergileri, CD formatında, İktisadi İşletme Yayınları.

Konuşma veya tez hazırlamak üzere bir derece ile ilgili kitaplara ulaşmak isteyenler için aşağıda kısa birer liste verilmiştir. Bu kitaplar yukarıdaki listelerde yer almakla birlikte, kullanıcıya kolaylık sağlamak üzere ayrıca listelenmiştir.

<u>Çırak Başvuru Kaynakları</u>

Sahir Erman, Tekrisin Anlamı, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 16, İktisadi İşletme Yayınları, 2013.

Mehmet Fuat Akev, Çırak, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 20, İktisadi İşletme Yayınları, 2013.

Tanju Koray, Çırak Derecesi Rehberi I., İktisadi İşletme Yayınları, 2014.

Tanju Koray, Çırak (Genişletilmiş Basım), İktisadi İşletme Yayınları, 2012.

Tamer Ayan, Çırak El Kitabı, İtibarlı Kitaplar, 2017.

Abdurrahman Erginsoy, Çırak Derecesi El Kitabı, İktisadi İşletme Yayınları, 2014.

Mithat Gürata, Masonluk Nedir Ne Değildir, İktisadi İşletme Yayınları, 2015.

Tamer Ayan, Mason Önlüğü, İtibarlı Kitaplar, 2015.

Tamer Ayan, Hür Masonlukta Kutsal Kitaplar, İtibarlı Kitaplar, 2015.

Raoul Berteaux, Çırak Derecesindeki Sembolik, İtibarlı Kitaplar, 2015.

Masonluk Üzerine, Hazırlayanlar: Nafiz Ekemen vd., İktisadi İşletme Yayınları, 2017.

Hayrullah Örs, Suha Umur, Bazı Meşhur Masonlar, gözden geçirilmiş İkinci Baskı, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 19, 1996.

Kalfa Başvuru Kaynakları

Sahir Erman, İkinci Derecenin Sembolizması, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 17, 1996; İktisadi İşletme Yayınları, 2013.

Tanju Koray, Kalfa Derecesi Rehberi II., İktisadi İşletme Yayınları, 2014.

Abdurrahman Erginsoy, Kalfa Derecesi El Kitabı, İktisadi İşletme Yayınları, 2014.

Raoul Berteaux, Kalfa Derecesindeki Sembolik, İtibarlı Kitaplar, 2015.

A. Pulad Verbas, Ayna Sembolizması, İtibarlı Kitaplar, 2016.

A. Pulad Verbas, Alev Saçan Yıldız Sembolizması, İtibarlı Kitaplar, 2019.

Üstat Başvuru Kaynakları

Sahir Erman, Üçüncü Derecenin Sembolizması, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 18, 1996; İktisadi İşletme Yayınları, 2013.

Tanju Koray, Üstat Derecesi Rehberi III., İktisadi İşletme Yayınları, 2014.

Tanju Koray, Çırak, Kalfa, Usta, İstanbul, César Rigo Basımevi, 1973.

Abdurrahman Erginsoy, Üstat Derecesi El Kitabı, İktisadi İşletme Yayınları, 2014.

Tanju Koray, Yorumlar, İktisadi İşletme Yayınları, 2016.

Raoul Berteaux, Üstat Derecesindeki Sembolik, İtibarlı Kitaplar, 2014.

S. Haluk Sanver, Hiram Efsanesi, İtibarlı Kitaplar, 2014.

Ahmet Akkan, Büyük Üstatlar, Mimar Sinan Araştırma Dizisi No: 21, 1997.

Tanju Koray, Hür Masonun Yükümlülükleri 1723, 1738, 1764-Ahiman Rezon 1815, (Yorumsuz-Açıklamasız Karşılaştırma), İtibarlı Kitaplar, 2015.

Anderson, Hür Masonlar Anayasası (Anderson Nizamnamesi) 1723, Çeviren: M. Kemal Tunusluoğlu, İktisadi İşletme Yayınları, 2014.

Veli Şefik Gizer, Masonlukta Tahkikat ve Haricinin Nitelikleri, İktisadi İşletme Yayınları, 2016.

Celil Layiktez, Türkiye'de Masonluk Tarihi Cilt:1. Başlangıç 1721-1956, İstanbul, Yenilik Basımevi, 1999. (İktisadi İşletme CD formatında).

Celil Layiktez, Türkiye'de Masonluk Tarihi Cilt:2. Yapılanma 1957-1970, İstanbul, Yenilik Basımevi, 2001. (İktisadi İşletme CD formatında).

Celil Layiktez, Türkiye'de Masonluk Tarihi Cilt:3. Konsolidasyon Dönemi 1971-1990, İstanbul, Yenilik Basımevi, 2003. (İktisadi İşletme CD formatında).

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	LOCA	EBEDİ MAŞRIK'A İNTİKAL TARİHİ
Mehmet Galip Ziya BAŞAK	VEFA	04.01.2022
Mehmet Akif BAĞÖREN	MANİSA	15.01.2022
Cafer DALDAL	UYANIŞ	19.01.2022
İsmail Ekrem ERŞAHİN	KÖRFEZ	19.01.2022
Rüştü BOZKUŞ	PERA	23.01.2022
Mustafa Kayıhan UMUROĞLU	AHENK	26.01.2022
Samuel AZAR	EPHESUS	27.01.2022
İbrahim Önder LİMONCUOĞLU	BAŞARI	28.01.2022
Yücel ŞENGÜL	TANYERİ	28.01.2022
Abdullah Nasih TÜMAY	KARDEŞLİK	29.01.2022
Tahsin KARADENİZ	YÜKSELİŞ	02.02.2022
Ali Faik AYDIN	NAR	03.02.2022
Mustafa Osman DEMİR	HİSAR	05.02.2022
Behzat Berkin SALANCI	EŞİTLİK	08.02.2022
Feridun KARA	ANKARA	09.02.2022
Ömer İsfendiyar ŞEFREN	PINAR	10.02.2022
Reha PEKERTEN	GÖNÜL	12.02.2022
Korhan ACAR	ERMAN	13.02.2022
Uğur AVCI	ÇEKİÇ	14.02.2022
Üner ÖZEKEN	NİLÜFER	16.02.2022
Eflatun MUTLU	PUSULA	18.02.2022
Mustafa Reştan Sipahi ARAS	SEVGİ	22.02.2022
Yurdanur SEPKİN	ÇINAR	24.02.2022
Ahmet AKSOYLAR	ALSANCAK	26.02.2022
Vural ŞEKEREL	HİSAR	27.02.2022
Yusuf DİNÇER	GÜNIŞIĞI	03.03.2022
Avram ABUAF	EGE	03.03.2022
Ömer Vedat HENDEKLİ	EGERAN	07.03.2022
M.Tevfik ŞÜKÜRER	ŞAKUL	08.03.2022
Çağlar TÜRKER	TOLERANS	09.03.2022
Engin KANDEMİR	LOTUS	12.03.2022
İzzet TOR	ATA IŞIĞI	14.03.2022
Suat ÖZDAĞ	SENTEZ	21.03.2022
Haçik ERAM	MUSAVAT	22.03.2022
Batur TAŞMAN	SADIK DOSTLAR	23.03.2022
Sinan VARGI	AYDINLIK	24.03.2022
Tolga AKSÜYEK	AHİLER	25.03.2022
Hikmet Yavuz ERCAN	AND	27.03.2022

HİÇBİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

Ebedi Maşrık'a intikal eden Kardeşlerimize Evrenin Ulu Mimarı'ndan sonsuz mağfiret kederli ailelerine ve bütün Kardeşlerimize sabırlar dileriz.

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	LOCA	EBEDİ MAŞRIK'A İNTİKAL TARİHİ
Bülent ZIHNALI	PROMETHEE	01.04.2022
Hakan BONCUK	ANTAKYA	01.04.2022
Faruk Baykal ÖZBEK	KÜLTÜR	07.04.2022
Mehmet Can BUHARALI	VATAN	08.04.2022
Mahmut GÜLLER	ERENLER	08.04.2022
Yusuf BAHAR	MİMAR HİRAM	11.04.2022
Yılmaz Rüştü ÖNOL	AHENK	18.04.2022
Turgay ÇELEN	HOŞGÖRÜ	18.04.2022
Uzay ŞENTÜRK	TAN	21.04.2022
Mehmet Sadık ONAN	UYUM	24.04.2022
Murat Oğuz ATABEK	DELPHI	28.04.2022
Türker ZORLUBAŞ	EGE	02.05.2022
Bora YILDIRAN	KOŞUYOLU	03.05.2022
Refik ŞAŞMAZ	DOKUZ EYLÜL	04.05.2022
Arslan ATAMAN	İDEAL	15.05.2022
Davit KOEN	ATLAS	01.06.2022
Ethem BULDANLIOĞLU	TERAZİ	03.06.2022
Gürkan GÜRLE	İDEAL	06.06.2022
Can ARPAÇ	EŞİTLİK	07.06.2022
Arif OKAY	ŞAKUL	07.06.2022
Tunç KABAKLIOĞLU	KORDON	12.06.2022
Mehmet Ali ÖZCEL	GÖNÜL	14.06.2022
Hasan Ertan SOLİM	AKEV	16.06.2022
Kemal GÖNENÇ	UFUK	16.06.2022
Mustafa SEZER	ARAYIŞ	19.06.2022
Yusuf Ziya ARIKAN	DOĞUŞ	22.06.2022
M. Yılmaz SOLAK	DOĞUŞ	26.06.2022
Kamil MİNGÜ	İNANIŞ	12.07.2022
Alp ARSLAN	ÇANKAYA	14.07.2022
Ünal GÖKTUNCA	BODRUM	23.07.2022
Eşref TOPALOĞLU	KARYA	24.07.2022
Yalçın ERALTAY	ÜMİT	27.07.2022
Ferruh ÖREN	SEBAT	06.08.2022
Ufuk KAYADOR	KALKEDON	10.08.2022
İbrahim ÇUBUKÇU	DOĞAN GÜNEŞ	21.08.2022
Yves-Marie Frederic LAOUENAN	HÜMANİTAS	23.08.2022
Bülent BELBEZ	FAZİLET	25.08.2022

HİÇBİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

Ebedi Maşrık'a intikal eden Kardeşlerimize Evrenin Ulu Mimarı'ndan sonsuz mağfiret kederli ailelerine ve bütün Kardeşlerimize sabırlar dileriz.

MİMAR SİNAN DERGİSİ YAZI KABULÜ ve YAYIN KURALLARI

Yazının Kabulü
Mimar Sinan Dergisi Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Derneği'nin üç ayda bir yayınlanan akademik nitelikteki yayın organıdır ve 10 Ekim 1966 tarihinden beri yayınlanmaktadır. Dergide, Masonlukla ilgili özgün araştırma, makale ve çeviriler yayınlanır.

Mimar Sinan Dergisi iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, hakemler tarafından değerlendirilen ve yayınlanması uygun görülen, konuya ilişkin yeni bir bilgi, belge veya yeni bir özgün yaklaşım getiren araştırma yazılarına, ikinci bölümde de dergi alanı kapsamındaki konulara ilişkin özgün bir bakış açısıyla ele alınmış yorum makalelerine yer verilmektedir.

Yazarlar, makalenin özgün bir yazı olduğunu, daha önce herhangi bir yerde yayınlanmadığını ve makalenin değerlendirme süreci içerisinde başka bir yerde yayınlanmayacağını kabul etmelidirler.

Yazılardaki bilgilerin ve kaynakların doğruluğundan tümüyle yazarlar sorumludur. Dergide yayınlanan yazılar, yazarların şahsi görüşlerini ifade eder ve sorumluluğu tamamen kendilerine aittir. Bu yazıların Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası'nın veya başka bir Masonik biriminin resmi görüşlerini veya fikirlerini temsil ettiği iddia edilemez.

Yayın Kuralları
Hakemli bölüm için gönderilen yazılar 15 A4 (daktilo/12 pt bilgisayar çıktısı) sayfasını, kişisel yorum makaleleri ise 10 (daktilo/12 pt bilgisayar çıktısı) sayfasını aşmamalıdır. Araştırma yazılarının ve makalelerin 12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti adı ile kurulmuş olan Türk Dil Kurumu yazım kurallarına uygunluğu şart olup, imlâda bu kurallara uyulacaktır. Bir sözcüğün yazımında tereddüt olduğu takdirde yukarıda anılan Türk Dil Kurumu'nun yayınlamış olduğu Ömer Asım Aksoy'un Ana Yazım Kılavuzu'na bakılacaktır. (Son baskısı Epsilon Yayınları tarafından basılmıştır.) Kısaltmalarda da yukarıda anılan kitaptaki kısaltmalar kullanılmalıdır. Mimar Sinan dergisindeki yazılarda (tarihi belgelerin transkripsiyonu veya alıntılanması dışında), "Masonik kısaltma" kullanılmamaktadır.

Yazılar elektronik ortamda verilmeli, yazar/yazarların iletişim bilgileri belirtilmeli, konferans üslubunda olmamalıdır. Özgün araştırmaların dayandırıldığı atıflar, kaynaklar ve belgelerden alıntılar sarih bir biçimde, dip not veya son not olarak belirtilmelidir.

Hangi kaynaktan yararlanılmışsa o kaynak referans verilmeli; yararlanılan kaynağın kaynak gösterdiği, yazarın görmediği referanslar dipnot olarak verilmemelidir. Yazarın yararlandığı kaynaktaki görüşler ile kendi görüşleri birbirinin içine katılmamalı, yararlanılan kaynaktaki analiz, yargı ve sonuç cümleleri "tırnak içinde" uygun atıfla verilmeli, olası bir intihal sorununa yol açılmamalıdır. Yabancı bir kaynaktan alınma bir yazının veya kitabın bütününü veya bir kısmını çevirip yayınlamak izne tabidir. İzinsiz yayının, telif anlaşmazlıkları doğuracağı unutulmamalıdır.

Kullanılan görsel malzemenin (fotoğraf, resim, çizim, vb.) telif hakkı alınmış olmalı veya telif hakkı bulunmayan malzemeden seçilmelidir. İnternetten indirilen veya bir kaynaktan taranan görsel malzemenin telif hakları izni alınmadan kullanılmasının telif anlaşmazlıkları doğuracağı da dikkate alınmalıdır.

Makalenin ilk sayfasında makalenin, yazarının ve varsa çevirmeninin adı yer almalıdır. Ayrıca yazının Türkçe ve mümkünse İngilizce kısa bir özeti (özet – abstract) ile yazı başlığının İngilizcesi bulunmalı ve faydalanılan kaynaklar belirtilmelidir. İnternet'ten alınan kaynakların doğruluğu mutlaka tahkik edilmelidir.

Yazıda resim veya şekil kullanılmışsa; bunlar yazının içindeki yerine konulduğu gibi, ayrı birer dosya olarak da verilmeli, resimler basılabilecek kalitede (en az 300 dpi) olmalıdır.

Çeviri yazılarda; yazarın ve çevirmenin adı ile birlikte orijinal yazının nerede ve hangi tarihte yayınlandığı belirtilmeli ve orijinal yazı da birlikte gönderilmelidir. Ayrıca müellifin onayı alınmış olmalı ve çeviri yazının telif hakkı sorun olmamalıdır.

Gönderilen yazılar Yayın Kurulunun onayından geçtikten sonra yayınlanır. Yayınlanmayan yazılar için geleneğimiz uyarınca herhangi bir gerekçe gösterilmez. Yayın Kurulu gerekli gördüğü durumlarda metinde editoryal düzeltmeler yapabilir. Gönderilen veya yayınlanan yazılar için herhangi bir ücret ödenmez, yazı yayınlandığı takdirde bütün telif hakları Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Derneği'nin olur.

Yazarlar yazılarını, Yayın Kuruluna teslim ettiklerinde bu şartları kabul etmiş sayılırlar. **Yazılarınızı, her türlü istek, soru, şikayet ve önerilerinizi aşağıdaki yazışma ya da e-posta adresine gönderebilirsiniz.**

YAZIŞMA ADRESİ:

MİMAR SİNAN DERGİSİ YAYIN KURULU

Nuru Ziya Sokak, No. 9, Kat 2 34420 Beyoğlu – İstanbul

e-posta : mimarsinandergisi@gmail.com

MİMAR SİNAN

The Quarterly Journal of the Grand Lodge

of Free and Accepted Masons

ISSN 1301- 2762

CONTENTS

7 Message from the Grand Master ..... Rint AKYÜZ
9 Etymological Study Of The Word "Freemason": Evolutions Between 11th and 15th Century in England ..... Ufuk EGE
35 The Azim Lodge Incident (1932) ..... Orhan OKAY
49 Masonic Initiation The Lecture Given By Viktor J. Kohen in 1917 ..... Kağan KALE
60 Method and Purpose of Esotericism ..... Can EGE
72 A Journey Through Time to the Altar Accompanied By An Archival Document ..... Yavuz Selim AĞAOĞLU
79 A Bibliography for the Readers ..... Ergin KOPARAN
95 Obituaries ..... MİMAR SİNAN
97 Article Submission Rules ..... MİMAR SİNAN

Address : Nuru Ziya Sokak No.9, Beyoğlu/İSTANBUL - TURKEY

YEAR : 2022 NO : 188